

СРЂАН НОВАКОВИЋ

ГРЧКО ПАГАНСТВО

**АНТИХРИШЋАНСТВО
КАО СВЕТСКА РЕЛИГИЈА**

Београд, 2020.

Срђан Новаковић

ГРЧКО ПАГАНСТВО

АНТИХРИШЋАНСТВО КАО СВЕТСКА РЕЛИГИЈА

**Срђан Новаковић
ГРЧКО ПАГАНСТВО**

Ауторско издање

Београд, 2020

**Штампа:
Донат Граф**

**Тираж:
300**

**Рецензенти:
др Илија Петровић
др Иван Пајовић**

ДИСТРИБУЦИЈА И ПРОДАЈА:

**064 3433854
novak@tiscali.it**

ИТАЛОГРЧКА ЕТРУРСКА

**„При мору, украј српских страна, у пржинах пуста жала, Лежи Троја
укопана, од грчкога огња пала...”**

Осман, Џиво Гундулић

„Старохеленски, пагански начин мишљења је извор свих јереси”

Александар Каломирос

Историја говори да Римљани нису имали своју културу. Становници Рима су били дивљи људи, без рода и племена. Рим су им изградили Етрурци и они су у њега уложили све своје знање, а осим тога Римљани су преузели и грчку културу и митологију.¹ Ко потражи да види ко су били учитељи највећих римских писаца и поета, видеће да су то били сами Грци. Римљани су само војевали. Сваког другог заната они су

¹ Види класике: А. И. Немировский, *Етруски: От мифа к истории и Идеология и култура раннего Рима*, Немировский А. И., Харсекин А. И., *Етруски*. Језгро Етураца су у почетку чинили Пелазги, најстарији становници Јеладе, чији се центар налазио у Тесалији. Етрурска култура представљала је мешавину пелазго-италске (вилановске) и тиренске (нурагијске) културе Као такви, Етрурци су имали огроман утицај на обликовање грчке и римске културе (Немировски). Моћ Етураца је својевремено била толика да се глас о њиховој слави раширио по целој Италији на копну и на мору, од Алпа до Сикулског мора; в. Тит Ливије, *Историја Рима*, Службени Гласник, Београд, 2012, стр. 32. Сабињани бејаху најмоћније племе по оружју и по броју људи, после Етураца; Тит Ливије, *исто*, стр. 64. Према Титу Ливију, Етрурци су били народ предан религији и поштовању богова, што индиректно потврђује и хришћански писац Арнобије, називајући Етрурију „родоначелницом и мајком свега сујевреја”. Град Чере је био школски центар, у којем су римски младићи стицали свестрана знања на етрурском језику (Тит Ливије). Гладиијаторске игре су се из Етрурије прошириле на Кампанију, одакле су их позајмили Римљани. Све до првог века п.н.е. је целат смртно рањених гладијатора носио маску етрурског демона Хару и његов атрибут чекић (А. И. Немировски). И етрурске обредне игре су вероватно биле елемент пелазгијске митологије, према Немировском.

се стидели. Све су остављали својим робовима – Грцима.² На тај начин Рим је постао својеврсна мешавина култура народа с којим су се граничили. Први владари Рима били су Етрурци, пошто међу Римљанима није било људи по образовању и способностима за владарске функције. Када су им Етрурци предали све своје умеће, знање, технологије и могућности, незахвални Римљани су им уништили све велике градове и затрли чак и сећање на њих. Римљани нису прихватили стваралачку снагу Етрураца, који су темељно познавали законе универзума, већ су њихова знања и техничке способности примењивали само у изради савременог оружја и у техникама вођења рата.

Од све ове људске разноликости, Римљани су прихватили само неизмерну гордост, властољубље и похлепу. Другим речима, новац и власт су постали темељем изградње империје.

„Хлеба и игара” захтевали су Римљани, а њихови владари су им удовољавали уз помоћ поробљавања и пљачке суседних држава. Главна идеја Римске империје је – светска власт. Управо је због тога оличење Римске империје постао орао, који је у својим канџама држао симбол света. Идеологија и симболика Древног Рима у различитим историјским етапама рађала је клонове, јер је привлачна и блиска по смислу и данас неким државама, које пропагирају идеју светске владе.

Ове „цивилизације” могуће је лако препознати по римској симболици, по орлу који у канџама држи симбол света и оружје.³ Овај

² Они су им и децу васпитавали; в. Љ. Ненадовић, *Писма из Италије*, Етхос, Београд, 2018, стр. 119.

³ „После тога, у дане цара Трајана, дошли су из Италије и Румуни, који су се по граду Риму звали Румунима, јер онима што се беху први настанили у Риму беше име Румуни. И населили су се Румуни међу Словене са Дунава, примивши на себе и православно крштење; тако и орла са светим крстом у кљуну по светом крштењу узеше, да буде знак њихове државе, праобразујући великог римског орла, да се зна да су Румуни дошли из Рима са знаком царства”, праведно је тврдио деспот Георгије Бранковић у својој књизи *Хроника Словена Илирика*,

симбол је у темељ своје империје уградио и Наполеон Бонапарта, а исти тај симбол су обновили Бенито Мусолини и Адолф Хитлер.

Овај образац при изградњи своје државе и овај симбол узели су за основу и градитељи Сједињених Америчких Држава. Овај симбол је основа и главни детаљ грба Румуније.⁴ Све набројане државе и империје уједињује исти квалитет – жеља да владају над целим светом, освајање и пљачкање туђих територија, присвајање туђих вредности, културе и уметности.⁵

Горње Мезије и Доње Мезије, Прометеј, Нови Сад, 1994, стр. 18-19. Баш због тога је Бранковић на себе навучао толику омразу латинских историчара Румуније, који су га опадали као „чудноватог пробисвета” и „простог варалицу”, који је свој живот скончао као „бедни државни заробљеник”; нпр. Никола Јорга, говор од 10. новембра 1913, СКА, у *Годишњаку СКА XXVII 1913*, Београд, 1914, стр. 172-175.

⁴ Вредни истраживач и језикословац Иван Поповић, бавећи се „географијом и хронологијом општејугословенске језичке заједнице”, тврдио је да су се преци данашњих Јужних Словена, „користећи превоје и кланце усечене у масив Карпата, расули према југу углавном у три правца”, тако да су једни „кроз Дакију (данашњу Румунију) дошли до ушћа Дунава. Процес је почео можда још у I или II в. наше ере, а у VI веку већ византиски писци територију Румуније називају Скловинија, тј. словенска земља... У IX веку... ни у Дакији, данашњој Румунији... није било Румуна”; в. Иван Поповић, *Историја српскохрватског језика*, Нови Сад, 1955, стр. 13. и 15. Врло је тешко порицати чињеницу да је цела Мађарска пре доселења била „Sclavenia”, тј. управо као и Румунија и нешто касније Албанија и Грчка, а очигледно и Аустрија и Фурланија (И. Поповић, *исто*, Елвод Принт-Требник-Лира, Нови Сад, 2007, стр. 101). На почетку VI вијека велики је дио Славена сједио у земљама које данас зовемо: Ердељ, Влашка и Молдавија (Томо Маретић, *Славени у давнини*, Матица хрватска, Загреб, 1889, стр. 31).

⁵ Свјатослав Мазур, *Румунија – држава-паразит створена по канонима древног Рима*, у Румунија и румунизација Срба, Царса, Шабац, 2018, стр. 73, превео Зоран Милошевић.

СТАРИ РИМ И ПОДУНАВЉЕ

Живот у старом Риму је личио на живот у Грчкој, а утицај грчке културе се појачао припајањем грчких градова, освајањем Сиракузе и других грчких центара на Сицилији, као и после претварања тог острва у прву римску провинцију.⁶ Легенда која је постанак Рима доводила у везу с тројанским ратом, и тиме га повезивала са почецима грчке историје, добила је свој облик у то време.⁷ Међутим, у Егејском архипелагу, у приобалном делу грчког копна и у западном делу Азије, сачувано је до грчког античког доба обиље назива који упућују на предгрчку популацију, као што су сасвим извесне предгрчке позајмице и огромни утицај предгрчког на сам грчки језик.⁸ Подунавско писмо, које припада категорији примарних писама и које није увезено споља, представља

⁶ „По Пукевилу... Пелазги су најстарији становници Грчке... Атињани су присилили Пелазге, да изграде њихову Акрополу... По традицији, они су научили своје победиоце, Грке, вештину обрађивања земље; они су им такође предали своју веру, и они су их научили пелазгијској азбуци...”, тврдила је Олга Луковић Пјановић. Пелазги су били Грцима оно што су Етрурци били Римљанима. Поменимо и Сицилију, за коју још Тукидид каже да је насељавана илирским племенима из јужне Италије; види М. Будимир, *Грци и Пеластии*, стр. 60.

⁷ Михаил Ростовцев, *Историја старог света*, Матица српска, Нови Сад, 1990, стр. 275.

⁸ Harald Harman, *Zagonetka podunavske civilizacije*, Akademска knjiga, Novi Sad, 2019, стр. 80-86. Види и Александар Митић, *Срби у Грчкој*, Примапром, Бањалука, 2019, стр. 12-39. За топониме на Пелопонезу види Д. Петалас, *Речи словенског порекла на Пелопонезу*, ИА СПЦ, Сремски Карловци, 2009. Посебно: Олга Луковић Пјановић, *Срби..народ најстарији*, књига трећа, Мирослав, Београд, 2003, стр. 127-138. Милан Будимир је својевремено писао да је „догрчко” старије од грчког, као и да сам Хомеров Ахилеј представља виолентни динарски тип; в. *Са балканских источника*, СКЗ, Београд, 1969, стр. 42-45. Светиња гостинства, побратимства и заклетва верности на смрт и живот, положај жена, култ јунаштва, све је ово код Црногораца, и уопште код свију србских Славена, и код најстаријих становника Грчке, код Омирових Грка, скоро једнако; в. *Омирови Грци и Црногорци*, Црногорске и приморске теме у првих сто бројева Летописа Матице српске, Митрополија црногорско приморска-Епископија бачка-Матица српска, Нови Сад, 2003, стр. 409-417.

најраније писмо старог света.⁹ Много раније од бронзаног доба Грчке, југоисточна Европа беше достигла ниво технолошког развоја, уметничке креативности и друштвене сложености, који је у супротности са увреженим представама.¹⁰ Културна и трговачка средишта налазила су се у Винчи и у Турдашу на реци Мориш, а употреба писма била је најзаступљенија у Србији, Космету и данашњој Румунији (некадашњој Влашкој и Молдавији).¹¹ И на подручју Лигурије наилазимо на уметнички софистициране ћупове који се у техници, облику и украсу блиско слажу са „барботин” грнчаријом карактеристичном за србско налазиште Старчево, што је показатељ да су први лигурски досељеници могли да се доселе директно са Балкана или са Леванта.¹²

Подсетимо да сами „Пелазги, првобитни становници Грчке и Италије... Стигавши на Дунав, прешли су ову реку и продрли на Балканско Полуострво, док су се други пели уз Саву, која их је одвела у северну Италију. Отуда постоје две гране Пелазга: једна источна, у Грчкој, друга западна, у Италији. Њихов долазак се ставља у 2.000 г. пре Христа; али, могуће је да је било више њихових сеоба... Тројанци су били Пелазги... Сабини у Италији били су, без сумње, најстарији огранак велике масе Пелазга... Пелазги су скоро свуда, после извесног времена, били побеђени, истерани, сведени на ступањ инфериорности од новодошлих раса: у Грчкој су Дорани лишили Пелазге свих добара... Касније, када су се Грци устолочили у Јужној Италији, која се по њима назвала Велика Грчка, они су од Пелазга узели најлепше области. Пелазги, који су преживели све ове преврате, једни су се претворили у масу робова или у зависне кметове везане за земљу... а други су се

⁹ Почети писмености у Египту и Месопотамији падају 2000 година касније; в. Harald Harman, *исто*, стр. 209.

¹⁰ David W. Anthony (editor), Jennifer Y. Chi (editor), *The Lost World of Old Europe: The Danube Valley, 5000-3500 BC*, Princeton University Press, 2009, p. 53.

¹¹ Шездесет процената писаних споменика потиче из ових региона, а из Грчке свега девет посто (Х. Харман, *исто*, стр. 215).

¹² V. G. Childe, *The Dawn of European civilization*, Paladin, 1973, p. 277-288.

збили у неком куту земље, коју су некада поседовали у потпуности, или су пак одбегли у планине... Неки су се опет одселили и тражили нову отаџбину, особито по острвима. Тако Лемнос, Самоотрачко Острво, Сардинија беху напуњени Пелазгима... Земљорадња, Металургија, архитектура, била су њихова блиска занимања... пелазгијску епоху карактеришу киклопске грађевине..."¹³ Средишња фигура пелашког мита о постанку света била је богиња Еуринома, која је била толико високо рангирана на пантеону божанстава да је неко време после стварања света била богиња господарица Олимпа.¹⁴ Каснији грчки досељеници су наставили традицију одређених култова старијег аутохтоног становништва.¹⁵ Дакле, Етрурци и Тирсенци-Пелазги су били народи који су претходили грко-римској доминацији на Балкану, и то у економском, језичком и религијском погледу. Балкански Пеластии су били носилац цивилизације коју називамо „Винчанска култура”.¹⁶

¹³ M. N. Bouillet, *Dictionnaire Universel d'Histoire et de Géographie*, Paris, Hachette, 1772; према Олги Луковић Пјановић, *Срби... народ најстарији*, књига трећа, Мирослав, Београд, 2003, стр. 91.

¹⁴ Harald Harman, *Zagonetka podunavske civilizacije*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2019, стр. 169-171.

¹⁵ Harald Harman, *Zagonetka podunavske civilizacije*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2019, стр. 171. Подетимо се да су творци грчке цивилизације били „продукти укрштања индоевропске и неиндоевропске расе”; в. E. R. Dods, *Grci i iracionalno*, Službeni glasnik, Beograd, 2005, стр. 181.

¹⁶ Александар М. Петровић, *Кратка археографија Срба: Срби према списима старих повесница*, Нови Сад: Словенски институт, Сремски Карловци: Каирос, 1995. У Винчи пре свега настаје нешто такво као писмо, које је први открио археолог Милоје М. Васић, а затим потврдили Г. Чајлд, Н. Власа, М. Гимбутас, Р. Пешић, М. Вин и други. „Колико ми је познато, проф. М. М. Васић био је први у нашем делу Европе који се дигао против нордизма и који је карпатско-подунавску културу довео у везу са културама анадола и источног Средоземља. Како су немачки стручњаци (и њихови словенски следбеници) готово подруг века господарили европском науком, нарочито у погледу антике и истока, требаће још труда и времена да се изврши ревизија традиционалних схватања, изграђених у духу нордизма.” (М. Будимир, *Антика и Пеластии*, Скопље 1959)

Опет, само име Рима (Рума) потиче, према Плутарху, од назива за дојење, јер је вучица задојила Ромула и Рема, званичне осниваче овог града, испод дрвета названог *fico Ruminale*. Према Плутарху, дојку су називали првобитно рума, па је дојити „румати“, а и саму богињу заштитницу дојиља су назвали Румина.¹⁷ Стари руски историчар Н. А. Машкин у *Историји древног Рима* наводи да „сама реч Рим (Рома) етрурског је порекла. Неки научници доводе је у везу са гентилним етрурским именом Рума... Осим тога, још од раних времена учествују у животу града и Етрурци, који су Рим подвргли најпре културном, а затим и политичком утицају”.¹⁸ Фрепет (Nicolas Fréret, 1688-1749) је био један од заступника тезе да су Етрурци дошли у Италију из Подунавља, а Марио Гварначи (*Origini italiche...*, 1767-72) их је сматрао директним потомцима Пелазга.¹⁹ И Едвард Гибон је подвлачио цивилизацијску

¹⁷ Д. Срејовић, А. Цермановић, *Речник грчке и римске митологије*, СКЗ-Службени лист СРЈ, Београд, 2000, стр. 374.

¹⁸ Н. А. Машкин, *Историја старог Рима*, ИДП Научна КМД, Београд, 2005, стр. 80. Етрурци су били учитељи Римљанима и у суровом изабљивању робова, и код њих је приватна својина над земљом сматрана божанском установом (Немировски).

¹⁹ Пелазги су из Додоне дошли у Италију по Зевсовом оракулу, и ту подигли храм Диву и жртвеник Кроносу. Према Плинију, када су протерани из Грчке, дошли су преко Јонског залива до Умбрије па су, према античком предању, од Пелазга или Тирсена проистекли Етрурци, за које зна већ Софокло када спомиње етрурске Пелазге (фр. 248), и Страбон (5,221) наводећи исто. Многи градови Етрурије сматрани су колонијама Пелазга (Кротон, Агила, Пиза, Сатурнија), а Дионисије Халикарнашки сасвим идентификује Аборицине и Пелазге (1, 20, 28). Они су међутим, живели и на Криту одакле су Бруги и Фрижани, као и на Кипру где су становали и преддорски Ахејци. По традицији, Тирсени или Пелазги били су и учитељи Грка, као и вешти земљорадници и градитељи зидова. Исто тако, према Плинију (*Nat. hist.* VII, 56, 201), били су једнако вешти морнари као и произвођачи оружја, нарочито познатих копаља (сетимо се и Сигина по Херодотовим информаторима). За Етрурце он зна да су писмени и одлични васпитачи римске младежи, те да су архитектуром, религијом и ношњом толико утицали на Римљане, да су и последњи краљеви били тирсенски досељеници пореклом из Коринта. Није ли ту и одгонетка Енејиног порекла, који се по доласку у Италију населио у земљу Аборицина (а-

супериорност Етрураца и илирско порекло Венета: „Venice was yet unborn, but the territories of that state, which lie to the east of the Adige, were inhabited by the Venetians. The middle part of the peninsula, that now composes the duchy of Tuscany and the ecclesiastical state, was the ancient seat of the Etruscans and Umbrians; to the former of whom Italy was indebted for the first rudiments of a civilized life... The Italian Veneti, though often confounded with the Gauls, were more probably of Illirian origin.”²⁰ Овде се Гибон слагао са радом Николаса Фрепеа: „Vénètes ou Hénètes: Nom de un des principaux nations qui compofoient les colonies Illiriennes établies en Italie”.²¹ Бранко Гавела нам је потврдио саобраћајне и трговачке везе транспорта злата са подручја Дунава и Карпата према

boreiginon = потомци северца) смештених изнад Лациума, од кога потичу Ромул и Рем, оснивачи Рима. Енеја из Троје долази прво у (стару) Македонију, а одатле прелази у Италију, где се удружује са Наносом и Телефовим синовима Тархоном и Тиреном, оснивајући Лавинијум. У области Аборицина он влада над Латинима и Самнићанима, а у Лавинијуму подиже храм богињи Минерви, што одаје философске склоности и пелазго-хеленски карактер; в. А. М. Петровић, *Кратка археографија Срба: Срби према списима старих повесница*, Нови Сад: Словенски институт, Сремски Карловци: Каирос, 1995. Везе између балканских Пелазга или Тирсена, т.ј. Етрураца или Расена, Рашана и Словена, показују у језичком саобраћају рођачке односе, које је Милан Будимир маестрално приказао у својој обимној студији *Pelasto-Slavica*, Рад ЈАЗУ, књ. 309, Загреб, 1956. Пеласти су протоиндоевропски народ унутар чијег окружења обитавају и српски Словени као Протословени. Са том су заједницом они у миксоглотији, а то међусобно језичко прожимање установљава им идентитет у истој мери, у којој показује и да им је постојбина Доње Подунавље, као и Подњепарско Закавказје до у дубоку старину. О овој вези Срба и Словена са Пеластима имамо потврде у артефактима материјалне културе (М. Будимир, А. М. Петровић). Ова винчанска, односно пелашка култура, у коју спада и словенска цивилизација, јесте протоиндоевропска и аутохтона у Старој Европи (А. М. Петровић).

²⁰ Edward Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Wordsworth editions, Hertfordshire, 1998, стр. 17-25. Прастари Венети на Мору Јадранском били су једнородни са Венетима подунавским и зататранским (Шафарик, *Старожитности* I, стр. 292).

²¹ N. Freret, *Histoire et mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, Table 498, Paris, De l'imprimerie royale, MDCCLVI.

Етрурији, док су Радивоје Пешић и Светислав Билбија маестрално разоткрили везе етрурских писмена са винчанским писмом и словенским језицима.²²

Археологија нам потврђује насељавање територије Италије илирским (словенским) племенима још од преисторијског доба, а ни касније миграције не јењавају.²³ Паули је тврдио да су се Илири са

²² Као Срби, и стари Римљани су веровали да разбијено огледало доноси седам година несреће. Власи Црноречја и Срби јужне Србије приређују даћу (помен, помана, кумнд) умрлима стално до седме године, али брига о покојницима не престаје ни после седам година, иако сматрају да се тада мрц на оном свету већ лакше сналази и без помоћи живих. Огледала која носе учесници у помани су доказ и обележје припадности култу Диониса, чије се постојање у Дубокој тиме још боље и већма потврђује; в. Милоје Васић, *Дионисос и наш фолклор*, Глас САН, ССХIV, Београд, 1953, стр. 143. Вели Светислав Библија у писму проф. Радивоју Пешићу: „Ти назови Римљани су у ствари били композиција рашанских племена из Италије која су говорила исти језик као и она на Балкану. Да је то тако најбољи су доказ, порекло неколико римских императора који потичу баш из те централне области која се и данас зове Рашка” (преписка Светислава Библије и Радивоја Пешића у *Етрурци*, Пешић и синови, Београд, 2011, стр. 285). Расени или Етруски су били и Русима управо праузор паганства, јер је сам руски термин за паганство био „јазичество” – по исплаженом језику Менеоке, бића које је било чувар границе између света живих и мртвих, изображени идол исплаженог језика и са маском на лицу, на огледалу које се полагало у покојников гроб. На овим огледалима, поред лика Менеоке, видљив је јасан натпис „свиден” (на руском – сусрет, одатле до свидания – до поновног сусрета). Свакако су Руси (Раси, Расијани, Руски) овај појам паганства као „јазичества” преузели од Расена (Етруска), јер су једино Етруски имали паганску религију у „језическом” смислу. Види Петар Орешкин, *Вавилонски феномен етрурског писма*, у *Етрурци*, Пешић и синови, Београд, 2011, стр. 220-221. Жене у Србији бране се од урока тако што *исплазе језик* на урокљивца (С. Тројановић). Шамани Мезоамерике користили су светлосни камен (огледало) и гледали су у њега при светлости свеће, када би се одблесак (lucero) користио од стране шамана ради тумачења воље богова; в. Јелена Галовић, *Маје, Астеци и шаманска традиција Мексика*, Пешић и синови, Београд, 2008, стр. 142.

²³ Присуство археолошких артефаката винчанске културе карпатског порекла на подручју североисточне Италије потврђују везе две територије још средином седмог миленијума старе ере; в. Paolo Biagi, *North Eastern Italy in the Seventh*

Балкана морем преселили у средњу Италију чак до јужног апулског рита, Јапизи илирски се размилеше по Мезапији, док су Венети били најмлађи сувоземни дошљаци Млетачке области, све до Реције.²⁴ Венети су вероватни наследници древне винчанске цивилизације, а такође и наследници Етруско-Пелазга.²⁵ *Далимилова хроника* (*Kronika tak řečeného Dalimila*) наводи да су се Срби након рушења Вавилонске Куле, раширили преко Балкана све до Рима (Mezi jinými Srbové , tu kdežto bydlí Rekové, podle more se usadili, až do Říma se rozmnožili). Далимилова хроника иначе сво порекло Словена изводи од Срба. Јан Колар је писао да „Нестор, Богухвал, Далемил и др. изразито потврђују, а последњи штавише проширује седишта Словена не само према Горњој, већ и према Средњој Италији, до Рима, када у (збирци) у гл. I овако каже:

„Међу осталима Срби
оданде, где живљаху Грци,
учврстише се до мора,

Millennium BP: A Bridge Between the Balkans and the West?, in *Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica*, II: Timisoara, 1996, ed. dr Florin Draşovean, *The Vinča culture, its role and cultural connections*, p. 17-18. Позније је ширење неолитске културе дуж јадранске обале средишње Италије и Ромање. Подунавци су били мирољубиви људи и демократе; в. V. G. Childe, *The Dawn of European civilization*, Paladin, 1973: („The Danubians were a peaceful folk... They were democratic and perhaps even communistic”, *ibid*, p. 151). Можемо претпоставити да је подунавска цивилизација била егалитарна заједница, то јест, Стара Европа није била хијерархијски структурисано друштво (Х. Херман, *исто*, стр. 160).

²⁴ Сима Тројановић, *Јединство народног духа*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 357. Види и класик: *Veneti - naši давни предniki*, Ivan Tomažič, Jožko Šavli, Matej Bor, Editiones Veneti, 1990, Ljubljana. Запањујућу сличност старих римских обичаја изгона *Mamurio Veturio* (старог Марта, симбола старе године) са словенским изгоном Смрти, уочио је одавно James George Frazer, *Il ramo d'oro*, Newton, Roma, 1992, стр. 642-643.

²⁵ Павел Тулајев, *Венети*, Пешић и синови, Београд, 2004, стр. 168. Творци аутентичне културе и оснивачи градова на периферији протословенског света, Венети су били далеки преци Словена и носиоци цивилизације читаве беле расе; Тулајев, *исто*, стр. 168-169.

размноживши се до Рима”.

„Једном речју, историја, географија, језик и обичаји и хиљаду других прилика и разлога потврђују непобитно да су Вендословени живели још у најдавніјим временима – пре Римљана и Келта – не само у целој горњој Италији, у Венецијанској и Ломбардијској области, већ и у Хелветској, Тиролској, у једном делу Баварске, у Рацији и у Норикуму. Тако дрво италијанског живота има своје корене у словенском тлу.”²⁶

Поред Павла Соларића, и Јан Колар је писао о Словенима у Италији у свом делу *Староиталија Словенска -О насељима Словена у Северној Италији (Staroitalia slavyjanská , o osídľovaní severného Talianska Slovanmi, Wienu, 1853.)* Књига има 918 страница и никада није преведена на српски језик. У књизи је дат огромни материјал око дешифровања језика тзв. етрурских, илирских, келтских и италских језика преко „словенског кључа”.²⁷

²⁶ Олга Луковић Пјановић, *Срби... народ најстарији*, књига трећа, Мирослав, Београд, 2003, стр.86-87. То потврђују и словенски топоними ових области, најпотпуније сабрани код М. Бора, И. Томажича и Ј. Шавлија у наведеној књизи, стр. 35-71. Наука је забележила запрепашћујућу сличност обичаја старих Римљана и Срба; громом убијен човек није се у Риму смео спаљивати, као што се у Србији дрво у које удари гром није смело *турати на ватру* (С. Тројановић, *Главни српски жртвени обичаји*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 159). У Ракљанском пољу подно Копаоника био је бор који је посадила царица Милица када је родила сина, а и код Срба у Приштини је обичај да се посади дрво када се роди дете. И код старих Римљана постојао је обичај да се сади дрво на месту рођења као двојник новорођеног чеда; и Виргил је имао такво своје дрво; в. Миленко С. Филиповић, *Трачки коњаник*, Просвета, Београд, 1986, стр. 208.

²⁷ Раније су се Срби 641. године спустили до Апулије, победили дуку Ајона из Беневента; да би затим, два века касније, освојили Бари од Сарацена. Њихов краљ Стефан Урош посећује Италију током XIII века и обogaћује светилиште у Барију златним и сребрним утварима; види: Orsatto Pozza, *La Serbia e l'impero d'Oriente*, Nuova Antologia, Firenze, 1866, р. 7, и Ђерардо Ђофари, *Српски цареви и Свети Николај у Барију*, Глобосино Александрија, Београд, 2011. Већ од XV века, Венеција је постала главни центар штампарства за Словене са подручја

Управо захваљујући претходном раду ових научника на открићу древних родова, ми с лакоћом подвлачимо да су румати и срумати речи србског језика, које и данас означавају „јести нешто халапљиво, мљацајући” (*Речник српскохрв. књиж. језика Матице Српске*), а налазимо их и код Д. Златковића у *Речнику пиротског говора* (Службени гласник, Београд, 2014) као „румче” – „гристи у сласт уз посебан звук, хрскасти”, као и Р. Цвијетићевом *Речнику ужичког говора* (Службени гласник, Београд, 2014) где „румати” значи „жвакати хрскајући”, а Руменка је име краве или овце (која није нипошто црвене боје, већ је дојиља, преживарка), исто као што је и у руском језику реч сербат(ц)ъ: хлебать вслух, звучно (щербa, латин. Sorbo)! У банатском *Мокринском речнику* Радојке Вртипрашки Кувизић (СКОР, Нови Сад, 2013), румати је „гристи зубима неку тврђу храну”, а у латинским речницима гута је „дојка, сиса, гркљан, грло”, док је gumino „преживати” (према *Латинско-*

Балкана; види Моника Фин, *Венеција и српска књига*, Глас Библиотеке, 19/2012. Миграције Словена према Италији бележе и многи други писци разних периода. Тако је услед турског пустошења током XV и XVII века, много Словена избегло у Италију; види Д. Кашић, *Светли гробови православних Шибенчана*, Православна епархија далматинска, 1975, стр. 11. Око 1524. је године задарска територија потпуно запустела, због турских напада. Сељаци су делом побегли у Пуљу, делом у Марке, делом у Истру, а делом на задарска острва. Види Марко Јачов, *Срби у Млетачко-Турским ратовима*, Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, Београд, 1990, стр. 3. Такође, према истраживањима професора В. Ламанског, од XV до XVIII века је из Велике и Мале Русије, а делимично и из Пољске, у турско ропство било одведено од 3 до 5 милиона људи. На основу истраживања архива Венецијанске републике сазнајемо следеће: „Венецијански посланици из XVI века кажу да се цела послуга Константинопоља код Турака и хришћана састојала од руских робова и робиња. Није било дадиља и дојиља, ако Кримци нису дуго предузимали нападе на Источну и Западну Русију... Венеција и Француска су употребљавале руске робове на ратним галијама као веслаче-робијаше, вечито оковане у ланце. Колберг нарочито није жалио новац за куповину тих робова на тржиштима Леванта”. Много је словенских робова завршило тада у Италији, а и садашња Италија просто врви од Украјинки, Русиња и Молдавки. Довољно је подсетити на чињеницу да је једно од најучесталијих презимена у Италији управо Рус (Russo).

хрватском или српском речнику Жепића и Гортана из 1979. г.), *irrumatio* је „дати дојку (*guta*), подојити“. У вулгарном латинском *guta* је „грло, прса (женска)“, а означавало је и виме животиња. Грло у србском има и значење грла стоке, али и особе у домаћинству, чељадета. У савременом италијанском језику очувало се *ruminare* – преживати (*Dizionario Treccani*). Румина је била римска богиња заштитница дојиља, којој се приносило млеко као жртва.

У Европи, само у Србији постоји град Рума, као што постоји град истог имена у северној индијској држави Утараханд (*Uttarākhaṇḍ Rājya*), познатијој под именом Девбхуми („Земља Богова“). Реч рума је из древног србског језика и значи место за становање, место за живот. У енглеском језику, пуном србизама, рум је име за собу, одају. У србском језику је до данас очувано „подрум“ за простор испод рума (собе).²⁸ У румунском је име за собу – *одаје*, а реч „соба“ означава фуруну или пећницу.

Да се у древној Дакији није говорио „римски“ језик, посведочио нам је и чувени Овидије, изгнан на обалу Црног мора: „Ја, римски песник – опростите музе! Врло често сам присиљен да говорим сарматски... Око себе чујем да се говори готово само скитски и трачки и чини ми се да могу да пишем на гетски начин. Веруј ми, бојим се да не читаш у моме рукопису понтске речи, помешане с латинским“. Кад смо већ код писања, подсетимо да је још Милан Будимир указао на старост србског термина *писати*, који је „много старији од свих веза између словенских и германских племена, јер се јавља у тохарском и староиранском. То значи да су стари Словени знали за писање и писменост свакако пре

²⁸ За разлику од подрума, *таван* је једно од места где се скупљају и бораве душе предака; в. В. Чајкановић, *Свекрва на тавану*, Гл. Е. М. XIII, 1938, стр. 6-8.

четрдесет векова, или можда и раније, пре но што је наступила индоевропска дијаспора.”²⁹

Морамо овде подсетити на још чувенију италску употребу древног глагола *serbare* (лат. *servare*) у свакодневном говору али и у традиционалним јавним песничким надметањима (*gare dei poeti*), карактеристичним за апенинске крајеве Абруца и Тоскане, али укоренењених и у данашњој Сардинији. Тако, мистични глагол *serbare* (баштинити, сачувати, заветовати, држати у срцу, оставити на страну, памтити, посветити), типичан за ове крајеве, представља можда најстарије преживело сведочанство расенског (етрурског) говора. Обилато га користе сви класични писци, од Дантеа („*cio che narrate di mio corso scrivo, E serbolo a chiosar con altro testo*”), па све до Манцонија („*serbiamo i ringraziamenti per quando riceveremo questo piacere*”) и Уга Фоскола („*de' Numi e' dono Serbar nelle miserie altero nome*”). Чувени Парини вели: „*erano piu' dolci E piu' nobili le cure a te serbate*”. На савременом италијанском језику фраза-игра речи „*io serbo*”, значи истовремено „ја Србин” као и „ја чувам у срцу, у души памтим”. Можда и савремена италска реч *gas*, коришћена ради означавања локалног вође или деспота, вуче своје корене из расенског (етрурског) периода.³⁰

Гроф Камило Кавур се ангажује на стварању „Прве Италије” од Влашке и Каравлашке, иако није познавао ниједну реч „талијанског” језика.

Језик му није био ни потребан током овог експеримента етноинжењеринга, будући да су Власи тада послужили само као етничко

²⁹ М. Будимир, *Са балканских источника*, СКЗ, Београд, 1969, стр. 28.

³⁰ Од корена раџ, владати, одакле латинско rex – краљ. Види: *A Sanskrit-English Dictionary*, 1993 by Sir M. Monier-Williams, Motilal Banarsidass publishers, Delhi, стр. 872, raj, raja – to reign, be king or chief, shining, radiant.

топовско месо за предстојеће уједињење „талијанских“ (влашких) територија у неприродну целину.³¹

Влашка и Каравлашка су слободним зидарима „Прва Италија“, или како је одушевљено истицао Чезаре Коренти: „Италија која је верније од нас самих очувала римско име“! Тако је барем Коренти доживљавао равницу између Дунава и Дњестра и њено словенско становништво. Неколико лета после стварања „Романије“ (државе Рима), формираће се и сама „уједињена Италија“, а да се већина револуционара није никада раније срела са појмом „Италија“, те су многи мислили да се назив „Ла Талиа“ односио на супругу Виторија Емануела!³² Сама „Италија“ се тек накнадно формира као „Друга Влашка“ или *Secunda Ruma*! Као што видимо, у цара Тројана су заиста козје уши, јер Власи нису никакви „Италијани“ ни „Румуни“, већ су сами Италијани добрим делом управо Власи, односно Србословени.³³ У Срба

³¹ Велики Стерија Поповић је давне 1842. године изванредно уочио да црквенословенска азбука јесте идеално писмо за Влахе. То потврђују и данашња истраживања накарадне и непригодљиве румунске и талијанске латинице овим „романским“ језицима.

³² *Кратка историја Италије*, Кристофер Даган, Завод за уџбенике, Београд, 2013, стр. 109.

³³ Постоји непрегледна литература о античком присуству Словена на италском тлу: види André Guillou, *“Migration et présence Slaves en Italie du VIe au XIe siècle,”* Zbornik radova Vizantološkog instituta 14-15 (1973): 11-16; Michele Fuiano, *„La colonia slava di Devia nel corso del secolo XI,”* Congressi sulle relazioni tra le due sponde adriatiche, Rivista storica del Mezzogiorno 14 (1979): 39-52, такође у: Atti dell' Accademia di Scienze Morali e Politiche de Napoli 90 (1980): 8-14; Martin, La Pouille, 504-509. У Хрватској је о томе писала Зринка Николић: *„Najstarija slavenska naselja u južnoj Italiji”*, у: Raukarov zbornik, ed. Neven Budak, 75-82 (Zagreb: FF Press, 2005). Не заборавимо Меду Пуцића и Ристу Ковачића, аутора књиге *Gli Slavi Serbi dell' Italia*, Terni, 1885. Само током XV, XVII и XVIII века у провинцијама Авелино, и Беневенто формиране су бројне србске колоније пореклом из Далмације; види Р. Ковачић, *исто*, стр. 4. Дубровчани беху имали већ у другој половини IX века тако многобројну флоту, да су својим бродовима превозили преко Јадранског мора војску Срба, Рвата, Захумаца, Требинаца и Конављана ради прогона Арапа из Апулије; в. А. Ф. Гиљфердинг; *Писма о*

су се уопште Власима називали Италијанци према Словенима, а потом и сви Дубровчани. Влах је било старо име за туђинца, које се сачувало код Словена још од доласка Келта или Влаха у IV веку пре Христа. После Келта и Дака то је име значило у Словена свакога туђинца, тако да су Дубровчани њим звали Србина и свакога Словенина, а Срби Дубровчанина и свакога Латинина.³⁴

Тако, Павле Соларић нас подсећа да „повест каже да су у Италију првобитни њени житељи дошли из Илирије, овим редом: Либурни, Сикули, Хенети или Венети. Сикули придошли из данашње такозване Далмације населили су државе доцније прозване Средња Умбрија, Сабина, Латиум, као и све пределе људи касније познатих под именом Ошчи, Опичи или Опшчи”. „И овде није од малог значаја то што се код Римљана, новоствореног народа, под чијим су преовлађујућим именом сва пређашња имена италијанских народа замукла и нестала, само (се) име Латина сачувало заувек као важно, и у чему? У називу његова језика којим су себе саме, с ревношћу и поносом, називали народом римским! Ваља претпоставити, по томе, да је у зидању и у првом насељавању и стварању града Рима највише било Латина... По њиховом имену, такође, а не по Риму, све до данас обичај је међу словенским народима да Италију називају Латинска, Влашка и Лашка земља, а њене житеље Латини, Власи, Влоси, Волоси, Лахи, Лацмани; премда су пређашњи житељи Италије својом свеprisутном гласношћу међу Словенима већи утисак оставили под именом Римљана, него својим латинским језиком, по коме се увек зову Римљани. Рекао бих да Словени, још из древних времена, памте у томе нешто своје, и то више воле. И заиста, за Влах, Власи, Латини види се да су изведени од Власт, Властниј, Владика, нешто

историји Срба и Бугара, Црногорске и приморске теме у првих сто бројева *Летописа Матице српске*, Митрополија црногорско приморска-Епископија бачка-Матица српска, Нови Сад, 2003, стр. 489.

³⁴ Аполон Александрович Мајков, *Историја српског народа*, Биоград, 1876, стр. 332-335.

као Влади́ни од Владати́, од којег је и римско *valere, validus, valde*. Ми знамо да се „в” губи пред „л” у сугласничким групама, када се налази на почетку речи такво Вл, на пример обладати, облешчи, наместо обвладати, обвлешчи; а и изван сугласничких група, на пример Ладислав, Латско, наместо Владислав. У Латско видимо како глас „д” прелази у „т”. „Ин” је такође словенски завршетак, као и у речи С(е)рби. Закључно, од Владин није ништа ни страно ни на силу постало Латин”.³⁵ Са етимологијом Павла Соларића се у потпуности слагао и дум Иван Стојановић, Србин католичке вере из Дубровника (Републике Светог Влаха). Један други угледни дубровачки Влах, Антун Соркочевић је такође сматрао да „*Valachie, Vlachie, Vlassie*, долазе од речи Влас, што значи моћ. Словени су Римљане називали Власи, што ће рећи моћни, и сачували су по навици исти овај назив за становнике данашње Италије, као и за становнике планина Далмације које су некада колонизовали Римљани. Тако је и земља коју је колонизовао Трајан била названа *Vlassie, Vlakie* те, кварењем облика *Valachie*”.³⁶ Овде се морамо присетити чувене студије Симе Тројановића – *Les auroches et les bisons* (Тур и зубар), из гласника Географског друштва из 1926. године, у којој се помиње једна прастара домаћа таблица из XVI века са „надимцима разним народима по животињама”: Француз је лав, Грк је лисица, Бугарин бик, Влах мачка, а Србин вук (такође код Шафарика и Даничића). Уопште, у читавој средњовековној симболици „Србин је влк” (Јиречек, *Staat*, 3, 17). Будући да је јасно да су Велети, Вуци, а вук је влк у старом словенском изговору, несумњиво је да је реч Влах – влак, постала од

³⁵ Павле Соларић, *Римљани словенских обележја*, приредио Илија Петровић, Нови Сад, 2018, стр. 24-25.

³⁶ Антун Соркочевић, *Фрагменти историје политичке и књижевне старе Републике Дубровачке; О словенском језику*; превод са француског, уводни текст и напомене Дејан Ацовић. - Горњи Милановац: Лио, 2018, стр. 87. Ђовани Луђо је сматрао да се у Далмацији не помињу Власи пре 1300. године, види Giovanni Lucio, *Dei Vlachi* у: *Storia del Regno di Dalmazia e di Croazia*. Edizioni Lint, Trieste, 1983, стр. 668. Власи Дубровчани су народ око Требиња, Љубиња и Гацка такође помињали у средњем веку као Влахе.

речи влк, а х добила германским посредовањем, као и да су Влци једно србско племе. Влах је дакле Волк, Волк је Влк а Влк је вук, односно митски представник србског племена.³⁷ Зато Власи, као прави Срби, имаху стари влашки грб са вуком, који је раније имала Влашка. Касније је уметнуто да су се Словени наводно преко германских племена и упознали са Римљанима (иако су Римљани одавно имали блиски додир са Словенима), чему је био „доказ” примљена од Германаца реч „Влах” за туђе народе, а нарочито за Римљане. Код Срба постоји од памтивека римски обичај ослобађања робова као церимонија при избору србских главара, што „значи да су порекла из истог праизвора, по оном општем закону индоевропског сродства, по коме су Срби и Римљани блиски рођаци по крви, језику и обичају.”³⁸

Дакле, гроф Кавур је свакако свесно стварао „Прву Италију” од Влаха 1859. године, односно Срба-Словена, а и данас се на мађарском језику реч „Италија” каже Оласорсаг – Влашка Земља! Мађари нису једини који су „Италијане” изједначавали са Власима (Србословенима), јер су их влашким именом одувек крстили и житељи острва Ластова у Далмацији, као и огромна словенска нација – Пољаци (Włochy). Немци Швајцарске називају „Welsch” становнике кантона Гриђони, влашки народ ретијских Алпа, чији је језик тек 1938. године признат за четврти

³⁷ Илија М. Живанчевић, *Срби и Румуни*, Београд, 1937, стр. 267. Назив Рима (Рума) потиче, према Плутарху, од назива за дојење, јер је вучица задојила Ромула и Рема, званичне осниваче овог града, испод дрвета названог *fico Ruminale*. Према томе, и Римљани треба да су вучјег соја, дакле митска браћа са Србима, тврдио је Илија М. Живанчевић.

³⁸ Сима Тројановић, *Јединство народног духа*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 444. Словени у Европи носе највише особина индоевропског језика, а међу Словенима изгледа највише Срби (Ђорђе Јанковић). Срби нису ратнички ни борбен народ, они су земљорадничког (орачког) и аријевског соја (Драгиша Васић). Агуа на санскриту значи *орач*, што налазимо и у латинском *agare, arator* и *arvum* (ораница, пољана), као што је *агуа* почасни назив за више касте, што представља део традиције земљорадничких народа.

званични језик конфедерације.³⁹ Германи су иначе именом *Walah* називали Келте које су Римљани звали Галима.⁴⁰ Поред већ споменутих Германа, и сами Срби су, боравећи током фрајкора у аустријској војсци крајем XVIII века, и сусрећући се са житељима Апенинског полуострва, у њима непогрешиво препознавали – Влахе.⁴¹

Наравно, у турским дефтерима су „власи“ најчешће означавали Србе, што се задржало све до данашњих дана, код муслимана Босне и Хрвата.⁴²

³⁹ Миле Недељковић, *Лексикон народа света*, СКЗ-Службени лист СРЈ, Београд, 2001. стр. 173.

⁴⁰ Бранко Гавела, *Из дубине векова*, Техничка књига, Загреб, 1977, стр. 237; Михаил Ростовцев, *Историја старог света*, Матица српска, Нови Сад, 1990, стр. 299-300. Катон је видео у победничком маршу грчке културе страшну опасност по римско друштво. Можда је Катон био поучен судбином старих Пелага. Фабију Пиктору беше одбрусио: „Ко те је терао да пишеш на грчком?“ Много римских императора поникло је на србском тлу; види А. Јовановић, *Тло Србије завичај римских царева*, Принцип Бонарт Прес, Београд, 2006.

⁴¹ *Писмо А. И. Тургењева митрополиту Стевану Стратимировићу и одговор митрополитов с прилогом његове расправице о Власима*, приопћио Јован Радонић, Матица српска, Нови Сад, 1904, стр. 2 – 54. Види о томе више код М. С. Милојевића, *Одломци историје Срба*, Етхос, Београд, 2004, стр. 118-134, где су делимично пописани србски топоними и називи племена широм Србологије. Болоња, Падова, Трст, Удине (Видем), Горица, Вићенца, Верона, Луго, Черна, Бергамо, Тимава, Ливенца, Градо, Градишка, Пескара, Језоло су чисто србски називи и на талијанском немају никаквог значења ни смисла; такође в. *Veneti - naši davni predniki*, стр. 58-71. Сиракуза такође начином образовања својег имена открива илирско порекло; М. Будимир, *Грци и Пеласти*, САН, Београд, 1950, стр. 60. *Berg* или *brieg*, и све немачке речи које почињу на исти начин, очигледно су словенске и означавају планине (А. Соркочевећ).

⁴² Сретен В. Вукосављевић, *Теорија о влашком, катунском пореклу племенских организација у Историја сељачког друштва IV*, Службени гласник, 2012, стр. 280. Вукосављевић је изванредно рашчланио сву бесмисленост тезе о наводном староседелаштву сточарског становништва („влага“ и „арбанаса“) у односу на ратарски живаљ, као и излизане мантре о „повлачењу у планине“. Просто је немогуће да романизовано становништво није имало унети у

ВЛАШКА МАТРИЈАРХАЛНА ЈЕРЕС РИМА

Распад обичаја и сујеверје

„Побеђена Грчка победила је дивљег победника и уметност донела
непросвећеним Латинима”

Хорације Флак

Још је велики Катон упозоравао да ће „Грекули” својим обичајима упропастити просте Римљане.⁴³ Већ у првом веку пре Нове Ере довршава се синтеза старинских културних италских обичаја са струјама које су потицале из хеленистичких земаља.⁴⁴ Утицај ових грчких обичаја био је деструктиван у односу на стару патријархалност и чврстину породице. Бракови се склапају из политичких и финансијских рачуна, разводи постају уобичајени, док проституција достиже највише размере. Женска прељуба и љубавне авантуре никога не саблажњавају, жене учествују у политичком животу и располажу имовином, бивајући понекад јавно оптужене за тровање мужева.⁴⁵ Раздори између родитеља и деце постају обична појава, па је нада у богато наслеђе нагонила децу да прижељкују брзу смрт својих родитеља. Патрони дају свакодневну награду својим клијентима (*sportula*, корпицу са закуском и

заједницу са Словенима „из долина” ништа културније од крвне освете, бесе и побратимства, без икаквог другог културног наслеђа из римске државе.

⁴³ М. Ростовцев, *Историја старог света*, Фамилет, Београд, 2004, стр. 234.

⁴⁴ Римска се култура била потпуно хеленизовала, тако да је латински био љуштура под којом је грчко биће могло и даље опстајати; види Ј. Буркхарт, *Повест грчке културе*, том IV, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, С. Карловци-Нови Сад, 1992, стр. 391.

⁴⁵ Н. А. Машкин, *Историја Старог Рима*, десето издање, Научна КМД, Београд, 2005, стр. 319-322. Плутарх бележи да су још у Спарти постојале жене истополних склоности (VI век с.е.). Лезбејска хомосексуалност је код Грка била реплика „дорске” љубави ефебија; в. М. Елијаде, *Мистична рођења*, Заједница књижевника Панчево, Панчево, 1994, стр. 144.

остацима трпезе), да намире њихов труд и додворавање.⁴⁶ Традиционална религија престаје да игра своју ранију улогу, а веза са хеленистичким Истоком допринела је продирању разноврсних мистичних култова у Рим. Грчки култ Диониса, египатски култ Изиде и Сараписа, култ малоазијске Ма-Белоне, фригијске Велике Богине и јудејског Јахвеа, налазе плодно тло код плебса, највише посредством ослобођеника са хеленистичког Истока.⁴⁷ Образовање деце у Риму почињало је од седме године, а наставу је обично водио роб-педагог, махом Грк.⁴⁸ И школе граматичара, за децу од дванаест до шеснаест година, биле су организоване по хеленском узору. По навршених шеснаест година, младићи би облачили римску тогу⁴⁹ и почињали са

⁴⁶ Осим давања спортула, приређивани су и свечани обеди.

⁴⁷ Н. А. Машкин, *Историја Старог Рима*, десето издање, Научна КМД, Београд, 2005, стр. 321. Мит и самом Дионису приписује потребу за туђим божанственим утицајем, како би се ослободио од безумља којим је захваћен; Вјачеслав Иванов, *Дионис и прадионизијство*, Логос, Београд, 2017, стр. 35. Бог Дионис се доселио из Тракије у Хеладу, и грчка су племена преузела од индоевропских старинаца Дионисове игре и мистерије; в. Будимир, *Са балканских источника*, СКЗ, Београд, 1969, стр. 99, 109. Ниједан од тих иницијативних култова се не може сматрати творевином грчког духа. Њихови корени задиру дубоко у праисторију. Преузете су критске, азијске, трачке традиције, обогаћене и уграђене у нови религијски хоризонт; в. М. Елијаде, *Мистична рођења*, Заједница књижевника Панчево, Панчево, 1994, стр. 146.

⁴⁸ У Риму је својевремено живело хиљаду угледних Грка талаца, после битке код Пидне; Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 425.

⁴⁹ Види сјајну књигу: Тюняев А. А. *Русский Китай: экспорт цивилизации (мультидисциплинарные исследования)*. – Москва: Белые Альвы. 2014: „Стари Римљани су у својству одеће користили тунику (лат. tunica). То је врста кошуље, првобитно вунене и тек од 4. века н.е. – ланене. Тунику су правили (не може се рећи «шили») од комада платна пресавијеног на раменима, дужине до колена (мушке) или до глежња (женске). За главу су правили изрез, а с обе стране прошивали, остављајући отворе за руке. То је најпримитивније решење произвођача одеће. Подсећамо, у Најстаријој Руској је већ у 26. миленијуму п.н.е. одећа шивена од коже, украшавана крзном, пучетима и разним привесцима; одећа се састојала из чакшира, кошуље, јакне са капуљачом, капе и

изучавањем реторике, руковођени од грчких беседника или латинских учитеља. Римске војсковође су училе грчки језик, преузимале грчке обичаје, возиле грчке слике и статуе у Рим, на трговима су градили храмове и тремове са коринтским стубовима.⁵⁰ Млади римски аристократи би завршавали образовање у грчким културним центрима, у Атини, на Родосу, у Пергаму или у Масилији.⁵¹ Римски реторичари су подражавали грчке узоре, а беседник се није старао да му теза буде истинита, већ о томе да она изгледа веродостојна и да се политички противник прикаже у што рђавијем светлу, користећи гласине, сплетке, те свакојаке манипулације с лаковерном и сујеверном публиком. Цицерон је грчко беседништво довео до савршенства, користећи образац патетичног говора, преувеличавања, инвективу, понављање и самохвалисање. Тек у Цицероново доба настаје и уобличава се уверење да је религија корисна влади, управо због тога што је моћ саме религије опала. С друге стране, склоност свему што је грчко, у Риму постаје општо помодарство.⁵² И Јевреји беху формирали сталез „књижника” као резултат сусрета и распри са јелинизмом. Они су од Грка научили како

др., на ноге су најстарији Русићи обували скорње-чизме (види експонате у музеју Сунгир у Владимиру). Вреди ли у том контексту говорити о несумњивом дивљаштву Римљана?” (превод је Саве Росић).

⁵⁰ Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 424.

⁵¹ Н. А. Машкин, *Историја Старог Рима*, десето издање, Научна КМД, Београд, 2005, стр. 322. Римљани су за Грке били такође варвари, али и вредни ученици грчког језика и културе. Од II века нове ере се формира представа о Грцима и Римљанима, уједињеним у Римском царству, као о цивилизованом делу човечанства, којему насупрот стоји свет варвара. Тако су Грци постали *Pomeji*, а култура Римског царства је постала двојезична; види Albrecht Dihle, *Grci i stranci, antički narodi u očima starih Grka*, Karpas, Beograd, 2016, стр. 90-91. Тиме је Рим постао заштитник хеленизма, ујединивши латински запад и грчки исток, *исто*, стр. 83.

⁵² Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 425.

треба водити школски разговор постављањем питања и противпитања не би ли се добио заједнички одговор.⁵³

С друге стране, грко-римска религија је „показивала човеку богове на сваком кораку, богове ситне, богове зломислене и који се врло лако могу разљутити“.⁵⁴ Грци нису обожавали њихове богове као представу виших принципа, већ су се клањали антропоморфним кумирима, идолима са најнижим људским поривима и страстима.⁵⁵

Поред свих тих грко-римских богова, Римљанин је дужан да верује у богове града, да им се моли и да их поштује. У Риму има више богова него грађана.⁵⁶ У суду, у трговини робом, земљиштем, при

⁵³ Едуард Лозе, *Свет Новог завета*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, стр. 75. Симпатија која се осећала према цивилизацији Грка у многим јеврејским круговима ишла је толико далеко да је у II веку пре Христа у Јерусалиму било Јевреја који су озбиљно мислили да су сродни Спартанцима.

⁵⁴ Фистел де Куланж, *Античка држава*, Просвета, Београд, 1956, стр. 170. „Грчка вера је чиста творевина природе као такве, па је у двојакном смислу вишеоблична као и ова: у смислу енормног богатства ликова по себи и у смислу различитости легенде... Та вера је од почетка политеизам“, Ј. Буркхарт, *Повест грчке културе*, том II, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, С. Карловци-Нови Сад, 1992, стр. 28. На Оријенту су богови представљани као застрашујуће и огромне животињске фигуре, док су богови Грка били прости људи, додуше бесмртни и веома моћни.

⁵⁵ Rene Guenon, *Pensieri sull'esoterismo*, Fratelli Melita editori, Trento, 1989, стр. 100-101. Генон је сматрао да су старогрчка мисао и мудрост само лош синкретизам Истока и западњаштво, те да се у њима налази корен и клица највећег дела будућег западњачког модернизма и антитрадиције. Данашњим погледом на ствар, заиста је тешко оповргнути његову тврдњу, изречену пре једног столећа. Вјачеслав Иванов је сматрао да антропоморфизам богова представља неоспорну особеност хеленске религије.

⁵⁶ Фистел де Куланж, *Античка држава*, Просвета, Београд, 1956, стр. 170. Археологија није открила сведочанства о многобоштву Словена, поготово не упоредивог са оним античког света (Ђ. Јанковић). Стари Рим и по Вазнесењу Христовом признаје Симона Мага за бога и подиже му статуу на обали реке Тибар, на латинском га славе као *Simoni deo sancto* (Симону, богу светоме); в. Јевсевије Памфил, *Историја Цркве*, Истина, Шибеник, 2013, стр. 49-50.

правним договорима, и Грци се беху заклињали пред боговима као сведоцима и ишло се у светилиште ради посвећења заклетве.⁵⁷ Грчке трговачке колоније бивале су осниване зидањем храмова, јер су тржница и храм били тесно повезани.⁵⁸ Око врата се носила куглица против урока, боговима се приносе жртве, а из куће се увек излази прво десном ногом, пажљиво мотрећи да се на небу не појави каква птица злослутница.⁵⁹

Воља богова се сазнаје посматрањем утробе животиње принете на жртву, из летења птица или из грмљавине. Геруспиција се звао стари етрурски начина сазнавања божанске воље на основу јетре животиње принете на жртву.⁶⁰ Римљанин се шиша само када је пун месец, увек носи амајлију, по зидовима куће исписује магичне изреке против

⁵⁷ Гркиње су се заклињале „Хере ми“, богињом брака и порођаја, сестром и женом Зевсовом; види А. Шокљев, И. Шокљев, *Античке легенде Паноније*, друго издање, ИП Наука, Београд, 2007, стр. 146. Заклетву су кршили сами богови, па је за смртнике „варати заклетвом“ сасвим уобичајено на пијаци. Клело се језиком, а одрицало умом, па се и код Римљана задржало „*giù e spergiuro*“, када би се укрстили кажипрст и велики прст леве руке иза леђа. Код Јевреја имамо *Кол Нудре*, такође заклетву. Хера се често користила сплетком и магијом. „Не куните се именом Мојим криво, јер ћеш оскврнити име Бога својега“ (*Лев. 19, 12*). Вера је у стара времена значила *обећање под заклетвом* и симбол вере је завет другог Адама који потврђује завет првог, што се чува у виду култа предака и предања (Н. Фјодоров).

⁵⁸ Walter Burkert, *I Greci*, tomo II, Jaca Book, Milano, 1984, стр. 365-366.

⁵⁹ Римљани су носили амајлије, које су им вешане о врат 8-9 дана по рођењу, да би их заштитиле од најразличитијих невоља, урока и болести.

⁶⁰ Постојале су три врсте етрурских прорицања: испитивања изнутрице животиња (*extispicium*), чудесних знамења (*prodigia*) и муње (*fulgura*). О *etrusca disciplina* види: Jean-René Jannot, *Religion in Ancient Etruria*, The University of Wisconsin Press, 2005. Зна се да је етрурска вештина гатања *extispicium* односно *haruspium* из анадолског културног круга и да су је Етрурци донели у Италију (М. Будимир, *исто*, стр. 47).

пожара, магичне формуле за излечење он понавља двадесет и седам пута и притом увек плуцка на одређени начин.⁶¹

У Риму су и од давнина постојале куће у којима се месио хлеб и давао грађанима, а хлебари римски беху начинили од тог простора пећину разбојничку. При млиновима налазиле су се и јазбине проститутки, које су намамљивале пролазнике, док су по тим местима обично радили робови. Саме жене, затечене у прељуби, беху кажњаване приморавањем да се проституишу у јавним кућама.⁶²

У Сенату се ништа не предузима уколико се на жртвама опазе какви неповољни знаци, или ако постоји неко рђаво предсказање. Сенат се није противио ширењу грчких култова, чак беше предузео мере за спајање две вере у државну.⁶³ У бој се ишло са армијом жречева, предсказивача, приносиоцима жртви боговима и носиоцима светог огња.⁶⁴ Међутим, било је немогуће да плебејци буду свештеници, јер је

⁶¹ Фистел де Куланж, *Античка држава*, Просвета, Београд, 1956, стр. 171. Обичај плувања се задржао до данас код Индуса и Срба, док су у Риму до шездесетих година прошлог века постојале плуваонице (*sputacchiere*) на јавним местима и домовима здравља.

⁶² Сократ Схоластик, *Историја цркве*, Истина, Шибеник, 2002, стр. 170. Ова разбојничка гнезда и срамотне куће уништио је цар Теодосије, који је затворио све паганске храмове у Египту и укинуо култ Озириса и Изиде. Овај цар је такође из одмазде поклао десетак хиљада житеља Солуна, због свирепог убиства његовог намесника Ботериха. *Панкратион*, грчка сурова борба песницама, рвањем и ударцима ногом, ипак се одржала у Риму, у оквиру гладијаторских надметања.

⁶³ У Риму је свакако било и „индоевропског наслеђа”; види Ж. Димезил, *Древна римска религија*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, С. Карловци-Нови Сад, 1997, стр. 72-74 и 341-345..

⁶⁴ У Риму су за жречеве бирани богати људи: они не само да нису добијали никакву плату за своју службу, него су напротив, ступајући на дужност, сами били дужни да плате одређену своту. Они су морали да приређују народне гозбе и прославе, па чак и да подижу или обнављају споменике. У Константиново време су још увек бирали имућне људе за епископе; в. А. П. Лебедев, *Свештенство древне васељенске цркве*, Zepter Book World, Београд,

то била искључива привилегија патриција. Плебејци су сматрани животињама, *more ferarum*, и додир са њима сматрао се као нешто нечисто.⁶⁵ Рим су преплавиле и оргијастичке религије Грка: култ Диониса беше задобио фанатичне следбенике у граду, па је Сенат, 186. године пре н.е., морао да сведе на пристojну меру њихову необузданост и блудну раскалашност током ноћних светковина.⁶⁶ Касније, као учење из

2002, стр. 466-467. Амијан Марцелин каже да су римски епископи приређивали гозбе које су превазилазиле чак и гошћења царева. Блажени Јероним казује нам да су они постили уз смокве, мед, пистаће и освежавајућа пића. Волели су да посећују младе даме, а саблажњавали су и удате жене, лукаво су извлачили из породица сиромашније девојке и претварали их у своје наложнице, сведочио је св. Амвросије Милански. Блажени Јероним разобличава мане римског клира, устајући против заједничког живота са субинтродуктама; мушкарац и жена живе у истој кући, у истој спаваћој соби, често и на истој постељи, наводећи као оправдање за такав живот „духовну утеху”; в. А. П. Лебедев, *исто*, стр. 372.

⁶⁵ То је било отприлике оно исто што налазимо у Индији, где „шудра не треба да зна свете формуле”.

⁶⁶ Михаил Ростовцев, *Историја старог света*, Матица српска, Нови Сад, 1990, стр. 300-301. У Дионисовим пророчиштима римске епохе такође пророкују петије, окружене свештеницима „предсказивачима” (*prophētai*); Вјачеслав Иванов, *Дионис и прадионизијство*, Логос, Београд, 2017, стр. 51. Функција раног дионизијског ритуала била је катарзична јер је он ослобађао ирационалне пориве дајући им ритуални вентил; в. Е. R. Dods, *Grci I iracionalno*, *Službeni glasnik*, Beograd, 2005. Дионисов култ је екстаза кроз оргијастички плес, исцељење путем „излагања из себе”. Циљ катартике (*katharsis*) било је и оздрављење душе и тела, уклањањем заразе (*miasma*). Код грчких шамана могло је бити речи о *ekstasis* или о *enthousiasmos*, будући да су јатроманти излазили душом из тела, али и примали богове у себе; Elena Nonveiller, *Figure sciamaniche tra mito e storia nel mondo greco arcaico*, *Quaderni di Studi Indo-Mediterranei*, 7 (2014), pp. 200. И савремени италијански језик је задржао израз *fuori di se* – бити ван себе (од гнева, поаме, заноса), као што и православни монаси излазе из себе, као плод интензивне молитвене усмерености према Богу (Н. Трубецкој, *Религије Индије и хришћанство*, Васкрсење и реинкарнација, Логос, Београд, 1996, стр. 7).

Александрије, у Риму се појављује и гноза, или тајно знање.⁶⁷ Гноза је користила магијске чини и мистичне списе с бројевима и словима, који су се ослањали на магијске текстове древног Египта.⁶⁸

И Спартанац никакав поход не подузима ван пуног месеца, непрестано приноси жртве боговима и помно прати лоша предсказања, а новорођенчад носи на место које се звало *лесха*, да га помно прегледају најстарији чланови сваке филе.⁶⁹

⁶⁷ Гностици су били јеретици који су сматрали да су само „истински мудраци“ у стању да спознају суштину Божију, то јест, да задобију спасење; А. П. Лебедев, *исто*, стр. 98.

⁶⁸ Бојана Мојсов, *Озирис*, Досије студио, Београд, 2016, стр. 116-117. Гностицизам је интернационална религија са различитим степеном верског синкретизма; в. М. Марковић, *Студије о религији антике*, Јасен-Српско друштво за хеленску философију и културу, Никшић, 2001, стр. 92-96.

⁶⁹ Спартанци су слабу и нездраву децу одмах убијали по рођењу, а Платон је сматрао да прекобројну децу ваља убијати у утроби, види М. С. Милојевић, *Одломци историје Срба*, Етхос, Београд, 2004, стр. 191-192. Још Хомер беше уплетен у оснивање установа спартанске државе, види Ј. Буркхарт, *Повест грчке културе*, том III, Издавачка књижевница Зорана Стојановића, С. Карловци-Нови Сад, 1992, стр. 84. Жене би децу по рођењу прале у вину да испитају њихово здравље, а слабу децу би Грци бацали у дубоку јаму на гори Тајгету; в. М. Н. Ђурић, *Историја старих Грка до смрти Александра Македонског, у одабраним изворима*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1983, стр. 10. Плутарх сведочи да су децу навикавали да иду боси и да се редовно играју голи. Стригли су им косу до коже, тела су им била прљава и нису их смели мазати ни прати, осим неколико дана у години. Дружила су се по два дечака који су се узајамно волели, а љубавници дечака узимали су учешћа и њиховој слави и срамоти; в. М. Н. Ђурић, *исто*, стр. 11. Једном годишње су их, све до последњег, шибали на Артемидином олтару, и дечаци су морали да поднесу бичевање без јаука. Неки су под батинама умирали. Децу су учили и да краду; в. Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, стр. 26. Обред иницијације адолесцената био је слање у планине, где су дечаци требали да живе од онога што украду, пазећи да их неко не опази. Кога би видели у крађи, сурово би га кажњавали; в. М. Елијаде, *Мистична рођења*, Заједница књижевника Панчево, Панчево, 1994, стр. 143.

Жене у Спарти нису живеле затворенички, као у осталој Грчкој, и са њима се рачунало.⁷⁰ Спарта је покорене земљораднике Месеније и Лаконије као хелоте-робове додељивала свим Спартанцима, који су их користили као радну снагу у земљорадњи и као пешадију у ратовима.⁷¹ Грци су тетоважама жигосали своје робове.⁷²

Атињани никада не започињу битку пре седмог дана месеца и, када се њихова флота отисне на пучину, моментално се морају позлаћивати Паладине статуе. Према Херодотовом казивању, Грци и Кари, услед оргијастичке обузетости богом Аресом, пију крв заклане деце.⁷³ Атина и њена територија беху пуне паганских храмова и капела; посвећене религији града, триба и деме, као и домаћој религији породица. Богови очеви су се код Грка називали Титани, богови деца – Олимпљани, а богови унуци – Гиганти.⁷⁴ Атињанин обожава претке и боји их се, приноси им првине жетве сваке године на жртву и све што припада старини обожава као свето.⁷⁵ Душе умрлих предака су настављале свој живот под земљом, живеле су заједно са покојницима,

⁷⁰ Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 24-25.

⁷¹ Edward Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Wordsworth editions, Hertfordshire, 1998, стр. 586. Честе су биле побуне робова због суровог опхођења према њима. Атина је била трпељивија према странцима, и у њој су насељени и одомаћени странци (meteki, дођоши) имали одређена права. Плаћали су посебан порез metoikion (μετοίκιον) и служили су у атинској пешадији као оклопници-хоплити или као веслачи у морнарици.

⁷² E. R. Dods, *Grci i iracionalno*, Službeni glasnik, Beograd, 2005, стр. 108.

⁷³ Erodoto, *Storie*, libro III, 11. И сам бог Арес, према Хомеру, пије крв. Дионис и Арес су пример природне теокразије, стапања два божанства у једно (В. Иванов). Тантал беше позвао богове на гозбу на којој је скувао у лонцу властитог сина Пелопса и послужио их њиме.

⁷⁴ Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 434.

⁷⁵ Први класови и плодови се приносе богу, и увек се плусне мало вина на земљу, као жртва боговима. Жртвују се богу и лепињице са медом.

не одвајајући се од њихових тела.⁷⁶ Месо се традиционално јело само као део жртве боговима.⁷⁷

Још Ахил беше принео људске жртве на ломачи Патрокла, заклавши много оваца, четири коња, девет паса и туце тројанских заробљеника.⁷⁸ Атињанин верује у гатање, испитује лет птица, глас, знамења и утробу принесених жртава. Шкопљење и продаја рођене деце је било масовна појава, чак су адумцима подизане статуе.⁷⁹ Педерастаја је харала у Спарти још отвореније него у Атини, што је вероватно вукло корен из „војничког другарства”.⁸⁰ Старогрчки бракови

⁷⁶ Покојници су били храњени кроз удубљену рупу у земљи или преливањем гроба млеком, вином и крвљу. Грци су имали испред гроба посебно место за приношење жртве и печење меса, а Римљани су поред раке имали кухињу (*culina*) за паљење жртвене хране. *Posito pascitur umbra cibo* (преминулога сен храни се јелом постављеним на гроб); Овидије, *Fastes*, II, 566. У почетку су мртви сахрањивани у породичном дому, близу огњишта, поред ватре која их је грејала и која ће их грејати заувек. Касније су Грци испред гробнице стављали стуб, стелу или дугуласти камен, које су често премазивали крвљу или црвеном бојом. Турци и данас на гробове стављају стелу, чији је врх у облику турбана; в. Ф. Равесон, *Хеленске визије бесмртности*, Службени гласник, Београд, 2016, стр. 27-28.

⁷⁷ Walter Burkert, *Homo necans*, Ghibli, Milano, 2013.

⁷⁸ Walter Burkert, *I Greci*, tomo I, Jaca Book, Milano, 1984, стр. 89-90. Опстао је и обред „појења крвљу” преминулих (*haimakouria*), када се кроз ископану јаму (*bothros*) мртац напаја крвљу закланих зверова. О тауроболији, криоболији и утицају грчких и египатских култова на хришћанске обреде, више у књизи Арнолда ван Генепа, *Обреди прелаза*, СКЗ, Београд, 2005, стр. 108-113. Неофит би из јаме излазио крвав, као што је и новорођенче крваво излазило из мајчине утробе. Израз за брата је *adelphos* на грчком језику, што дословно значи „рођен из исте материце” или „саутробни”. Наравно, брат излази из *кржаве* материце.

⁷⁹ М. С. Милојевић, *Одломци историје Срба*, Етхос, Београд, 2004, стр. 197.

⁸⁰ Грчко друштво је било „затворени мушки круг”, у којему је страсна веза између одраслог мушкарца, *erasta*, и дечака између 12 и 18 година, *eromena* (љубљеника), изазивала племенита осећања. Педагошка је педерастаја била за старе Грке „љубав према младој и надареној души, љубав која кроз пријатељску наклоност рађа врлину” (Плутарх). Постојање „мушког круга” је код жена изазивало противтежу – *сафизам*. Види класик: Robert Flacelière, *Grčka u doba*

нису били нарочито плодни, јер је муж задовољавао полне прохтеве изван брака а и прибојавао се нових уста која је требало хранити.⁸¹ Постојала су два начина да се избегне бројна породица: побачај или препуштање новорођенчета смрти од глади и занемарености.⁸²

Пре битке се боговима жртвују читава стада кротких животиња⁸³, док се пре битке код Саламине боговима приносе људске жртве - персијски заробљеници.⁸⁴ Сваки свештеник који би се дрзнуо да уведе какву

Perikla, Naprijed, Zagreb, 1979, str. 119-122. Гинецеј је увек био прилично одвојен од андрона, док су Атињани били бигамисти и редовно општили са блудницама (хетерама). Хетере, које су биле углавном робинје, обично су се задовољавале наплатом од једног обола, али су образоване куртизане већ скупо коштале своје љубавнике. Грчка кућа је уопште била подељена на мушки (andron) и женски део (gynaeconitis), и постојале су засебне господаре (thalamos) и господаричине (amphythalamos) спаваће одаје.

⁸¹ „Имај једнога сина у кући и нека се храни, богатство тако ће остати у дому и бити све веће” (Хесиод).

⁸² Robert Flacelière, *Grčka u doba Perikla*, Naprijed, Zagreb, 1979, str. 86. По грчком веровању сваки би пород каљао кућу и укућане, па су зидови пре порођаја премазивани смолом, да се изгнају зли дуси.

⁸³ Грци су гатили по начину горења репа жртве: ако се скврчи-тешкоће, ако се спусти доле-неуспех, ако се реп дигне увис-успех ратног похода. Види Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 49.

⁸⁴ Walter Burkert, *I Greci*, tomo I, Jaca Book, Milano, 1984, стр. 89. Врућа крв је за Грке најважнији елемент олтарског жртвоприношења (*haimassesthai*). Орест: „Док свежа мрља од греха убиства мајчина беше опрана са мене код Фебовог огњишта очишћујућом крвљу жртвене свиње”; Есхил, Еумениде, *Грчке трагедије*, друга књига, Београд, 1994, прев. М.Н.Ђурић. Месенски војсковођа Аристоменос жртвовао је Зевсу три стотине људи, а Темистокле је жртвовао три угледна Персијанца пред битку код Саламиса. Цезар је 46. године пре Христа жртвовао два војника на олтару Кампуса Марциуса. Цар Теодосије беше строго забранио обичаје приношења жртви, али се светина ипак окупљала у сенци светог дрвећа и клала овце и волове, без жртви паљеница и без жртвеника; види Edward Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Wordsworth editions, Hertfordshire, 1998, стр. 565. Грци су дуго одлазили у гајеве да се моле дрвећу и потоцима.

новину, кажњаван је смрћу.⁸⁵ Сујеверје нема граница, па се сваке године приноси жртва у част Ариане, и, пошто је ова Тезејева љубавница издахнула на порођају, приликом приношења жртве опонаша се јаукање и мимика жене која се порађа. У празничне дане се не ради, нико не ступа у брак, не држе се скупштинске седнице нити судови суде. Осамнаести и деветнаести дан у месецу намењени су чишћењу од грехова. Као што Рим има своје Сибилске књиге, тако и Атина има своје зборнике пророчанства и издржава људе који јој предсказују будућност.⁸⁶ На њеним улицама на сваком кораку срећемо враче, свештенике и тумаче снова.⁸⁷ Атињанин је празноверан и напушта

⁸⁵ Архаични свет је одбацивао ново и пролазно; в. Ернесто Граси, *Теорија о лепом у антици*, СКЗ, Београд, 1974. стр. 106.

⁸⁶ И Јудејци су читали оракуле сибила, које су у старом свету биле веома раширене, и уношене у збирке тајних јудејских изрека. Хебрејска сибила је прорицала судбу света, али је изрицала и претње и прекоре паганским народима због грешности и позивала на преобраћење, као пророк јудаизма; в. Едуард Лозе, *Свет Новог завета*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, стр. 80. Јудејска дијаспора је била отворена према грчком духу, и многи Јудеји су се заносили мишљу да ће се они и Грци ујединити у јединствену заједницу, у којој ће се остварити човечанство под једним Богом. Синагоге су грађене у грчком стилу, преузимање су навике Грка, ишло се у позориште и учествовало у спортским такмичењима; Е. Лозе, *исто*, стр. 79. Тек је владавина Антиоха Епифана IV у Египту довела до сукоба јудеизма и хеленизације, јер је Антиох 167. године п.н.е. похарао јерусалимски храм, забранио јеврејску религију и побио чак 80.000 Јудеја. Макавејска побуна Јудеја из 167. године довела је до формирања религијски заснованог јудејства, у опозицији према нејеврејском хеленизму, који они отада жигошу као „паганство“ (види С. Colpe, K. Berger, *Testi religiosi per lo studio del Nuovo Testamento*, Paidea, Brescia, 1993). У Гркоиталији су сибиле имале пророчиште у Кумама, грчкој колонији у Напуљском заливу, основаној средином VIII века пре н.е.

⁸⁷ Фистел де Куланж, *Античка држава*, Просвета, Београд, 1956, стр. 174-176. Платон такође говори и о другим покретним приносима жртава и погађачима који обично стоје пред вратима имућнијих људи (*Политика*. II). Педераста (παιδεραστής) Сократ је веровао у предсказања, веровао је у снове, погађао по утроби животиња и препоручивао учење гатања (Ксенофонт, *Анабаза*). Св. Григорије Палама: „Сократ је имао злодуха који га је, свакако, посветио у своје

тајне; биће да је он и сведочио да Сократ по мудрости свакога превазилази." И мајеутика Сократова је имала прототип у пређашњем раду учитеља иницијације архаичних друштава (М. Елијаде). Он је био у содомији са својим васпитаницима, којима је предавао стару философију (Чертков, Милојевић). Свети Палама је јелинску мудрост називао ђаволском - „јелинском јереси". Код старих Грка је филозофија порађала „теологију", па је човек од пута ка Богочовеку скренуо ка човекомишу који умишља да је бог (Јустин Нови Ћелијски), а сама теологија је била грчки став ума, приближавање боговима путем логоса (В. Јегер). Поводом „теологије", Јеротеј Влахос је указивао да поједини „православни богослови спроводе у живот посветовњаченост у најдубљем смислу тог појма, када покушавају да богословствују служећи се претпоставкама и закључцима западне теологије и одричући се исихастичког предања, које чини суштину православног богословља." Сократов унутрашњи *daimonion* је значио судбинско карактерно предодређење, што је била свакако идеја из раније традиције (Буркерт). В. Бичков: „Грчка мисао у јелинистичком раздобљу кроз стоицизам и епикурејство одриче загробни живот... Пластичност је основа грчког схватања света... отуда љубав Јелина према пластичним, статичним врстама уметности – архитектури и скулптури. Грци су својим боговима градили храмове и статуе. Пластично схватање света Јелина остварило се у посебном поступку фиксирања пластичне форме-ефраксису... опис је основни структурално-формативни поступак грчке литературе." (*Естетика отаца цркве*, стр. 30-34). *Тхеомај* на грчком значи „гледам, посматрам", театар је „призор", а разумевање је „увиђање очима" (М. Л. Гаспаров). И за Платона је видљива телесна лепота била краљевски пут ка идејама, то је права улога лепоте у склопу духовног живота; в. Ернесто Граси, *Теорија о лепом у антици*, СКЗ, Београд, 1974, стр. 101. Страбон се ишчуђавао Хиндусима јер су сматрали овај живот дететом у мајчиној утроби, а смрт рођењем у истинском и блаженом животу; види Г. Гачев, *Космо-Психо-Логос*, Логос, Београд, 2012, стр. 230-231. Грци су замишљали Хадово царство мртвих душа мрачним и страшним, а загробни живот као несрећу (Н. А. Кун). Идеја да сваки смртник има ту искру божанског, да његова душа не окончава свој живот у Хаду, није својствена Грцима; в. Драгана Петровић, *Шаманизам код Грка*, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, дипломски рад, стр. 11. Међутим, смрт је рађање човека из земног временог живота за вечност (св. И. Брјанчанинов), као што је крстионица хришћанима *гробница* и *материца*: гроб у коме катихумен сахрањује свој земни живот и материца где се зачиње вечни живот. Типично је хеленски поглед, онај према коме је лопта савршена фигура, а свет је Сферос (Г. Гачев). Страбон је индијски памук називао „вуном", јер животињски су настројени Хелени биљку видели кроз призму овце, као што су шећерну трску

намеравану раду уколико кине или ако му уши запиште. Никако се не укрцава у лађу без упознавања са пророчанством, а не закључује брак уколико му лет птица не укаже на повољно знамење.

Према грчкој празноверици, у свакој је реци живела нејада, у дрвету дријада, у литици ореада.⁸⁸ У Додонској шуми гатали су Грци по шуштању лишћа на светом Зевсовом храсту. Грнци су се бојали демона који је разбијао судове током печења и стављали су на пећ ужасавајућу Горгонину маску како би демона одагнали.⁸⁹

Грци су од старина посећивали Аполонов оракл у Делфима, где су се жреци обраћали пророчици Питији, која је седела на златном трношцу и видовњачком силом продирали у суштину воље богова.⁹⁰ Грчку пророчицу у Делфима је јахао сам бог Аполон седећи јој на

видели кроз призму пчеле (трска која даје мед, и то без пчела); види Г. Гачев, *Космо-Психо-Логос*, Логос, Београд, 2012, стр. 225, сетимо се и Аристотеловог *zoön politikon*, као *zoön logon echon* (човек као звер са језиком). Фјодоров је сматрао да је човечанство XX века изабрало зооморфни идеал бестијалности, најгрубљу чулност. Међутим, као што видимо, то је прастари старогрчки поглед на свет. Види и Е. Шредингер, *Природа и Грци*, Федон, Београд, 2007.

⁸⁸ Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 50.

⁸⁹ G. Childe, *What Happened in History*, Penguin, New York, 1946, p. 56, 215.

⁹⁰ Едуард Лозе, *Свет Новог завета*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, стр. 148. „Сви који су се бавили божанством, варвари као и Грци, скривали су начела ствари, и преносили истину помоћу загонетки, симбола, затим алегорија, метафора и другим поступцима, тако су чинили грчка пророчишта, а Аполон Питијски је био назван двосмислени.” (Климент, *Stromates V*, 4, 21, 4). В. Иванов је био чврсто уверен у „првобитну древност женског оргијазма као исконске колевке делфијске религије”; в. Вјачеслав Иванов, *Дионис и прадионизијство*, Логос, Београд, 2017, стр. 55. Орфичка веронаука је постулирала Дионисову гробницу на најсветијем месту Делфа – испод пророчног трношца, а сам Орфеј је, према Додсу, био тракијска личност скоро исте врсте као и Залмокс – митски шаман или прототип шамана; види и Вјачеслав Иванов, *исто*, стр. 46. И чувена србска врача Јелена Трифуновић је седела на трношцу, читала је судбину из свеће и разговарала са духовима. Трконожац се на грчком језику звао *tiben*.

потилуку. Пре доношења политичких закона, у Делфима је пажљиво магијски одвагано утврђивање хирова идола.⁹¹ Грци су сматрали да бог Аполон девет месеци обитава у Делфима, а бог Дионис свега три месеца. На средини храма, као овални блок, налазио се велики бели камен – „пупак земље”.⁹² Делфи је био свети град, без бедема и без војске, и у Делфима и Олимпији су Грци објављивали божији мир за Грчку и Питијске игре.

Чаробњаштвом и магијом се тражио утицај на судбину, а сновима и злим духовима је придаван велики значај.⁹³ Бог лекаства Асклепије, чији је симбол била змија, првобитно је био поштован у Тесалији, као хтонски змијски бог.⁹⁴ Имао је огромни храм у Епидурусу, поред кога су биле простране сале са лежиштима, где су се болесници одмарали и задобијали исцељења – хромим би проходили, неми проговарали, слепи прогледавали.⁹⁵ Шамани-јатроманти (iatromantis) су

⁹¹ Едуард Лозе, *исто*, стр. 148.

⁹² Михаил Л. Гаспаров, *Занимљива Грчка*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци-Нови Сад, 2014, стр. 45.

⁹³ Код Грка су магијска бића *daímōnes* (δαίμονες) била сродна душама мртвих, и представљала судбинско предодређење и „усуд” живих. У старој грчкој религији, *daímon* је представљао окултну снагу која је водила људска бића или је деловала против њих; в. Walter Burkert, *Greek Religion*, Harvard University Press, 1985, р. 179–181, 317, 331, 335.

⁹⁴ Змије су лизале уши видовитом Грку Мелампусу, па је он разумевао све животињске језике и тако дознавао како треба болести лечити; види код Симе Тројановића, *Психофизичко изражавање српског народа поглавито без речи*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 244. Меламп, и сам првобитно змија, беше оличење дионизијске медицине, јер је Дионис већ био култно сједињен с Асклепијем као *Iatros*, *Hygiates* (лекар, видар). Меламп је био и препородитељ мушке плодности и учитељ женског оргијазма и правилне екстазе (В. Иванов). Слика змије је украшавала и жртвеник породичног лара.

⁹⁵ Едуард Лозе, *исто*, стр. 149. Тот, стари египатски господар магије, кога у *Херметичким списима* поистовећују са Имхотепом-Асклепијем код Грка, види Б. Мојсов, *Озирис*, Досије студио, Београд, 2016, стр. 113-114. У Асклепијевом храму су гатали и по пророчанским сновима; М. Л. Гаспаров, *исто*, стр. 49-50.

прелазили праг између видљивог и невидљивог света, налазећи знаке и симптоме укоренење у окултном поретку. Грци шамани-исцелитељи су путем трансa, снова и халуцинација улазили у општење са свезнајућим и свемоћним боговима, дајући дијагнозе и пророкујући будуће болеснима.⁹⁶

Вавилонска знања о кретању звезда Грци беху прихватили, повезали са народним представама и магијским радњама, па су многобројни прорицатељи продавали хороскопе на улицама.⁹⁷ Грчки колонисти, трговци и најамници још у VII веку пре н.е. у великом броју продиру у Египат, а египатски фараони XXVI династије, почев од Псаметика I, врбују за египатску војску грчке (јонске) најамнике,

⁹⁶ Elena Nonveiller, *Figure sciamaniche tra mito e storia nel mondo greco arcaico*, Quaderni di Studi Indo-Mediterranei", 7 (2014), pp. 183-207. Док снева, *in rivelazione onirica*, будућег шамана посећују демони и комадају његово тело, и он почиње да комуницира са мртвим прецима и духовима подземља, задобијајући магијске моћи. И ово су Грци примили преко западног и централног Сибира, преко контакта са уралo-алтајским народима Кавказа, Кубана, Алтаја и Крима, и то посредништвом Скитије и Тракије; в. К. Meuli, *Scythica*, Hermes 70, 1935, али и класик: Дордџи Банзаров, *Черная вера или Шаманство у Монголов*, Издање: СПб.: Тип. Имп. Акад. Наук. Год: 1891г. Цицерон је тврдио да су се Ватиније питагорејац и Апије Клаудије Пулхер бавили некромансијом (предвиђањем будућег путем општења са мртвима); в. E. R. Dods, *Grci I iracionalno*, стр. 178. Само поједини јатроманти врше све функције које заједно формирају портрет типичног грчког шамана: он је iatros, mantis, kathartes, chresmologos, aithrobates, као и thaumatourgos; в. Ioan Petru Culianu, *Lo sciamanesimo iperboreo nell'antica Grecia*. Платонова философија је ефикасна синтеза грчких шаманских веровања, систематизованих и продуховљених (Ioan Petru Culianu).

⁹⁷ Едуард Лозе, *Свет Новог завета*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, стр. 150. Астрологија је „пала на хеленистички дух као што нова болест падне на људе на неком удаљеном острву“ (Murray), јер је она настала у Вавилону, проширила се на Египат, где се вероватно Херодот с њом упознао; в. E. R. Dods, *Grci I iracionalno*, Službeni glasnik, Beograd, 2005, стр. 175-186. Бол из Мендеса је учио да је свака планета имала свог представника у животињи, поврћу и минералима, са којима је била повезана окултном симпатијом.

подупиру трговину Грка са Египтом и иду на руку грчкој колонизацији у Египту.⁹⁸ У делти Нила ничу грчке колоније попут Наукратиса, а грчки философи и вође Талес, Анаксимандар, Питагора и Солон путују по Египту, упијајући окултна знања старог Египта.⁹⁹ Херодот је описао египатске верске обреде, истицао је утицај њихових мистерија и култа Озириса на грчку културу и дивео се огромном богатству и уважености египатског свештенства.¹⁰⁰ Исто су забележили Диодор и Страбон, који је сведочио о дугом боравку Еудоксоса и Платона у Египту и несумњивом утицају египатских жречева на њих.¹⁰¹

⁹⁸ „Стари Грци нису ништа друго до остаци војених чадора асирских, који су се, као и Рамзеси у Италији, смешали са српским племенима живећим ту, а тако исто и остаци војених трупа Рамзесових, или Сезостриса II, египатског цара (Милош С. Милојевић, *Одломци историје Срба*, I, Београд, 1872, стр. 180).

⁹⁹ В. И. Авдијев, *Историја старог Истока*, Едиција, Београд, 2018, стр. 84.

¹⁰⁰ На руском језику глагол *озаритсја* - озарити се - значи и *умрети* и *просветлити се*, што сведочи о утицају египатских учења код Словена, тврдила је Бојана Мојсов. *Озарити се* има значење *јако синутти, блеснути, обрадовати се, зора* на србском језику (*fulgeo, blistati, fulgor*, муња, слава, дика). На руском *озаритсја* у значењу *умрети* нисам успео да нађем. Јустин Ћелијски каже да „*богоозарени* Сава по Светој Гори сијаше светим животом као сунце” и „*да је и мртве васкрсавао, а не само чуда творио*”, Јустин Поповић, *Свети Сава*, Манастир Хиландар, 1996, стр. 95-96. Египатски свештеници брију главу сваки други дан, добијају свакодневно говеђе месо, гушчетину, свете хлебове, као и вино; Erodoto, *Storie*, BUR, Milano, 2004, p. 363.

¹⁰¹ В. И. Авдијев, *Историја старог Истока*, Едиција, Београд, 2018, стр. 86. Еусебије је касније тврдио да је Манетон (IV-III век пре н.е.) „заоденуо у грчко рухо не само читава египатску историју, него и сав теолошки систем Египћана”; В. И. Авдијев, *исто*, стр. 86-87. Птоlemeј беше довео Деметрија, а овај је, заједно са Манетоном, створио грко-египатског бога Сараписа, спојивши Озириса и Аписа; види Бојана Мојсов, *Озирис*, Досије студио, Београд, 2016, стр. 101-110. Бог Сарапис изједначен је са Зевсом и слављен као спаситељ и избавитељ, види Едуард Лозе, *Свет Новог завета*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, стр. 156. Диодор је био опчињен робовласничким искоришћавањем златних рудника у Нубији од стране Египћана. Увек актуелни и J. G. Frazer, *Adonis, Attis, Osiris: Studies in the History of Oriental Religion*. Озирис, египатски бог мртвих, често под Сараписовим именом, преузима Плутонову

Грци су створили египатског бога Сараписа, спојивши Озириса и Аписа, који је извајан као моћни стари Грк, са густом и дугом брадом и косом.¹⁰² Ипак, ниједно друго божанство није грко-египатском народу лежало на срцу колико Хорус-Дете, или грчки Харпократ.¹⁰³ У Атици се у Периклово доба одомаћио култ фригијске богиње земље, богомајке Кибеле, коју су Грци обележавали тродневним светковинама са ритуалним сакаћењем, а Фидија јој беше израдио величанствени кип.¹⁰⁴

култну улогу, док Изиде преузима Прозерпинино место. Штавише, будући да постепено преовладава схватање смрти као спасења и исцељења, Серапис поприма Ескулапово, а Изиде Хигијино обличје. Египћани су говорили да умрети значи постати као Озирис, док су Грци, у истом духу, тврдили како смрт човека изједначаје с Плутоним; в. Ф. Равесон, *Хеленске визије бесмртности*, Службени гласник, Београд, 2016, стр. 38-39.

¹⁰² Бојана Мојсов, *Озирис*, Досије студио, Београд, 2016, стр. 101-110. Култ Изиде код Грка је био изузетан, она је сматрана заштитницом морепловаца (Пелагија) и дуго је надживела појаву хришћанства. У Риму је била поштована као *Regina Victrix* која је поклоницима доносила победу над смрћу. Током читаве грчко-римске епохе, наилазимо широм Европе на фанатичне обожаваоце египатских богова, док се учења египатских жречева сматрају за врхунац мудрости; види Adolf Erman, *Il mondo del Nilo*, Laterza, Bari, 1982, стр. 264. Култ Изиде је забранио цар Теодосије 391. године, када је похаран и затворен Сарапеум у Александрији. Храм Сараписа уништен је 389. године у Канопису, а храм у Александрији 391. године (Б. Мојсов). О везама критско-микенског света са Египтом кроз египатске текстове и слике: G. Maddoli (a cura di), *La civiltà micenea*, Laterza, Bari, 1992, и L. Godart, *L'invenzione della scrittura: Dal Nilo alla Grecia*, Einaudi, Torino, 1992. О грчком утицају на будизам у Индији и Азији, као и повратним везама види: Tarn, William Woodthorpe, *The Greeks in Bactria and India*. Cambridge University Press, 2010; такође и: Richard Foltz, *Religions of the Silk Road*, 2nd edition, New York: Palgrave Macmillan, 2010. О утицајима на уметност: A. K. Coomaraswamy, *History of Indian and Indonesian Art*, Munishiram Manoharlal, New Delhi, 1972.

¹⁰³ Хорус или Карпократ је био поистовећен са Пријапом, и вајан са жезлом у десној руци, док се левом држи за еректовани пенис; М. Марковић, *Студије о религији антике*, Јасен-Српско друштво за хеленску философију и културу, Никшић, 2001, стр. 76-77.

¹⁰⁴ А. Замуровић, *Митологија Грка и Римљана*, стр. 238-239. Култ Кибеле (Реје) и Атиса (Диониса) мистичари су, кроз ошамућени занос, светковали у екстази: „Из бубња сам јео, из кимвала пио, а тајне религије темељито сам изучио, постао

И египатски бог Амон је имао врло јак ауторитет, па се према његовом савету војсковођа Никија одлучује на војни поход на Сиракужане.¹⁰⁵

сам поклоник Атиса" (Firmicus Maternus 18, 1). Обред посвећења састојао се у силаску жреца у дубоку јаму, док је преко пробушене даске клан бик, чија је крв капала на жреца. Жрец је сркао у себе крв бика и, када би звер цркла, излазио је из јаме потпуно крвав, па би му светина клицала као „новорођеном“ и ономе који је на себе узео божанске моћи; види Едуард Лозе, *Свет Новог завета*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, стр. 158. Име грчког бога Баха се ослањало на *bak*, бик, а и на данашњем персијском се бог, господар каже *bak*, док туранци бика зову *boğa*; в. Б. Хлебец, *Винчански код*, Чигоја, Београд, 2017, стр. 46. Рим се снажно опирао помахниталим мистеријама богу Дионису грчком, јер се „говорило да су богови обузели људе“ (Livius, ab urbe condita XXXIX, 13). У Анадолији се Кибела јавља као Кубаба (Света Баба, према В. Олбрајту), а у Малој Азији је у облику Кибеле-Артемиде била господарица Ефеса. Арапски муслимани гледају у правцу Меке док се моле и ово се на арапском зове *qiblah* а на турском *kible* (Харман). Дакле, име Кибела је и епитет, придев везан за топониме; в. D. Napolitano, *Il simbolismo della cupola*, у *Антички свет, европска и српска наука*, Друштво за античке студије Србије-Службени гласник, Београд, 2009, стр. 247-255.

¹⁰⁵ Фистел де Куланж, *Античка држава*, Просвета, Београд, 1956, стр. 177. Грци и Римљани су сматрали Египћане за најрелигиозније међу људима, иако су они обоготворавали волове, овнове, крокодиле и змије. Хатор, стара рогата богиња неба је замишљена у облику краве чија су копита додиривала земљу, док је новији бог Амон имао сасвим људска обележја. Види: Adolf Erman, *Il mondo del Nilo*, Laterza, Bari, 1982, стр. 44-45. Грци су Хатор поистоветили са Афродитом (М. Танасијевић). Афродита је сиријска богиња Иштар, рођена из беле сперме Уранове (Хесиод). М. С. Милојевић је тврдио да су Грци и Римљани задржали религију египатску и да су у разврату и гадостима превазишли и разврат праотаца Асираца и отаца Египћана; види *Одломци историје Срба*, Етхос, Београд, 2004, стр. 196-197. „Египћани су старци, а Хелени деца. Хелени не знају одакле су и шта је било пре њих, Египћани, пак, памте прошлост и за себе и за њих“ (В. Иванов). О грчко-египатској алхемији види Mircea Eliade, *Arti del metallo e alchimia*, Bollati Boringhieri, Torino, 1991, стр. 128-136; али и Pierre Eugène Marcellin Berthelot, *Collection des anciens alchimistes grecs* у три тома. Као и египатски фараони, Грци су позлађење алхемијски поистоветили са искупљењем и обожењем - Плот постаје Злато, а Човек постаје Бог. Од позлађивања идола па до кићења хришћанских икона златним предметима, мали су искорак Грци учинили. Срби - света Петка, свети Сава и свети Максим

Никија приноси жртву, води уза се групу врача, приносилаца жртава, харуспиција и весника. Цвета сакрална проституција у храмовима Афродите, а проститутке су грчки називане *hierodoulai*, сакралне службенице.¹⁰⁶ Богиња Афродита (Иштар) је носила епитет „Проститутка“ (*Porne* или *Hetaira*), и имала је светилишта у Вавилону, Сирији, Коринту, Кипру, Китери, Картагини и Сицилији.¹⁰⁷ Њен син је био Ерос (*eros*, *himeros* и *pothos* - љубавна жеља, жудња и тежња), а сама Афродита је у грчкој уметности представљена као „мати“ док је Ерос њено „дете“, које она доји.¹⁰⁸

Упоредо са великим античким светилиштима у Делфима, Олимпији и Епидеуру, поред паганских храмова, била су саграђена у каменој конструкцији и велика монументална позоришта. У Атини су

Бранковић следе аријевски принцип одрицања од света (*samnyāsa*), бацају своје златоткане царске одежде и „мењају пролазно за вечно“ (св. Владика Николај). Свети Сава има тонзуру (гуменце) монаха синаита, са обријаном фонтанелом на врху лобање, док обруч косе око ћеле симболизује Христов венац и смрт за пролазни свет, као потпуну преданост вечном животу.

¹⁰⁶ Мирослав Марковић, *Студије о религији антике*, Јасен-Српско друштво за хеленску философију и културу, Никшић, 2001, стр. 17-18. Афродита је имала љубавника у свакој луци. У атинском предграђу Керамик, као и у Пиреју, постојале су од Солонових времена јавне куће, од којих је издвајан део прихода за градњу храма *Afrodite Pandemos*, заштитнице телесне љубави.

¹⁰⁷ Као таква, она је била заштитница сваке хетере грчког света; види М. Марковић, *исто*, стр. 17.

¹⁰⁸ Афродита је дојиља бебе Ероса - *Venus lactans* у Гркоиталији, као што то беше и египатска Изиде са Хорусом - *Isis lactans*. М. Марковић је упоредио *Isis lactans* из Караниса у Египту са *Maria lactans* (Девом Маријом) из Мединет Меди, и установио да су истоветне, осим што је уметник додао Марији два крста; синкретизам потврђује и сличност пољупца који кампанска Афродита упућује малом Еросу са начином на који Владимирска Богоматер целива бебу Христа на најпознатијој руској икони из 1125. године; види *Студије о религији антике*, стр. 25-26. Ову икону је осликао грчки иконописац, а на Кипру и на северу Грчке наилазимо на Богородицу чији је назив *Panagia Aphroditissa*. Види: Evy Johanne Håland, *Rituals of Death and Dying in Modern and Ancient Greece*, Cambridge scholars, Newcastle, 2014, p. 149.

постојала чак два позоришта једно до другог: Дионисијево као старије, и Ирода Атика као млађе, из римске епохе.¹⁰⁹ Позоришта су била места од огромног јавног и политичког значаја, и многе су сцене из позоришта пренешене у ликовну уметност, у сликарство и скулптуру, а нарочито у рељефе.¹¹⁰

¹⁰⁹ У Риму су позоришне игре уведене да би се ублажио гнев неба. То је била новина код овог ратничког народа, који је дотад знао само за циркуске представе. Играчи из Етрурије скакали су по ритму фруле, крећући се на допадљив начин (коло?). На етрурском се играч каже *истер*, па су домаћи уметници названи *хистриони*. Грчки роб Ливије Андроник је даље усавршио ове комаде, уводећи појце. Глумци у Риму су спадали у нижи друштвени слој и није им било дозвољено грађанско уписивање у римске трибе нити да служе војску; Тит Ливије, *Историја Рима*, Службени Гласник, Београд, 2012, стр. 417-418. Ево и касније распуштености васељенске цркве коју нам Трулски сабор из 691-692. године осликава: митрополити и епископи су се бавили лихварењем и ишли у позоришта, многи епископи су и даље живели са својим женама, свештеници су ступали у други брак са удовицама, блудницама или глумицама, свештеници и монаси су одлазили на коњске трке, у клер су примана само лица из породица клерика, свето причешће су свештеници обављали за новац, причешћивали су и покојнике, световњацима и женама су дозвољавали да проповедају у храму, о Великом посту су суботом и недељом јели сир и јаја а у храмове су уводили стоку. Монаси би одбацивали своје звање и женили се, а међу световњацима били су раширени пороци попут коцке, брака са најближим сродницима, паганског гатања, врачања и клетви, практиковало се и тровање људског плода; види помно у А. В. Карташов, *Васељенски сабори*, СКЗ-ПБФ, Београд, 2009, стр. 484.

¹¹⁰ Бранко Гавела, *Историја уметности античке Грчке*, Научна КМД, Београд, 2007, стр. 117-118. Владари су повлађивали маси грађењем велелепних позоришта, па је Епидаур могао да прими 70.000 гледалаца, а римски Колосеум преко 100.000 људи. Представе су трајале по више часова, а понекад од изласка до заласка сунца, по највећој спарини. Један Грк беше запретио робу: „Ево нећу те слати да окрећеш жрњеве него у Олимпију, да гледаш игре!“. О Олимпијским играма (тризнама), које су биле установљене и обновљене по савету питијског пророчишта, види у Николај Фјодоров, *Туга за Константинопољем*, Логос-Ант, Београд, Београд, 1997, стр. 140-141. Религија се и у позноримској империји претворила у једну од битних државних формалности, док је за народ религиозна драмска представа постала спектакл и празник (В. Бичков,

Фистел де Куланж вели да су стари народи, а нарочито Грци, увек претеривали са значајем и правима самога друштва; то је долазило од светог и религијског карактера који је друштво имало у почетку. Тако је држава према грађанима имала и право протеривања без икакве доказане кривице, посебно према онима који би својим врлинама стекли велики утицај у друштву. Према таквима се примењивало изгнанство, које се називало остракизам и где је било довољно да име осуђеног напишу на црепићима (ostraka). Остракизам се разликовао од обичног изгона (fuge'), уз који је ишла и заплена добара. У грчкој колонији Масалији, приликом избијања неке епидемије, био би изабран сиромашнији грађанин као „жртвени јарац“, пажљиво кљукан годину дана, а затим спроведен кроз улице, истеран из града и каменован изван зидина градске тврђаве. Атињани су непрестано хранили неколико јадника, како би, у случају епидемије, суше или глади, ритуално жртвовали мушкарца и жену и умилоствили богове. Мушки „жртвени јарац“ би носио око врата венац од црних смокава а жена од белих, били би спроведени кроз градске улице и, на крају, каменовани изван зидина. На острву Лефкади би сваке године жртвовали једног преступника и то бацањем са високих хриди директно у море, како би одобровољили Аполона.¹¹¹ У класичном периоду, почело је примењивање начела

Естетика отаца цркве, стр. 92). Атинска су позоришта бивала обредно „прочишћавана“ клањем прасића, када су седишта театра прскана свежеом свињском крвљу. Затим би Грци закланим прасцима одсецали гениталије и бацали их увис; Walter Burkert, *I Greci*, tomo I, Jaca Book, Milano, 1984, стр. 121. И у време св. Јована Златоустог (IV век н.е.), хришћани безумно хитају у позоришта и чак у синагоге. Бенито Мусолини је, много касније, организовао четири огромна путујућа позоришта са раскошном опремом и монтажним бинама за више хиљада гледалаца; види Каспар Мазе, *Безгранична забава*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 124. „Позориште успављује хришћански начин живота и искорењује га, дајући животу хришћанина карактер паганског живота“, писао је св. Јован Кронштатски.

¹¹¹ James George Frazer, *Il ramo d'oro*, Newton, Roma, 1992, стр. 643-644. Сматра се да су се Грци тим „жртвеним јарцем“ колективно ослобађали од свих зала, или да су се искупљивали плаћањем трибута богу мора. У Малој Азији, Грци су ове

остракизма на читаве народе; тако се Персијанци почињу називати „варварима“, док су Грци сматрани „природно слободним“ етносом, који побеђује тиранско-варварског непријатеља захваљујући „демократском“ устројству Атине.¹¹² Изократ је, после рата са Персијанцима, сматрао да су варвари кукавице и слабији и да су врлине Грка производ тешког живота и слободног државног уређења. Грци су вољом богова супериорни у односу на варваре, јер су Атињани као робове имали странце-негрке. У основи, роб и варвар значе једно исто, јер су варвари у свом понашању „ропскији“ од Грка, тврдио је Аристотел.¹¹³

јаднике прво бичевали по гениталијама границама од дивље смокве, затим су их спаљивали на ломачи и њихов пепео бацали у море. Тим обредом су Грци сматрали да се побољшава плодност заједнице и она се ослобађа од злих утицаја; James George Frazer, *исто*, стр. 644-647. Такође, обред изузетне старости био је тесмофорија (Θεσμοφόρια), религијски фестивал жртвовања прасета у част богиње Деметре и њене ћерке Персефоне, који се одржавао у јесен. Из јаме (мегарон, μέγαρον) су распаднуто месо жртвованих прасади мешали са житарицама и ритуално сејали по пољу. И ово је био прастари ритуал плодности; види Х. Харман, *Историја потопа*, Пешић и синови, Београд, 2007, стр. 155.

¹¹² *Greeks and Barbarians*, edited by Thomas Harrison, Routledge, Edinburgh, 2001. Странац је виђен као кандидат за освајање и поробљавање, тада као и данас. „Демократско“ робовласништво и милитаризам.

¹¹³ Aristotele, *Politica*, 1285a 20 и 1252b 9. Ароганција Грка је тиме добила утемељење преко натурања хеленизације другим народима и племенима, како би они постали „људи“ уместо „варвара“. Грци, Римљани и, у наше време, Немци, су увек представљали Словене као опасне запуштене варваре, који, по њима, нису знали ништа друго до да заповедају кавгу (Миле Недељковић). О етимологији речи „варвар“ види Олга Луковић Пјановић, *Срби... народ најстарији*, књига трећа, Мирослав, Београд, 2003, стр. 128-129. Касније је Фотије Цариградски називао Русе „варварским, упорним и грозним морем“, жигосао их је као „народ суров и опасан“ и „скитски и груби и варварски народ“; види Радомир В. Поповић, *Прва беседа најсветијег Фотија архиепископа Цариграда поводом напада Руса*, Теолошки Погледи LII (3/2019), Београд, стр. 642-659. Најозбиљнији елемент континуитета после преласка од античке Грчке на Рим и хришћанство била је подела на *ја* и *остали* (варвари), која се у колонијалистичкој култури одражава и на модерна географска схватања; в.

Бог је наводно Грцима даровао философију, Јеврејима је, са откровењем на Синају, дао исправну спознају Бога, а Христос је, на крају, истину учинио доступну свим људима.¹¹⁴

Категорија *лепог* реализована је у естетици Грка, за разлику од категорије *узвишеног*, која је типична за хришћанство, у којему идеја и дух сузбијају плот и тело.¹¹⁵ У области естетике, долази до опадања јелинске уметности и класичне традиције, која се помешала с оријенталним елементима у Азији, задржавајући своју наклоност за типове и формуле, и која се уметност доцније укочила у облику такозване “византијске” уметности.¹¹⁶ Несумњиво је већ у антици постојао популарни облик у ликовној уметности, и то најкасније у доба

Ахмет Давутоглу, *Стратегијска дубина*, Службени гласник, Београд, 2014, стр. 113.

¹¹⁴ Albrecht Dihle, *Grci i stranci, antički narodi u očima starih Grka*, Karpos, Beograd, 2016, стр. 131. Тако су Сократ и философи постали претече Христа! Треба обратити пажњу на чињеницу да су у време око Рођења Христовог, јеврејски апостоли ширили јудаизам међу Грцима; в. А. П. Лебедев, *Свештенство древне васељенске цркве*, Zepter Book World, Београд, 2002, стр. 16. *Јер и Чивути знаке ишту, и Грци премудрости траже. А ми проповиједамо Христа разапета, Чивутима дакле саблазан а Грцима безумље*; тврди прва посланица Коринћанима светог апостола Павла.

¹¹⁵ Гачев, Георгиј, *Менталитети народа света*, Логос; ЈП „Службени гласник“, Београд, 2011, стр. 119.

¹¹⁶ Саломон Ренак, *Аполо – општа историја ликовних уметности*, пето издање, СКЗ, Београд, 1967, стр. 121. Богатство Рима привукло је у град грчке уметнике, који су ту нашли купце за имитације и копије класичних дела; куће, виле и баште богатих Римљана биле су прави музеји. А о функцији музеја види: Ернесто Граси, *Теорија о лепом у антици*, СКЗ, Београд, 1974. Музеј је колекција свега преживелог, мртвог, непотребног, због њега се и мртви односе са праисторијских гробаља. Тако музеј постаје „последњи остатак култа предака” (Н. Фјодоров, *Философија заједничког дела или васкрсење и васкрсавање*, Логос Ортодос, Београд, 1994, стр. 60-62). Стари Грци оставили су у Италији виших и лепших споменика него у самој својој земљи; в. Љ. Ненадовић, *Писма из Италије*, Етхос, Београд, 2018, стр. 118.

хеленизма, и јавио се истовремено са еклектицизмом стила.¹¹⁷ Сујеверице хеленског света пренеле су се и у Византију, а одатле и у Србију.¹¹⁸ Византијска је уметност дуго, као мора, притискивала западњачке земље; али дође један дан када је италијански реализам, у додиру са француским реализмом XIV века, надвладао, а из тога је изишао Ренесанс.¹¹⁹

¹¹⁷ Арнолд Хаузер, *Социологија уметности*, књига друга, Школска књига, Загреб, 1986, стр. 123-125.

¹¹⁸ Ђорђе Трифуновић, *Стара српска књижевност*, Чигоја штампа, Београд, 2009, стр. 244-255.

¹¹⁹ Саломон Ренак, *Аполо – општа историја ликовних уметности*, пето издање, СКЗ, Београд, 1967, стр. 121. К. Каварнос је сматрао да византијска уметност стапа источнохришћанску узвишеност са античком лепотом, коју је наследила од древне Хеладе; види К. Каварнос, *Византијска мисао и уметност*, Православље, Земун, 1978, стр. 50. Ромеја је била мешавина народа; Јермени су били неки од најбољих царева, Сиријци су били најбољи правници, а Словени су имали јак утицај на пољопривредну економију и остале установе; види Роберто Лопез, *Рођење Европе*, Школска књига, Загреб, 1978, стр. 70.

СТАРОВЛАШКЕ ПРАЗНОВЕРИЦЕ И ГРЧКЕ МАГИЈЕ

Жеље и наде поунијаћеног Грка Висариона, коме је папа доделио титулу кардинала, су се оствариле падом Цариграда 1453. године.¹²⁰ Падом РOMEје остварује се на парадоксалан начин јединствено буђење и снажно поновно оживљавање хеленске мудрости.¹²¹ Италијанским посредством Грчка је постајала учитељица модерне Европе.¹²² У већем делу јужне Италије бејаху преостали грчки манастири и средишта грчког језика, а опстале су и сталне везе са Венецијом и другим поморским републикама или са трговачком Фиренцом. Док су на јонским острвима постојали одраније центри западне и ренесансне културе, као и установе које су Грцима пружале образовање на латинском и западним језицима - тамо су имућни Грци давали децу на школовање.¹²³

Ново је рушило „старо“, супротстављајући му „античко“. Бедна Италија поново постаје „Света Италија“, уједињена око Рима; стара

¹²⁰ Висарион је био митрополит витинијски, који је на лажном сабору у Фиренци подржавао жеље василевса да по сваку цену дође до уједињења. Касније га је папа наградио кардиналским звањем.

¹²¹ Грци су пад Цариграда дочекали са унијатским митрама на главама. Они својевремено и пустише Турке на Балкан, као савезнике против цара Душана (Ч. Мијатовић). Грци, користећи србску неслогу, позваше Турке у помоћ и бацише их на Србе (Медо Пуцић, *La Serbia e l'impero d'Oriente*, Nuova Antologia, Firenze, 1866, р. 8). Нови мит, романтични хеленизам, је особито уобличен у другој половини XVIII века, а озбиљну страну је имао у снововском академском класицизму, манији за антиквитетима коју је подстакао Винкелман; види Сирил Манго, *Византинизам и романтични хеленизам*, Карпос, Београд, 2015, стр. 28. За разлику од других балканских држава, у културном животу Грчке били су видни утицаји Западне Европе. Грчки интелектуалци XVIII и XIX века имали су већ развијену свест о томе да су припадници земље и народа који су „извор европске цивилизације“ (И. Ортајли, *Најдужи век империје*, СКЗ, Београд, 2004, стр. 73). Овај нови хеленистички мит је сасвим западноевропски и служиће као изговор за ратове и колонизацију света.

¹²² Еуђенио Гарен, *Култура Ренесансе*, Нолит, Београд, 1982, стр. 46. Овај научник се иначе презивао Гарин.

¹²³ Илбер Ортајли, *Најдужи век империје*, СКЗ, Београд, 2004, стр. 23-24.

цивилизација ће васкрснути заједно са старом моћи преко народа и трибуна, против изрођених господара и против „варвара“- узурпатора. Повратак грчких античких богова могао је да значи и повратак класичних старих дела. Период мртвила и смрти цивилизације одмераваан је на седам векова од пада Рима. Расистички хеленизам и неопаганштина Грка у Италији, изазивају појмљиво и снажно неповерење према модерним Грцима, вечито охолом и свадљивим, увек спремним на гнев и препирке, тешким и бизарним.¹²⁴ Старословенска Венеција и Венето, чврсто везани за старе ромејске традиције у уметности, дуго су одолевали притиску новогрчке модерне, све док није преко Падове покуљао утицај фирентинског „Ринашмента“ Донатела, Филипа Липија и Паола Ућела.¹²⁵

Србски деспот Ђурађ Бранковић је енергично одбио грчку унију и ренесансу од словенског света, снажно фаворизујући исихастичку традицију Светосавља и лествицу отшелничких врлина светог Јована Лествичника.¹²⁶

¹²⁴ Еуђенио Гарен, *Култура Ренесансе*, Нолит, Београд, 1982, стр. 38. Грчки расизам се одржао и у ромејско доба, када се у историографији Готи, Хуни, Бугари и Срби називају давно заборављеним називима из класичног доба – као Скити, Одриси или Кимери; види Albrecht Dihle, *Grci i stranci*, стр. 109.

¹²⁵ Корисна је књига Елене Капрети, *Rinascimento*, Giunti, Firenze, 1996, стр. 22-23. Посебно обратити пажњу на одвратност паганштине кипова Донатела, Микеланђелове Капеле Сикстине, као и на оргијастички сатанизам Фландријца Х. Боша. Фиренца је била покретач ширења „граеса eruditio“, када је 1397. године Колућо Салутати подстакао оснивање катедре за Манојла Хрисолору. Хрисолор је тако постао учитељ грчког у Фиренци, што ће касније наставити и у Цариграду. Манојло Хрисолор је формирао бројне ученике – Леонарда Брунија, Пођа, Франћеска Филелфа и Уберта Дечембрија. Ромејци Грци су немало потхрањивали развој Ренесансе. Без грчког, без удела велике грчке мудрости, културе ренесансе не би било, не би била разумљива (Е. Гарин).

¹²⁶ Више о великом Ђурђу у мојој *Црквено-народној историји Срба, Руса и Влаха*, Историјски архив, Крушевац, 2019, стр. 64-68.

У Италији поново цвета чаробњаштво и најстарији грчки облици чарања, као што бејаху бајали некадашњи жреци телести, магијом утемељујући судбину градова, и то потајним закопавањем одређених предмета (телесмата).¹²⁷ Свештеник из римског доба је тако постајао чаробњак, јер се била потпуно изгубила античка религиозна страна његовог посвећивања. Ипак је много италских градова сачувало неко предање о повезаности њихове судбе са одређеним грађевинама или статуама.¹²⁸ У Напуљу је, посредством Виргилових чудеса, преживело прастаро народно сећање на телесте и на Виргила као као жреца-утемељитеља напуљских зидина. Фирентинци су били уверени да ће њихов Марсов храм стајати до свршетка света према констелацији звезда, под којом је био изграђен у време цара Августа. Када су постали хришћани, удаљили су мраморни кип Марса на коњу, али, да би предупредили несрећу свом граду путем уништења тог кумира, поставили су га на неки торањ уз реку Арно. Када је Тотила разорио Фиренцу, кип је завршио у води.¹²⁹ Леонардо из Пистоје донео је 1460. године херметичке и алхемијске списе из Македоније на Платоничарску академију у Фиренци, која је претендовала да обнови завештање Атинске академије, коју беше укинуо још Јустинијан 529. године. На захтев Козима де Медиџија, Марсилио Фиџино је превео текстове неоплатоничког корпуса са грчког на латински, обнављајући алхемијска интересовања.¹³⁰ Веровање у астрологију појачало се још од XIII века, уз

¹²⁷ И данашњи Румуни полажу у темељ нове куће црно пиле.

¹²⁸ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 297.

¹²⁹ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 298.

¹³⁰ Бојана Мојсов, *Озирус*, Досије студио, Београд, 2016, стр. 124. Фиџино је учио од Јована Агрипоула (који је предавао и у медицинској школи Милутинове болнице у Цариграду), и његови преводи и тумачења Платона нису далеко од кривотворења; в. Noel Putnik, *Plato Ficinianus: jedan renesansni primer recepcionističke kritike*, Lucida intervalla, A journal of Classical Studies, 43, Filozofski fakultet, Београд, 2014, р. 184. О обнови симболике Сараписа види Едгар Винд,

каснији повратак на грчку магију.¹³¹ За свако озбиљније предузеће – рат, примање посланика, путовање, венчање – кнежеви и папе се обраћају звездама, а многе градске општине држе сталне астрологе. Сматрало се да је констелација Јупитера са Сатурном произвела јеврејску веру, с Марсом халдејску, са Сунцем египатску, с Венером ислам, с Меркуром хришћанство, а с Месецом ће довести до појаве антихриста.¹³² Папа Павле II беше сасуо у темеље својих грађевина мноштво златног и сребрног новца, што је била чиста паганска телесма.

Ипак, то официјелно чарање ни изблиза не достиже важност и размере потајне магије, која се примењивала у личне сврхе.¹³³ Цветају и облици театралног и патетичног изражавања побожности, путем популарних народских приказивања, литургијске драме и мистерија.

Религијске процесије сложених сценографија, биле су засноване на покретима глумаца и на глуми и пратиле су моду оних форми које су тежиле да покретањем чула ослабе пољуљану веру спектакуларним представама.¹³⁴ Гностичко учење је у потпуности оживљено поновним

Паганске мистерије у Ренесанси, Федон, Београд, 2019, стр. 317-443. Код Петрарке наилазимо на *fugentia tempora signant*, по Сараписовом моделу. И ликовна уметност прати неопагански ум.

¹³¹ О астрологији код Срба у средњем веку види: Ненад Ђ. Јанковић, *Астрономија у старим српским рукописима*, САНУ, Београд, 1989, стр. 25-29; рожданик, луник-громовник и коледник. Празноверје и астрологија били су раширени још у РOMEЈИ; тако је царица Теодора, жена цара Јустинијана (527-565 г.), била окружена маговима и астролозима (Прокопије, *Тајна хроника*).

¹³² Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 286. Лујза Савојска узела је за астролога чаробњака Корнелија Агрипу, а Катарина Медичи се повиновала Нострадамусу.

¹³³ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 298-299. Некроманти су лешу морали да избију три зуба или да му ишчупају нокат са прста.

¹³⁴ Алберто Тененти, *Италија у петнаестом веку*, Клио, Београд, 2001, 98-99. 1459. године је у Перуђи изведена представа страдања Христовог, када је испод

открићем неоплатонизма у ренесансној Италији.¹³⁵ Дегенерацијом ренесансног стила настаће крајем 16. века барок, а унутрашњошћу црква ће завладати засењујуће богати и разноврсни језуитски стил, препознатљив по свеприсутним и бесмисленим декорацијама.¹³⁶ Настаје преокрет кроз поимање лепог изван живота, уметност се одваја од живота, као одјек дуализма који је већ одвојио Бога од света.¹³⁷

Ренесансни Власи Пјаћенце су ради сузбијања дуге и жестоке кише, 1478. године, ископали леш неког лихвара из гроба те су га уз страховити метеж вуцарали улицама наоколо, а пређашњи су га дужници нагрдили и повредили, док га нису на крају бацили у реку По.¹³⁸ И поред формалне забране бискупа за овај обред, бејаше чудновато „да

проповедаонице изронио полунаги човек с крстом на леђима, с круном од трња на глави и избичеваних удова; пред њега је изашла уплакана жена у црнини.

¹³⁵ М. Елијаде, *Мистична рођења*, Заједница књижевника Панчево, Панчево, 1994, стр. 150.

¹³⁶ Саломон Ренак, *Аполо – општа историја ликовних уметности*, пето издање, СКЗ, Београд, 1967, стр. 173-174.

¹³⁷ Ј. Хојзинга, *Јесен средњега века*, Матица српска, Нови Сад, 1974, стр. 50.

¹³⁸ Ваља подсетити да је Завс апсолутни господар метеорологије и земљорадње, чак и у својој вучјој форми, као Zeus Lykaios (коме су Грци приносили људске жртве). Зевс је биокосмички Отац фамилије и природе, док је римски Jupiter бог свемира, космогоније. Јупитер је првенствено врховни маг, који не делује у историји војно (као Марс), већ престижом своје магије; Mircea Eliade, *Trattato di storia delle religioni*, Bollati Boringhieri, Torino, 1992, стр. 87-90. Још је Georges Dumézil у својим студијама *Jupiter Mars Quirinus* и *Mitra-Varuna* исцрпно обрадио ову тему. За древне Грке историја је – дело природе; духовни живот је неисторичан, стога се Грк тако мало интересује за своју прошлост (она за њега одмах постаје мит, губи реално значење). Он живи садашњошћу и просторно. Историја је за њега вечно понављање, јер је време у грчкој култури циклично и његов символ је круг. Види: Виктор В. Бичков, *Естетика отаца цркве-Апологете – Блажени Августин*, Службени гласник-Хришћански културни центар, Београд, прво издање, 2010, стр. 30-31. Дакле, грчки осећај за време био је цикличан, као и египатски (Б. Мојсов). Грчки богови су вечни (Ј. Буркхарт).

је киша одмах на то престала”, забележио је хроничар тог времена.¹³⁹ Исте године, у Фиренци, бива задављен Ђакомо Паци, један од главних завереника уроте из 1478. године. Када су га задавили, предао је своју душу сотони страховитим речима, а у Фиренци започе обилна киша, тако да је била угрожена жетва. Зато је група сељака ископала његов леш у цркви, и убрзо нестале кишних облака те сунце засија, и “тако је била погодна срећа народног мишљења”, забележио је Анђело Полицијано.¹⁴⁰ Ренесансни хуманизам пружа снажну потпору народној празноверици у знамења: јадиковање жена ако једна кока или гуска добије кику, дубоку забринутост отмене господје када изостане ловачки соко, а коњ угане ногу; чаробну реченицу напуљских сељака коју они изговарају у три суботње ноћи, када бесни пси угрожавају земљу. Фирентинци беху умислили да им је субота пресудни дан, и да се у ратни поход обавезно излази кроз одређену улицу.¹⁴¹ Инквизиција беше само поспешила опште одушевљење за магију, па је учестало зазивање духова и чаробњаштво. Хришћански Рим спаљује и мучи добре, учене и праведне људе, хришћане, исто онако као што их је негда пред ногама идола клао или дивљим зверовима предавао.¹⁴² Тек из дима ломача, на којима су сумњиви били жртвовани, дигла се увис наркотична пара која је већи део људи одушевила за магију, притом привукавши и многобројне варалице.¹⁴³ Аретино набраја алат римских блудница, које су оне

¹³⁹ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 289.

¹⁴⁰ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 290. Херос из Темесе је био вучјег облика, црн у лицу и морио је људе; види В. Чајкановић, *Демони у људском и полуљудском облику, у Из српске религије, митологије и фолклора*, стр. 569-571.

¹⁴¹ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 289.

¹⁴² Љ. Ненадовић, *Писма из Италије*, Етхос, Београд, 2018, стр. 106.

¹⁴³ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 292. Поставља се питање колико су вештице деловале пуким чаробним изрекама, формулама и обредима зазивања демона, не узевши у обзир лекове и отрове, које су свакако давале. О античком ритуалу дрогирања види: Giulia

користиле у сексуалној магији: коса, лобање, ребра, зуби мртвих, очи, људска кожа, пупак детета, комади хаљина из гробова. Оне доносе иструнуло месо с гробља и дају га свом кавалеру да једе, косу њихову и нокте кувају у уљу кандила из цркава.¹⁴⁴ Талијанска се ренесанса може пуноправно назвати предводником новог века.¹⁴⁵ Са њеним празноверјем, као уопште и са античким погледима на свет, стоји у уској вези и колебање целокупног веровања у бесмртност душе. Снажни извор свих сумњи у вечни живот била је тежња да се омраженој цркви не мора ништа захваљивати. Опште безверје је било производ модерног духа, оних „који не верују изнад свога крова.”¹⁴⁶ Појмови о греху и искупљењу су готово сасвим исхлапили из народне свести. Пасивно и контемплативно хришћанство са својим постојаним обзирима на други, виши свет, није више владало над новим људима, који су већ презирали кајање. Зато се појављује деизам, као начин мишљења оних који су већ одбацили хришћанство, али нису нашли неку надокнаду за религиозни осећај. Све је то имало снажни полупагански призвук.¹⁴⁷

Када је на сабору у Кареји, 1620/1621. године, убијен владика Висарион (највероватније Србин), писац *Пролога стиховног*, хиландарски монах Сава означио је убице као „неверне Грке”.¹⁴⁸

Sissa, *Il piacere e il male*. Feltrinelli, Milano, 1999, стр. 65-71. Данашњи наркомани не говоре старогрчки, али је њихов жаргон испуњен платонским представама.

¹⁴⁴ Аретино је мислио да ове блуднице уче своје вештине од неких „жидовских жена”. Свакако су ренесансне куртизане наследнице грчких хетера (ἑταίρη)-професионалних милосница.

¹⁴⁵ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 299.

¹⁴⁶ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 302.

¹⁴⁷ Јакоб Буркхарт, *Култура Ренесансе у Италији*, Матица хрватска, Загреб, 1953, стр. 302-307.

¹⁴⁸ А.Фотић, *Света Гора и Хиландар у Османском царству XV-XVII век*, Балканолошки институт САНУ-Манастир Хиландар-Св. Арх. Синод СПЦ, Београд, 2000, стр. 105.

Угледни хиландарски духовник старац Дамаскин морао је на Сабору одржаном 1650. године да се одрекне старог руског учења о крштењу са два прста и прихвати каноне Грчке (Фанарске) цркве. Изложен озбиљним претњама смрћу, сам је морао да баци у огањ руске књиге, а допао је и тамнице: „Шта више већ у XVII веку спалили су Грци на Св. Гори руске штампане књиге, које су биле исправније од њихових; те у мало да нису с њима жива спалили и једног Србина, старца Дамаскина, који се очајно бранио и није хтео да им изда један стари српски рукопис, који се с руским књигама тачно слагао“, посведочио је и историчар Радослав М. Грујић.¹⁴⁹

Група Грка, на челу са гркокатоликом Пајсијем Лигаридом, успева интригама и разним криминалним радњама да присили руског цара Алексеја Михајловича и патријарха Никона да спроведу свеобухватне „грчке реформе“ у богословљу и богослужењу.¹⁵⁰ На наговор Грка

¹⁴⁹ Један од хиландараца оставио нам је запис о тим временима, када их је снашла „беда од лукаваго рода греческаго“ и када Грци „велика бешчашћа причинише Србима и Бугарима“. После четири године, руски изасланик Арсеније Суханов посетио је старца Дамаскина и детаљно се распитао о суђењу. Закључио је да су то Грци учинили „из мржње“, зато што је Дамаскин био од многих „поштован“, а „није био Грк него Србин“, додавши да би „Грци хтели да они свима владају“. Доступни извори указују на то да је Дамаскин био водећа личност словенског дела светогорске заједнице. Тада су Срби покривали епископске катедре Влашке, Молдавије и Ердеља. Пахомије Влах о тадашњим Грцима: „Ја, Пахомије из влашке земље пишем ово за влашке калуђере. Ко станује с Грцима да му се то не опрости! Треба да знате, браћо, како је св. апостол Павле рекао апостолима: Грци су веома зле звери и истински лажљиви, лукави и немилостиви. Тако је и св. Сава који је подигао хиландарски манастир (говорио): Браћо ко дође на Св. Гору, сам да седи и како може да се храни, а са проклетим Грцима да не буде у заједници никако. И ја сам се тако заклео. Колико сам досада претрпео од проклетих Грка!“ (Стојановић, *Записи*, бр. 9691). Грци стално отивају метохе Словенима.

¹⁵⁰ Нимало случајно, у јеку „грчких реформи“, гркокатоличанство се ширило словенским земљама као куга. Као жртва интрига унијата и језуита, мучки бива погубљен 1638. године цариградски патријарх Кирил I Лукарис. Ужгородска унија у Закарпатју из 1646. године, спроведена је по угледу на ранију Брестовску

архиепископа и самог Лигарида, уводи се у царској Русији мучење и погубљивање расколника и старовераца, дотада незамисливо за руску народну свест. Одлукама „грчког“ сабора, Руси су принуђени да пљуну на своје древне обичаје и да се одрекну своје славне црквене историје и Стоглава, као и да поново прихвате бесмислено духовно потчињавање поробљеним и исквареним Грцима.¹⁵¹

О таквом грчком наслеђу, уверава нас турски путописац Евлија Челебија када посећује Атину 1660. године и сведочи о односу становништва Атине према рушевинама Акропоља, али и о уврежености старих легенди и митова о њему. Радило се о истрошеним, измењеним и преживелим остацима старог грчког паганства и прошлости, старим предањима које је Челебија забележио од народа: Атињани су веровали да се у „Кули ветрова“ (Андроникос кули) налазио гроб Филипа Македонског, а Турци су имали неко чудно светилиште поред стубова Зевсовог храма.¹⁵²

унију из 1596. године, као и на Лублинску унију из 1569. године. Унија се насилно шири у Словачкој 1649. године, а 1698-1699. године ће продрети и у Ердељ, као и међу православне на Балкану.

¹⁵¹ Антон В. Карташев: *История Русской Церкви*, Эксмо, Москва, 2010, стр. 323-325. Овај сулуди духовно-културни аутогеноцид и одрицање од Светосавља и царско-црквених тековина самодржавља Ивана Васиљевича Грозног, само ће навестити још тежа страдања Православне Вере и Цркве под Петром и Катарином, све до бољшевичког терора, који ће Руску Цркву коначно реформисати у совјетског тајног агента антихришћанства у свету. Узалуд је Ђорђе Крижанић упозоравао руски двор да „ваља Русију сачувати од немачких политичких и религиозних јереси и од грчког фанариотства“, јер „и једни и други сеју само раздор међу нама, јер је обојима раздор користан“. Србин Крижанић је прогнан у Сибир, а заточен је и Теофан Србин, архимандрит Костамонита, који је предајом аутентичних латинских докумената посведочио патријарху Никону припадност латинској вери Пајсија Лигарида. Види моју *Црквено-народну историју Срба, Руса и Влаха*, стр. 180-196.

¹⁵² Robert Dankoff, *An Ottoman Mentality: The World of Evliya Çelebi*, Leiden: Brill, 2004, као и Pamela A. Webb, *The Tower of the Winds in Athens: Greeks, Romans*,

Град Солун тог доба је већ постао познато средиште кабале, езотеријских веровања и мистицизма сваке врсте. Међу мараносима је нарасла миленаристичка грозница, а очекивања су се усредсредила на 1666. годину, када се Шабатај Цви, вођен од стране рабина Натана из Газе (Египат), покренуо ка Истанбулу, са намером да свргне султана и објави дан искупљења. Нигде махнитост није била толика као у Солуну, где је Цви већ одраније боравио и проповедао у синагоги. Посвећеници су се изгладњивали насмрт, или се бичевали до крви; други би се закопавали у баштама до грла, накапавали би себи врели восак на рамена, трећи би се ваљали у снегу или се бацали у ледену воду. У Истанбулу је Цви ухапшен те му је пружена могућност да се преобрати у ислам, што је он спремно прихватио, узевши име Азиз Мехмед-ефендија, уз звање и пензију главног чувара вратница двора. Преобраћење месије у ислам довело је до масовног опонашања његових следбеника, створивши амалгам муслиманске и талмудске праксе.¹⁵³

У међувремену, крајем XVII века полако замире и нестаје руска опчињеност Грцима, после трагичних последица грчких реформи патријарха Никона. Већ 1676. године, руски цар Фјодор Алексејевич издаје наредбу да се грчки трговци не пуштају у царевину, већ да тргују само у пограничном граду Путивљу. То је стога што Грци више не доносе

Christians, and Muslims: Two Millennia of Continual Use. Memoirs of the American Philosophical Society, 270. Philadelphia: American Philosophical Society, 2017. Највероватније се радило о суфијским завијајућим дервишима. Градски живот је одвајкада много доприносио зближавању Турака, Грка и Јевреја и умањивао је разлике међу њима. Многи месни култови из предхришћанског раздобља сачували су се код хришћана и муслимана, док су Грци и Јевреји говорили турски језик и ступали у мешовите бракове са туранским становништвом; в. F. W. Hasluck, *Christianity and Islam Under the Sultans*, Oxford, 1929. Такође, N. Iorga, *Histoire de la vie byzantine: L'empire oecuménique (527-641)*, књига из 1934. године.

¹⁵³ Марк Мазовер, *Солун град духова: хришћани, муслимани и Јевреји: 1430-1950.* БОШ -Досије студио, Београд, 2017, стр. 62-72.

никаква духовна добра (многоцелебне мошти и чудотворне иконе), роба им је лоша, а њихови трговци варају.¹⁵⁴

Исте године, у Улцињу умире и Шабатај Цви. Али, пошто ђаво не мирује, те 1676. године, у Солуну долази на свет Барухија (Барух) Русо, кабалиста и шабатајац из Солуна и вођа донме секте. Сматрао је себе инкарнацијом Шабатаја Цвија и Месијом. Његов деда је био Јосиф Филозоф, отац последње жене Шабатаја Цвија, док му је отац био чувени Јакоб Керидо, оснивач донме секте. Када је умро Јакоб Керидо, 1690. године, после ходочашћа у Меку, Барухија Русо преузима вођство секте шабатајаца. Примивши притворно ислам, Барухија је узео име Осман-баба, карактеристично за суфије или дервише. Барухија се сматра најрадикалнијим донме секташем, који је потпуно изврнуо и укинуо све моралне забране традиционалног јудаизма, примивши утицаје суфијског реда Бекташа, са којим је донме секта била у пријатељским односима.¹⁵⁵

Као последица велике фанариотске пљачке Влашке и Молдавије почетком XVIII века, када Порта намеће Грке као влашке и молдавске војводе, Грци се метеорски уздижу на највише положаје у османској служби: они постају драгомани царске флоте, трговци и скупљачи пореза у околини Солуна. Погрчени Цинцари са Пинда тргују дуваном с Бечом, Венецијом и Трстом, склапајући чврсте пословне савезе с Лајпцигом, Дунавским кнежевинама и Русијом. Са Катарином Великом, Русија осваја Крим и окреће се Балкану, тежећи стварању Велике Дакије и обнови Грчког царства. Грчке позиције на руском двору вртоглаво јачају, док се у

¹⁵⁴ Николай Фёдорович Каптерев, *Сношения Иерусалимских патриархов с русским правительством с половины XVI до конца XVIII столетия.*

¹⁵⁵ Марк Мазовер, *Солун град духова: хришћани, муслимани и Јевреји: 1430-1950.*, БОШ - Досије студио, Београд, 2017, стр. 42-72. Остаци грчког паганства, суфизам и шабатајство – моћна алхемијска формула.

Русији довршава конфискација црквене имовине и укида се 700 православних манастира.¹⁵⁶

Стари Грци су били заиста никакви морепловци, располагали су само рудиментарном техником једрења, држали су се што је могуће ближе обали и избегавали су да плове по зими и преко ноћи.¹⁵⁷ Нови Грци постају плаћени капетани ратних бродова и успешни гусари. Под енглеским заставама, током седмогодишњег рата између Француске и Енглеске (1756-63), Англогрци су пленили француске бродове, док су османлије окретале главу на другу страну. Нико није могао да се носи с Грцима који су стизали с осиромашених острва Егејског и Јонског мора, и лако се прилагодили бездушним правилима сезонског гусарења.¹⁵⁸ Грци капитал улажу и у закониту трговину, потискујући Јевреје на уносним пословима превоза робе за Венецију, и успостављају мрежу трговинских предузећа између Одесе, Александрије и Марсеља.

¹⁵⁶ Грци су били уверени да ће их руски цар ослободити превласти Турака, па цветају апокалиптичке визије о паду отоманског царства од руке „једног другог Господара, другог Македонца, владара Руса“ (*Агатангелос*). Србима укидају Пећку патријаршију и Охридску архиепископију.

¹⁵⁷ Albrecht Dihle, *Grci i stranci, antički narodi u očima starih Grka*, Karpos, Beograd, 2016, стр. 26. Феничани су у поморству и трговини Хеленима били вечити супарници од најстарије своје прошлости, Грчка је свуда наилазила на њих: на Кипру, на Сицилији, Саламини, Микали. Мржњу према пунском имену и тирској надмоћи на мору, Грци су осећали откако су почели да плове; види Рене Грусе, *Царство Леванта*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, С. Карловци-Нови Сад, 2019, стр. 13.

¹⁵⁸ Марк Мазовер, *Солун град духова: хришћани, муслимани и Јевреји: 1430-1950.*, БОШ-Досије студио, Београд, 2017, стр. 116-117. Заиста, врло хришћанско занимање – гусар. Тек око 1870. године јењава опчињеност Запада хеленизмом, када у Дилесију бива свирепо убијено више енглеских путника. Сам грчки назив за море - *Thálassa* (Θάλασσα), није аутентично грчки и припада речнику „предгрчких позајмица“, види Harald Harman, *Zagonetka podunavske civilizacije*, Akademiska knjiga, Novi Sad, 2019, стр. 74-75. О каквој се „предгрчкој“ позајмици ради, јасно је сваком озбиљном филологу: србске речи *талас*, *таласина*, *таласати* нису млађе од четрдесет векова (Милан Будимир).

РАСИСТИЧКО „ПРОСВЕТИТЕЉСТВО” КАО НОВИ ПАГАНИЗАМ

Као природно исходиште, појављује се Европа 18. века – колевка модерног расизма. Рађа се доба „просветитељства” током којег је елита желела да уместо „староставног сујеверја” наметне власт разума, као и „природне врлине” човека. Просветитељство је било представљено масама као естетска и интелектуална револуција укуса и дотадашњих конвенција, у чијем се фокусу налазила одбојност према хришћанској вери, која је жигосана као прастаро сујеверје. Волтер је све сажео својим борбеним покличем против цркве: „écrasez l'infâme!” (уништите бестидницу!), поклич који је постао лозинка за „просвећене” пробисвете и развратнике нове епохе. Наравно, ови су се „просвећени” поново окренули ка грчким и римским паганским узорима, док је маса таворила у остацима хришћанске традиције.¹⁵⁹ На просветитељску паганштину, црква на Западу одговара појавом пијетизма и сентименталне „религије срца”. Али, по питању постанка човека и свемира, долази до спајања науке о природи и моралних и естетских идеала античког, паганског доба. На основу расистичког „научног” става о супериорности наводних

¹⁵⁹ Види Џорџ Л. Мос, *Историја расизма у Европи*, Службени гласник, Београд, 2005, стр. 27. И Мартин Хајдегер, филозоф нацистичке и расистичке Немачке, је клицао „Натраг Грцима!”, док су фирерове трупе спаљивале словенске земље, оставивши иза себе скоро 40 милиона мртвих. Иначе, много пре Хитлера, Грци беху спалили скоро све старосрбске и староруске књиге на Светој Гори; о томе види Радослав М. Грујић, *Православна српска црква и моју Црквено-народну историју Срба, Руса и Влаха*, стр. 166-168. Берлинска олимпијада из 1936. године је запањила својом старогрчком идеализацијом расне надмоћи, митологизацијом рата и сценографијом плеса који прераста у ратни двобој и достиже врхунац „јуначком смрћу” и „нарицаљком”. Види Каспар Мазе, *Безгранична забава*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 91-92. Холокауст је старогрчки обичај уништења свега што остаје иза преминулог – оружје и алати, убијају се пси, коњи, слуге и жена; Walter Burkert, *I Greci*, tomo II, Jaca Book, Milano, 1984, стр. 283. Жртва паљеница (ὁλοκαυτείν) је значила потпуно уништење (ὁλοκαυτέω, holocaustus).

естетских критеријума античке Грчке, формирају се нове науке – френологија и физиогномика. Људска вредност се почела одређивати према сличности у односу на старогрчке класичне узор лепоте и пропорције. Све што би евентуално одступало од ових грчких калупа, проглашавано је „дегенерисаним“ (нова кованица за „варварско“), а сами дегенерици су расистички проглашавани за „монголе“ и „монголоиде“ и сматрало се да им је неког женског претка у породици силовао монголски ратник.¹⁶⁰ Грчки идеал хармоније и пропорционалности морао је да прожима цело тело, као савршени људски облик у којем је пребивао супериорни дух. Дакле, научна се класификација чврсто утемељила на потпуно произвољним критеријумима „просветитељства“ и, кроз деизам без Христа, где је човек играо улогу недостајуће карике обоготворене аристотеловске лествице природе (*scala naturae*).¹⁶¹ Занос према свему што је грчко, доводи до избијања Француске револуције, што се омађијаном народу чинило као васкрсење Хеладе и Рима.¹⁶² Ниједан говор у Народној скупштини није могао да се оконча без помена Спарте и Ликурга.¹⁶³

¹⁶⁰ Џек Ведерфорд, *Џингис кан и стварање савременог света*, ННК интернационал, Београд, 2007, стр. XXIX. Када су „научници“ 19. века хтели да истакну расну инфериорност житеља Азије и Америке, сврставали су их у „монголоиде.“ А баш у доба монголског ига у Русији, одлазак у монаштво и стварање манастирских обитељи поприма масовни карактер, те овој епохи припада бурна духовна делатност, живост иконописа, црквене музике, религиозне књижевности, као и ватрени национални идеал; види Николај Трубецкој, *Наслеђе Џингис-кана*, Бримо, Београд, 2002, стр. 21. О формирању романогерманског расизма кроз шовинистички „космополитизам“ према „дивљацима“, такође Н. Трубецкој, *Европа и човечанство*, Логос, Београд, 2004, стр. 15-23.

¹⁶¹ Џорџ Л. Мос, *Историја расизма у Европи*, Службени гласник, Београд, 2005, стр. 28-30.

¹⁶² Сирил Манго, *Византинизам и романтични хеленизам*, Карпос, Београд, 2015, стр. 31.

¹⁶³ Сирил Манго, *Византинизам и романтични хеленизам*, Карпос, Београд, 2015, стр. 31.

Страховлада француске револуције, са њеном „богињом разума“, је просто нагонила плебс да уточиште потражи у старим митовима и магијским симболима. Сама крвава револуција постаје мит, мистично бесмртно биће које се поново рађа и усавршава.¹⁶⁴ За елиту, припадност јакобинским клубовима је спољашњи знак припадности раси изабраних и чистих, а присуство јакобинским свечаностима и патриотским обредима слично је религијском искуству.¹⁶⁵ Народу хришћанском сипа се отров у изворе, трује се хлеб, убијају их арсеником, у пећи се спаљују жене и деца.¹⁶⁶ Појављује се и људождерство; жене из париске руље грабе и прождиру крваво месо жртава терора, док је глумац Грамон лобање гиљотинираних разбијао и вадио из њих мозак, па онда сипао крв тих јадника у пехар, испијајући ту смесу као вино.¹⁶⁷ Осамнаести је век са својим јеванђељем уживања и разузданошћу обичаја и морала, начелима која су прешла из скривених собица богате властеле у најниже слојеве, посејао велико зло.¹⁶⁸ Из овакве поганштине се рађају нови

¹⁶⁴ Марко С. Марковић, *Истина о француској револуцији*, Catena mundi, 2012, стр. 54-55. Човечанство је са Русоом закорачило две хиљаде година уназад, у паганизам, када се божанско давило у природном (Н. Берђајев). У исто време, Грци са Фанара су потпуно загосподарили кнежевинама Влашком и Молдавијом и опљачкали ове земље до голе коже. Панхеленисти укидају 1766. Пећку патријаршију, а већ 1767. и Охридску архиепископију; види Александар Митић, *Срби у Грчкој*, Примапром, Бањалука, 2019, стр. 56.

¹⁶⁵ Марко С. Марковић, *Истина о француској револуцији*, Catena mundi, 2012, стр. 38.

¹⁶⁶ Марко С. Марковић, *Истина о француској револуцији*, Catena mundi, 2012, стр. 39.

¹⁶⁷ Марко С. Марковић, *Истина о француској револуцији*, Catena mundi, 2012, стр. 39. Појмови лобање-главе и грнета-пехара су истог корена, јер су код индоевропских народа лобање непријатеља служиле као пехар; в. М. С. Филиповић, *Трачки коњаник*, Просвета, Београд, 1986, стр. 270-271.

¹⁶⁸ Године 1784. опат Арел је израчунао да у Паризу има „шездесет хиљада проститутки од заната, којима се додају десет хиљада повлашћених или које потајно тргују“, са баснословним приходом од 144 милиона ливри; в. Едмон и Жил Де Гонкур, *Историја француског друштва за време револуције*, Просвета, Београд, 1953, стр. 203.

митски симболи нације: заставе, светог пламена и националне химне. Уздиже се примитивно као исконско и велича се чистоћа примитивног човека, неисквареног од стране сујеверја и хришћанства. Революционари, розенкројцери и масони надахњују се староегипатским херметизмом. И каснији Наполеонов поход на Египат, 1798. године, био је надахнут оваквом духовном климом херметизма.¹⁶⁹ Истребљењем аристократије као носиоца укуса, постепено опада ниво и тон књижевности, која огрубљује и бави се пуком анализом осећајности: рађа се роман страве у којем су садржани сви елементи данашње „литературе” – злочин, љубав, тајна, окрутност и ужас.¹⁷⁰ Ствара се романтични и секуларни рај, опет по старогрчком обрасцу идиличних Аркадија, чиме се поново идеализује „примитивни човек” и „племенити дивљак”.¹⁷¹ Међутим, убрзо се наметнула неизбежна расистичка идеја о европској супериорности, па је очаравајућа наивност „дивљака” сада тумачена као атавизам, као нижа степеница *scala naturae*, као мајмуноликост варвара.¹⁷²

¹⁶⁹ Бојана Мојсов, *Озирис*, Досије студио, Београд, 2016, стр. 124-127.

¹⁷⁰ Арнолд Хаузер, *Социологија умјетности*, књига друга, Школска књига, Загреб, 1986, стр. 126. Јавља се и банално и снобовско сликарство, где је „мрамор само шток”, а „злато само позлаћено дрво” (Хаузер).

¹⁷¹ Тако је похлепни унијата Вук Караџић Србе представљао „културној германској Европи”: као егзотичне чобане, са интересантним народним умотворинама и „црвеним баном”. О сну о златном добу на Западу, види: Жан Делимо, *Грех и Страх*, Књижевна заједница Новог Сада-Дневник, Нови Сад, 1986, стр. 178-185. Тада је Атина била прљаво село, Грчка пуна пљачкаша, а маларија је била ендемична болест; Сирил Манго, *Византинизам и романтични хеленизам*, Карпос, Београд, 2015, стр. 37. Сами називи *Атина* и *Змирна* (Смирна) су негрчки; в. М. Будимир, *Са балканских источника*, СКЗ, Београд, 1969, стр. 59.

¹⁷² Џорџ Л. Мос, *Историја расизма у Европи*, Службени гласник, Београд, 2005, стр. 33. Дарвин је кумовао расисти Карлу Марксу (Мордекај Леви). Пише Маркс (Леви) Ласалу 16. јануара 1861. године, да је Богу задат „смртоносни ударац”. Примедба се тичала познате Дарвинове књиге о пореклу врста.

И модерна новогрчка држава се формира природним стапањем фанарског супремационизма са идеологијом античког паганизма.¹⁷³ „Примат“ фанарског папе и „грчке вере“ се сједињује са старогрчким расизмом и „вредностима“ и „канонима“ одвратне паганштине.¹⁷⁴ Како одолети искушењима нових верских, културних и територијалних освајања у име славне Јеладе, али и у име „грчке вере“?

¹⁷³ Грци су преко Фанара истицани као изабрани народ а грчки језик као једини орган православља за Балканско полуострво; види *Цариградска Патријаршија и Православље у Европској Турској од Костадина*, Државна Штампарија Краљевине Србије, Београд, 1895, стр. 34.

¹⁷⁴ Види класик: Yannis Hamilakis, *The Nation and its Ruins: Antiquity, Archaeology, and National Imagination in Greece*, Oxford: Oxford University Press, 2007. Фанар и Олимп, Василевс и Зевс, Кумир и Идол. Нема ничег опаснијег, скривенијег и тежег од гордости. *Гордима се противи Бог* – говори Свето Писмо (св. Тихон Задонски).

ПРАСТАРИ ПАГАНИЗАМ КАО РАТОБОРНА ЈЕРЕС

Становници турског Солуна били су слабо образовани, а продаја и куповина црквених чинова и почаста је била сасвим уобичајена ствар.¹⁷⁵ Апсолутно недостојна лица би се задуживала код зеленаша и куповала митрополије и епархије, да би затим препродавала парохije „свештеницима“, лицима која су захтевала исплату од верника пре читања молитве за умирућег, новчане накнаде за слушање исповести или за читање молитви за здравље укућана.¹⁷⁶ Бескрајне су биле борбе између оваквих свештеника и угледних лаика (архоната) око надзора над добротворним хришћанским организацијама у граду. Као и у Србији, солунски хришћани су принуђени да се обрате османским властима како би зауздали грамзивост свештеника и епископа, који су у Солуну наметали сложени и формални грчки језик, уместо свакодневног и уобичајеног словенског и влашког (цинцарског).¹⁷⁷ Свештеници и епископи били су прости незналице, нису добро познавали јелински језик, а нису умели да дају богословска објашњења ни на народном језику. Многи Грци нису знали да се прекрсте, а један млади грчки свештеник се простодушно двоумио да ли је Исус Христос заиста био Бог.¹⁷⁸ Солун је био насељен злим дусима и бесовима, вампири су били на гробљима, *џини* су настањивали куће и ханове, а *пери* (добре виле) су обитавале око потока и чесми. Старине, као Галеријев славолук, настањују зле силе уколико им се приђе са погрешне стране. Солуњани

¹⁷⁵ Само у XVII веку, цариградски патријарх се мењао чак 61 пут, и његово постављење је зависило искључиво од новчане способности кандидата и султанових хирова.

¹⁷⁶ Тако је било већ у IV веку. Григорије Богослов каже: „Сада смо у опасности да сам свештенички чин постане оно најсмешније код нас, јер се епископство не стиче добродетељима, него сплеткама“; А. П. Лебедев, *Свештенство древне васељенске цркве*, Zepher Book World, Београд, 2002, стр. 170.

¹⁷⁷ Марк Мазовер, *Солун град духова: хришћани, муслимани и Јевреји: 1430-1950.*, БОШ -Досије студио, Београд, 2017, стр. 80-82.

¹⁷⁸ Марк Мазовер, *исто*, стр. 81-82.

се обрађају вештицама, пророцима или исцелитељима, и највише страхују од урокљивог ока – *to mati* за Грке а *фена ђоз* за Турке.¹⁷⁹ Највише се користе амајлије и лекови: бели лук, очњаци медведа, зечја глава, стипса, тиркиз, бисери, нојева јаја, жлезда из врата магарца, записи и канца петла. Басме и бајалице су биле уобичајене против урока, а сви су веровали у магичну моћ пљувања у лице лепог детета.¹⁸⁰

У Србији, откопан је 1725. године вампир Петар Благојевић из Кисељева, срез Велико Градиште. Пошто је царски провизор прегледао већ ископано тело, открио је следеће: од тела и из његовог гроба није се осећао ни најмањи мирис, тело је, осим носа, било сасвим свеже, израсли су коса, брада и нови нокти, стара се кожа огулила а израсла је свежа, цело тело је било у најсавршенијем стању, док му је у устима нађено мало свеже крви. Сељани су одмах пробали срце мртваца и тело му спалили.¹⁸¹ У Банату и у Влашкој, неки су влашки попови причешћивали свет копривом, док су други опет раскопавали вампире. Тако, 29. марта 1838. године, јавља из Зајечара епископ тимочки Доситеј Новаковић како је проту неготинског и јереја Јона Матејића из Радујевца послао на епитимију у манастир Светог Романа што су допустили да сељаци раскопавају „мртво тело које су за вампира прогласили”. Још око давне 1729. године, у селу Белинци крај Лугоша беше умро поп Лазар; а после четири месеца се почеше разбољевати људи у оближњем селу Груну, те неки од њих и помреше. Тада људи почеше причати како су очима својим видели, да онај покојни поп долази и тим људима крв сиса, од чега они и помреше. Сељани се на то споразумеше и, по чувању

¹⁷⁹ Већ средином II века н.е. пророци који „говоре у духу”, почињу да проводе живот у раскоши и задовољствима, да узимају новац за услуге, постају „дрски и брбљиви”, додворавају се прорицањима о сујетним жељама; то јест, постају лажни пророци; в. А. П. Лебедев, *Свештенство древне васељенске цркве*, Zepher Book World, Београд, 2002, стр. 27.

¹⁸⁰ F. J. Blunt, *The People of Turkey: 20 years Residence among Bulgarians, Greeks, Albanians, by a Consul's Daughter and Wife*, London, 1878.

¹⁸¹ *Вампири у Србији у XVIII веку*, Службени гласник, Београд, 2018, стр. 28-29.

старог њиховог закона, одоше на гробље белиначко, те попа ископаше, кога нађу „не само цела, него и пуна крви, као да је жив”. Уверивши се да нико други није узрок смрти оних људи, него исти поп, сељани га положише ницице натраг у гроб и поново закопаше. И од тог доба сви су мирни, те не само да није ниједан умро, него су и болесни оздравили! Пошто их је владика темишварски због овога анатемисао и одлучио од цркве, сељани Груна су се жалили губернатору банатском грофу Валису и тражили од њега да нареди владици да им даде свештеника, пошто им је тешко подносити да им се деца рађају без крштења, а старији умиру без исповеди и причести.¹⁸²

Од седам београдских митрополита у периоду од 1739. до 1813. године, само је један био србског порекла, док су сви преостали били редом Грци. Србски попови су у народу уживали невелики углед, куповали су свој положај од грчких владика, који су с њима поступали као са слугама.¹⁸³ Неукост и необразованост србског свештенства стопила се са народним веровањима у але, духове, русалке, вампире и вукодлаке.¹⁸⁴ О Духовима, жене русаље из Дубоке би падале у занос и,

¹⁸² Радослав М. Грујић, *Прилози историји одношаја наших с Румунима у XVIII веку*, Сремски Карловци, Српска Манастирска Штампарија, 1906, стр. 13.

¹⁸³ Леополд Ранке, *Српска револуција*, СКЗ-Фонд Први српски устанак, Београд-Аранђеловац, 2002, стр. 33. До високих црквених положаја могли су доспети само платежни Грци и њихови лакеји. Радило се о бившим кафеџијама, куварима, чибукџијама, крџалијама и разбојницима. Једном речи - олошу (Д. Ј. Поповић).

¹⁸⁴ Вук Караџић је сматрао да је неспремност свештенства зависила од дугог боравка похлепних грчких владика у Србији, потпуно незаинтересованих за црквено-народну просвету код Срба. Сељаци су готово сви волели да слушају пророчице и гатаре, циганку која гледа у длан, врачару која гата у пасуљ или бајалицу која баја у угљевље, види: М. Ђ. Милићевић, *Живот Срба сељака*, стр. 75-86. Влахињи Илинки из села Сип на Дунаву су долазиле муштерије из Србије, Русије, Турске и Угарске. Она је погађала и кнезу Милошу. О веровањима и враџбинама код Срба види опширније: Јован Миодроговић, *Народна педагогија у Срба*, РТС, Београд, 2009, стр. 179-210. Иначе, примери епископа без икаквог образовања уопште нису били реткост у најстаријој Цркви; в. А. П. Лебедев,

обузете духовима умрлих, помињале мртве, разговарале с њима и прорицале.¹⁸⁵ Веровало се да умрли живе на сеоском гробљу и да се хране од онога што им се приноси за душу. Приликом погубљења хајдука, посмарачи би се грабили за предмете са стрељања јер се веровало да имају магична својства. Скакало се у раку пре него што би жандари затрпали мрца, посебно су се жене отимале за конопац који је осуђеник био везан јер се мислило да магијски веже мужа или љубавника, а лопови обијачи би узимали кожне подметаче испод осуђеникових букагија, за које се сматрало да могу да отворе сваку браву.¹⁸⁶ У околини Прокупља се у раку хајдука сипала вода, како би се одбровољиле душе погубљених и спречила суша и град. Цркве су биле празне, а кафане и пијаце дупке пуне. Школа на србском језику у турско доба није било, већ су малобројне школе биле на грчком.¹⁸⁷

Милош Црњански је запажао да, као некада у Влашкој и Каравлашкој, и „у Риму људи употребљавају и сада, два прста, мали прст и кажипрст, као рогове, да се бране од зла погледа. Нико не пролази крај гуравога, а да га не помилује, нежно, по леђима.“¹⁸⁸ Трастевере (део

Свештенство древне васељенске цркве, Zepter Book World, Београд, 2002, стр. 47.

¹⁸⁵ Од Тунгуске до Србије – шаманизам. Увек се морамо подсетити да су Тунгузи и Туранци у души анимисти и шамани, иако им је често површинска „глазура“ муслиманска; в. Јан Деникер, *Расе и народи на земљи*, ЦИД, Подгорица, 2002, стр. 304.

¹⁸⁶ Таса Миленковић, *Стрељање злочинаца*, Полицијски гласник, III, 1899, стр. 340.

¹⁸⁷ Тихомир Ђорђевић, *Из Србије Кнеза Милоша*, Бигз, Београд, 1983, стр. 87-90. Грчких је школа било у Београду, Неготину, Шапцу и Смедереву. Београдски учитељи 1832. године: Коста Зака, родом Цинцарин, био је „пропалица и скитница светска, који у свом веку нигда није мислио бити учитељ“, а Тома Солар, родом Грк, „не само што је пропалица и није нигда мислио бити учитељ него је за злочинство своје био на робији“ (Вукова *Преписка* II, 651).

¹⁸⁸ И остаци римског веровања у моћ додир (чуло додир се на влашком зове *пипајит*), сведоче о некадашњој једнокрвности Римљана и Срба. Исток и православље верују у додир, јер код Христа додир игра главну улогу. Исус

вароши преко Тибра) и сад још верује, да жена може да затрудни од урока. Па и они који верују у Бога, сујеверни су, и те како, целог живота. Сви ти хришћани имају своју цркву, свога свеца”.¹⁸⁹ У Каравлашкој (Молдавији) православни култ Свете Петке Србске („Параскеве“) је такође и препознатљиво обожавање женског матријархалног Бића, будући да упечатљиво превазилази и скоро замењује основни хришћански патос – поштовање самога Господа и Богоматере.

Налазимо се пред самим вратима влашке јереси, јер и за Влахе (Италијане) Мати Божја није само највећа од жена, већ је и сама Богиња Мајка. Као што је познато, ради се о учењу о безгрешном зачећу Богородице, уз јерес о потпуном испуњењу Богородице Божијом благодати од момента њеног зачећа, животу без икаквог греха, укључујући и одсуство пале људске природе изазване Прародитељским грехом. Као што подвлачи св. Јован Шангајски, ово учење наизглед узвисује Дјеву, али у ствари пориче све Њене врлине. Мати Божија је „саискупитељка“ и она је „допуна Свете Тројице“, јер она у делу Искупљења постаје равна самом Христу и узвишује се до једнакости са

додирује и исцељује следе и прокажене, а „оздрављаху сви који га се дотицаху“ (Свети владика Николај, *Љубостињски стослов*, Манастир Рукумија, 1999, 32-34). Додиром Христос спасе род људски. Верници су се у светим пећинама клањали мајци земљи; *полагали су руке на гробове Исуса или светаца да би њихове бројанице прожели њиховим врлинама*. Гледање је *додиривање издалека*: моћ слика и архитектонских облика такође делује на верника; в. Louis Hautecœur, *Mystique et architecture. Symbolisme du cercle et de la coupole*, Paris, 1954, p. 287.

¹⁸⁹ „Цео Рим зна да је Папа на самрти и цео Рим игра томболу, са годинама Папиним. Чекају само датум смрти, па да саставе комбинацију за терно, кватерно, томболу. Сујеверни Римљани верују да се на Папиним годинама, сигурно добија на лутрији“, види Милош Црњански, *Код Хиперборејаца*, књига прва, Београд, 1966, стр. 9. Народ је у Риму нерадан, хоће да превари, лажљив је, безобразан је, крадљив је – и врло побожан; в. Љ. Ненадовић, *Писма из Италије*, Етхос, Београд, 2018, стр. 100. Напуљ је још сујевернији и просто опседнут празноверјем.

Богом Оцем.¹⁹⁰ Господ, међутим, каже да оставља земно рођење и сродство као да их је Сам заборавио, као да уопште нису постојали – савршено Сам предан вољи Оца небеског и делу Његовом; ту себи тражим и сродство: *Ко је мати моја или браћа моја?* Ко су дакле, они? – *Чеда Божија која верују у име његово; Који се не родише од крви, ни од жеље телесне, ни од жеље мужевљеве, него од Бога* (Јн 1, 123), или и више од тога: *Ко изврши вољу Божију онај је брат мој и сестра моја и мати моја* (Мк 3, 35).¹⁹¹ Мати Цара Небеског није у дворским одајама, није у сјају и раскоши, није окружена мноштвом послуге која очекује покрет Њене руке, Она иде широким улицама, у пратњи једнога рибара, да би се настанила у малој па још туђој кући, без славе, без сјаја, у тишини, простоти, да би користила само оно умирење и служење које јој може приуштити усрђе једнога сиромашног и усамљеног рибара пуног стахопоштовања. Пресвета Дјева је ходила путем одрицања од земаљских привезаности, блага и задовољстава – путем врлина простоте, нестицања, добродетелних лишавања, приносећи их на жртву вери и Богу.¹⁹²

Сасвим супротно, папство иза „Мадоне“ крије Реју, Велику Мајку Богова (*Megale Mater ton theon, Magna mater deorum*), Зевсову мајку.¹⁹³

¹⁹⁰ Свети Јован Шангајски, *Православно поштовање Марије Мајке Божије*, Манастир Свети Стефан, Сланци, 2011, стр. 51.

¹⁹¹ Свети Филарет Московски, *Слава Богомајке*, Манастир Рукумија-ИК Стубови Православља, Београд, 2003, стр. 117.

¹⁹² Свети Филарет Московски, *Слава Богомајке*, Манастир Рукумија-ИК Стубови Православља, Београд, 2003, стр. 119. Угледај се на то да богатство не цениш високо, да не јуриш за славом и задовољствима, да волиш прост и тих живот, да се не стидиш и не презиреш сиромаштво - учио је свети Филарет. Светитељи великог духовног богатства долазили су из великог сиромаштва, сиромаштво није грех јер је у сиромаштву лакше спасити се; види *Сабирајте себи благо на небу*, Манастир Подмаине, Будва, 2009, стр. 24.

¹⁹³ Код старих балканских Бруга је име *Vabe*, као богиње плодности и супруге небеског оца, било *Kombaba*. Велика Мајка зове се и *Matar* и *Matar Kubila*, што су све синоними; в. М. Будимир, *Са балканских источника*, СКЗ, Београд, 1969,

Ова се Зевсова мајка спојила у култу са азијском великом мајком Кибелом и постала животодавна богиња природе, мистична Свемајка.¹⁹⁴ У номенклатури грчких родбинских односа, чини се да постоји посебна везаност за мајку као жену која рађа. Као што смо већ поменули, израз за брата је *adelphos* на грчком језику, што дословно значи „рођен из исте материце” или „саутробни”.¹⁹⁵ Лексички генетска реч (*delphus*) и

стр. 280. Код доцнијих Хелена *interpretatio graeca* гласи *Mater Megale*, а код Римљана *Magna Mater*. Њен се првосвештеник звао *Attis* (Отац) и *Papas* или *Zeus Papas*, а њени жреци *galloi* или *babakes*; Будимир, *исто*, стр. 192. Њено су обожавање Римљани усвојили 204. године пре н.е. при крају рата против Ханибала. Пророчанство им је саветовало да велику источњачку богињу донесу у Рим из Фригије. Црни камен-тотем су пренели у Рим, где је овај био примљен с великим поштовањем и постављен у храм Победе на Палатинском брегу (J. G. Frazer, *Il ramo d'oro*, Newton, Roma, 1992, стр. 396-397). Тертулијан је истицао како је Кибела, покровитељка Тројанаца, прешла у Рим јер је предвидела да ће Римљани покорити Грке, који покорише Троју: „Кибела, која се слави као пророчица, заволела је Рим зарад својих земљака – Тројанаца, које је чувала и водила у рату са Грцима, постарала се да пређе на страну осветника за које је била сигурна да ће покорити Грчку – победитељку Фригије” (*Апологија*). Кибела је била жена бога Сатурна коме су римски војници на Дунаву, у доба Диоклецијана и Масимијана, приређивали светковине знане као сатурналије. Свештеници би падали у транс, сакатећи се поред фигуре божанства, смештене између два лавља кипа; в. Ранко Јаковљевић, *Атлантита у Србију*, Пешић и синови, Београд, 2008, стр. 173-174.

¹⁹⁴ Александар Замуровић, *Митологија Грка и Римљана*, Admiral Books, Београд, 2011, стр. 347. „Зевс беше, Зевс јесте, Зевс ће бити, о силни Зевсе! Геја доноси плодове, зато као мајку славите Земљу !”; зато су Геју поистовећивали са Кибелом, и Геја је, као богиња земље, преко земљане паре која је давала пророчки занос, била богиња прапророчица у Делфима и на Олимпу; види *Метаморфозе* од Ј. Буркхарта, *Повест грчке културе*, том II, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, С. Карловци-Нови Сад, 1992, стр. 9-19. Питија је од искона прорицала и, у почетку, је представљала уста Земље (*stoma Ges*). Гејин *омфал* аналоган је римском *tundus*. Посредством спавања на светом месту сва пророчишта би се могла назвати хтонским, јер је Земља мајка снова (В. Иванов).

¹⁹⁵ Милан Будимир је упозорио да „догрчки композит *adelphos* (*adeupos*) на матрилинеарном Криту указује на стање старије од патријархата”; в. *Са*

супстратна реч (*pedus*) појављују се као синоними, где се веза са мајком на одређени начин парафразира. И овде се може препознати веза и ехо предгрчког друштвеног уређења у коме је вероватно супруга и мајка имала привилеговану улогу.¹⁹⁶ Ако се прихвати поистовећење култа Велике Мајке са култом примордијалне Венере, сложићемо се да се огромни стомак богиње, изображен још у најдубљој старини човечанства, не односи искључиво на жељу жене да остане трудна или на њен вапај за заштитом породиља. Сама Венера је *трудна*, она је та која *порађа* свет.¹⁹⁷ Смрт је у антици представљала повратак материци, утроби Велике Мајке.¹⁹⁸

Као да није било довољно, римски папизам 1950. године уводи учење о вазнесењу Богородице. Ова јерес тврди да се Богородица вазнела на Небо не видевши смрт, и у потпуном је складу са пређашњим јересима о безгрешном зачећу и животу без греха Богоматере. Овим

балканских источника, СКЗ, Београд, 1969, стр. 193. Реч *kasignetos* је означавало „сродно рођеног“ припадника клана (*genos*).

¹⁹⁶ Харалд Харман, *Загонетка подунавске цивилизације*, Академска књига, Нови Сад, 2019, стр. 84. Када говоримо о цивилизацијском развоју Европе, добро ћемо учинити ако подунавској цивилизацији признамо њено повлашћено место у укупној слици старог света (Х. Харман, *исто*, стр. 285). Најстарија постојбина вина била је доње Подунавље, поред Закавказја; в. М. Будимир, *Са балканских источника*, СКЗ, Београд, 1969, стр. 113. Свети ковачки занат је био развијен у Србији можда на вишем нивоу него код Хетита, о чему сведочи гвоздена игла са локалитета Хисар код Лесковца, која је искључиво од елементарног гвожђа, без примеса рђе; в. Ранко Јаковљевић, *Атлантида у Србији*, Пешић и синови, Београд, 2008, стр. 173.

¹⁹⁷ D. Napolitano, *Il simbolismo della cupola*, у *Антички свет, европска и српска наука*, Друштво за античке студије Србије-Службени гласник, Београд, 2009, стр. 247-255. Велика Мајка се слави по планинама и пећинама (шупљинама у планини), где наилазимо на култ свете божанске утробе. Очигледна је веза Грка и Рима са прастарим матријархатом, којег они опонашају, репродукују.

¹⁹⁸ Златна клица (*Hiranyagarbha*) је и у ведизму иницијатички обред повратка у материцу (*regressus ad uterum*), мистично рођење посвећеног из утробе мајке Земље; в. М. Елијаде, *Мистична рођења*, Заједница књижевника Панчево, Панчево, 1994, стр. 137.

учењем се свакако цементира препознатљиви паганско-словенски култ Богинје Мајке, која је уздигнута на примарни пиједестал у хијерархији божанстава Влахословена Италије. Богоматер је „Мадона“, она је примарно женско и материнско божанство Влахославије, она је „*tatma mia*“ или „*Madonna mia*“, примордијални и пагански култ Мајке-Родитељице, потпуно лишен величанствене мистике руске Богородице. Влашка „*madonna*“ је приземљена и поједностављена домаћица, срозана на моралистички и сентиментални патос „маме“.¹⁹⁹ Сви култови овакве Мадоне су душмански и инструментални у односу према правоверном Истоку и Словенству. Извештачена, црна,²⁰⁰ пластифицирана, екстатична, антропоморфна Богиња Мајка се „јавља“ у Честохови и Међугорју како би ширила *Drang nach Osten*, према мајчици Русији и према мајци Србији.

¹⁹⁹ Више код Г. Гачев, *Менталитети народа света*, Логос; ЈП „Службени гласник“, Београд, 2011, стр. 139.

²⁰⁰ У хиндуизму црна богиња Кали (или Дурга) има четири руке и у свакој од њих држи: мач, трозубац, одрубљену главу и посуду у коју капље крв из одрубљене главе. Сада је јаснија аријевска позадина украјинских ратних симбола?

ВУЛКАНСКИ КУЛТ ВАТРЕ, НАРОДНИ КАРАКТЕР, ГЕСТИКУЛАЦИЈА И ХРАНА

„Где је јеђе, ту су међе“
(Стеван Митров Љубиша)

Стари су научници делили становнике Европе по томе шта су користили у исхрани; на народе који једу маслац и пију пиво, и на оне који користе вино и зејтин. Италијани су одувек били подељени на резанције (Spagettoni) Италогрчке и качамаклије (Polentoni) Рима и Влахославије(Срболехије) Севера. Чувен је римски качамак *puls*, који касније постаје *farratum* или *puls farrata* (качамак од спелте), полента која се дуго кувала и јела са додацима грашка, сочива, ароматичног биља и парчића сланине. И у старој етруској култури, хлеб је био сасвим секундарна намирница, био је ужина за чобане, ловце и земљоделце на пољима Етрурије (Расије). Само су га Цинцари (Беси) пекли на Пинду у рупама на брегу, такозваним пећима брежњачама.²⁰¹ Качамак (Polenta) је био и вековна храна Влахословена Венета, Ломбардије и Фриула. Вариво и кољиво су јели Сармати, а цар Маврикије вели да је качамак Словенима главна храна. Наравно, *Џи да каша — пища наша*, је била основна храна староруског мужика и војника, као што је качамак (мамаљига) био древни оброк Срба и Влаха. У Македонији се он звао *вртимешај*, а беше назив и *пура* и *цицвара* за слично јело. Власи у

²⁰¹ Малисори су такође пекли хлеб под сачем на плочи, на којој ложе ватру. Кукурузни хлебови су обично мали и танки и свагда пријесни; само квасе пшенично тијесто; в. Andrija Jovičević, *Malesija*, Dielli, Beograd, 2019. Нису стављали соли у хлеб. Хоти се доводе у крвну везу са Пиперима и Васојевићима, Кастрати са Кучима, Клименте са Пиперима и Кучима и Шкреље са Бошњацима; по томе је највероватније да су се њихови преци доселили из српских крајева; *исто*, стр. 59. Обичаји Малисора, психичке особине, структура тела, многа српска имена – сведоче о њиховом српском пореклу. Малесија је област арбанашких Срба, а Арбанаси у Скадру зову Србе „фе и плак“ (стара вера), што потврђује да је православље било већинска вера у старини; *исто*, стр. 59-63.

Србији су га звали *решјала*, у Тимоку и Браничеву се *мамаљига* јела више од хлеба. У старој Чочарији, пред вратима Рима, јео се качамак са свињском машћу и поврћем, а ношени су опанци шиљкани.²⁰² Где су каша и качамак, где је борш и чорба (борч), ту су Словени, од Сибира до Швајцарске.

Интересантно је да су северњаци и Римљани погрдно звали Италогрке термином *terrone* (мужик, паор, кмет везан за земљу, роб земље).²⁰³ Ломбарди, наследници су влашког народа који је дуго живео на подручју данашње Чехословачке, Закарпатја и Паноније, народа чије право име није било Лангобарди (Дугобрадоње), већ вендско име Винили или Виње,²⁰⁴ племе које је пред Обрима (Аварима) напустило нашу Панонију око 568. године нове ере, разливши се северноиталским просторима, заузевши Равену и угрожавајући и сам Рим.²⁰⁵

Са собом Обри беху населили многобројне Словене као земљораднике и са њима колонизовали нове територије, од Паноније па

²⁰² По опанцима се ова велика зона и зове Чочарија, јер је назив за опанке – чоче. Опанчарија и опанчари, познати по филму Виторија Де Сике „La Ciociara“, у којем се прославила Софија Лорен.

²⁰³ Значајна влашка група у Србији су Власи Царани, што би значило земљаци, земљани, као што имамо назив *terrone* (земљаци) за Италогрке јужне Италије. Ипак, Власи Царани су именом „мали цареви“ царске земље, док су *terrone* бескрајно инфериорнији *homines*, од речи *humus* за земљу, прашину. Тако у савременом румунском имамо индоевропску разлику између узвишеног царан (*țăran*) и „прашњавог“ *țărănoi* или *bădăran*, као што се и у србском задржала аријевска подела између себар-сељак и гејак.

²⁰⁴ И данас они певају оде качамаку (поленти) који их је одхранио, а дувају у народни инструмент идентичан пановој фрули влашког виртуоза Георге Замфира. Велики европски и светски мајстор на фрули је и Влах Бора Дугић. Ломбарди чак користе реч *pulentun*, да означе спору, млохаву и трапаву особу. Види и: Реља Новаковић, *Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво*, Историјски институт у Београду-Народна Књига, Београд, 1978, стр. 226-234.

²⁰⁵ Винили су, уз помоћ Обра, потукли Гепиде 567. године. Види Ј. Ковачевић, *Аварски каганат*, Београд, 1977, стр. 42. Топономастика градића Обровца је наслеђе тог старог века.

све до Алпа.²⁰⁶ Одбегли Винили су створили чудесну цивилизацију чији су центри били Милано и Павија, и по чијем се наводном племенском имену зове данашња Ломбардија,²⁰⁷ најразвијенији и највреднији део Италије, регија која је убедљиво водећа сточарско-пољопривредна зона Италије. Власи Ломбардије производе 37% италијанског млека, 42% пиринча и 40% националне производње свињског меса. Читава та огромна зона, која укључује у себе Венето и Фриул све до Швајцарске, Аустрије и Француске, назива се *Stato lombardo-veneto* (Држава Ломбардо-Венетска).²⁰⁸ Постојани и стамени као камен, Власи Ломбардије су невероватно марљиви и стрпљиви. Мирни, љубазни, али понекад и резервисани, Ломбардовенети и Фриулси су сличног народног карактера, који одликује тежња за „огњиштем“, подизањем и уређивањем властитог дома, имају култ рада и одговорности, њима се одлука не мења, кроткији су од „вулканских“ Италогрка и држе се по страни. Антрополошки су слични Словенима, са којима се и физички граниче (стара Чичерија се некада протезала од Ријеке до Трста). Њима је Рођење Мајчиног Сина највећи празник године, када се пале ватре по селима и подиже „презепе“, фолклорно исценирање Божића (Natale,

²⁰⁶ Свезнање, *Општи енциклопедијски лексикон I*, Београд, 1937, стр. 9, одредница „Авари“. Словени су их назвали Обрима, јер су живели у панонском земљаном обору, који их је ограђивао од осталих Словена.

²⁰⁷ Павле Ђакон из Фриулија је писац историје Ломбарда; види: P. Diacono, *Storia dei Longobardi*, BUR, 1991. Његови описи Словена Фриулија као староседелаца који су говорили венетско-словенски у VI веку су важан историјски извор; види: *Veneti - naši davni predniki*, p. 51-56.

²⁰⁸ Древне су везе Срба и Венета, види М. Спремић, *Србија и Венеција (VI-XVI век)*, Службени гласник, Београд, 2016. Деспота Ђурађа Ћерка, Кантакузина, живела је у замку Београд (Belgrado) у Фурланији. За њеног мужа, грофа Олриха или Улриха II Цељског, један чешки извор каже да је био „Рацки“- Србин. Ђурађ беше условио да Кантакузина и деца и по удаји остану православни, а унуку Јелисавету је такође дао Матији Хуњадију под условом да и она остане православна и да увек има придворног православног свештеника; в. Стеван М. Димитријевић, *Браничево као бранич српског православља*, Пожаревац, 1937, стр. 78.

Nadal), тојест амбијента Богородице и њеног рађања „бамбин Исуса“, обичај који налазимо посвуда у словенском свету.²⁰⁹ Овај празник се проводи у интимној, домаћој атмосфери „огња“, који огрева породицу (огњиште) и благосиља њен берићет и рад.²¹⁰ Ломбардовенети и Фриулси су врло предузимљиви и разумно расуђују, немају развијен егоцентризам и сасвим су „тихи огањ“ – угарци који дуго заједно сагоревају. Можемо их слободно поредити са питомим овчицама или мравима. Имају идеални карактер за тимски и групни рад, код њих нема „ватрирања“ ни излива малодушности и роптања. Гипког су покрета, окретни, средњег раста и смеђег светлијег словенског тена, кожа им више нагиње белој боји и маљавост није претерана као код семитских расних типова. Физиономија им је правилна и мирна, удови складни и развијени. Поред издржљивости и истрајности, ови народи имају меленхоничне црте и урођену помиреност са судбином. И природно-климатски амбијент је различит у односу на Италогрчку; уместо вулканске жеге, налазимо се у умереном климатском алпско-апенинском појасу влаге и магле, који одређује и јеловник. Зато се исхрана и данас базира на кашастим и чорбастим јелима, поленти и гулашу, чорбама (zuppa, minestra) и супама (brodo)²¹¹, сиревима у качамаку (влашкофриулски фрико, врста белмужа), уз избегавање

²⁰⁹ Као што смо већ видели, *Bambin Gesù* је онај стари грчко-египатски бог Хорус (Харпократ) у крилу своје мајке, дојеће Изиде (*Isis lactans*). Хорус у дечачком узрасту је био Грцима и Египћанима бог среће, плодности и берићета, и био је синкретизован са Еросом и Пријапом; види М. Марковић, *Студије о религији антике*, Јасен-Српско друштво за хеленску философију и културу, Никшић, 2001, стр. 61-78.

²¹⁰ За разлику од вулканских Италогрка, Ломбардовенетски Власи имају другачију приватност, њихов живот не протиче на отвореном и наочиглед свих суседа, нема скандала и свађа, интрига и забадања носа у туђу интиму. Власима као да је природан интимни амбијент катуна; в. Сретен В. Вукосављевић, *Теорија о влашком, катунском пореклу племенских организација у Историји сељачког друштва IV*, Службени гласник, 2012, стр. 265-284.

²¹¹ Код северних Влахословена честа је језичка употреба термина *brodo* и *minestra* у преносном смислу.

упржених намирница. Храна се дуго и темељно кува, на тихом огњу. Умереност релативног ритуала обеда се одвија уз смирену конверзацију, при којој се увек запажа тврђа, словенска „каденца“ изговора речи и апсолутна неспособност да се дуплирају гласови: *bellezza* се увек изговара као „белеца“ а никада „беллецца“, као код Италогрка. У говору има међутим промуклости и грлености, посебно код алпских влашких типова, скоро идентично као код Србословенаца Краса и Фурланије. Влахословени се увек држе по страни у односу на вулканске сународнике, и врло ретко за стално напуштају своја огњишта, те немају тежње за преступништвом и авантуром. Врло су ретки злочини из страсти и због прељубе, иако и код њих постоји убилачки нагон који тиња и испољи се као последица дугогодишњих бизарних зађевица. Насиље према женама је ретко, јер је и код Влахословена жена чувар огњишта и старих обичаја, и они су верни брачним везама. Гестикулација јесте присутна, али у рудиментарној форми. Лице жене је театрално избачено у први план у односу на тело, а листови апенинско-алпске жене су увек снажни, као да поручују спремност за животну муку, за зидање и чување дома. Ожењени мушкарци севера су зато *accasati* (скућени), јер је сврха брака и породице физичка припадност огњишту или дому. Влахословен је атавистички сељак, он је остао мужик, тежак који помало намргођен једе кашу-качамак у топлој изби. Влах пије најбоља вина на свету, умерено, са мало воде. Обавезно једу разне качкаваље (типична сточарска храна), а у Влаха Фриула јесте нека врста белмужа – запржени фрико са полентом. Влахословен, наравно, нема нимало талента за театар, за политику и за дволичност Јануса (*Janus Bifrons*, етрурски-расенски бог са два или чак четири лица). Врло су једноставног народног склопа и стамени, али су можда превише одбрамбеног карактера и слабо музикални.²¹² Гостољубиви су и милостиви, али су врло штедљиви

²¹² Типични расни тип Влахословена је легендарни голман-бранич Дино Дзоф, чије влашко лице исијава поштење и истрајност. Делује споро и јако као бик (бик је симбол за Бугарина), али се креће као мачка (Влах је у средњем веку

и не размеђу се иметком. Касно избављени из аустријских руку, изгледа да су потпуно изгубили државотворну свест под дуготрајном двоструком окупацијом земље од стране англоамериканаца и Ватикана.²¹³ Храбри су и отпорни у рату, али су човечни и великодушни у миру. Пожртвовани као Срби и Руси, Ломбарди мукотрпним радом доприносе остваривању туђих циљева и кичма су туђе државности. Само се Венети и Ладини буне и не одустају од перспективе освајања независности.

Да су словенског порекла, сведочи код њих потпуна неадекватност латинице за њихове гласове и акценте, као и искрена љубав према Србима и, посебно, према Русији – земљи лепих жена и Мајници *par excellence*.²¹⁴

често ликовно симболизован представом мачке). Има и србословеначку горштачку примесу, препознатљиву у уклесаној физиономији.

²¹³ Страшни Аполон, као вођа и заштитник мушкараца, је превагнуо над Дионисом као богом жена. С Аполоном је било лакше успоставити очинску власт над свим племенима и друштвеним слојевима хеленства, а узурпирао је Аполон и очишћујућу, одлучујућу власт да ослобађа и свезује. На тај начин се стварао „антички Ватикан“ (Т. Ф. Зелински, В. Иванов). Ватикан је такође био моћна подземна сила приликом порађања Прве и Друге Руме новог доба. Сама реч Ватикан вуче свој смисао од једног мањег римског божанства (*Vaticanus, Vagitanus*), чија је функција била управо помоћ новорођенчету код првог плача (кмечања, *vagito*). *Vagito* је назив за први плач детета, јер оно излази из *vagine, vulve* (иначе је *Кармента* била староримско божанство жене и порођаја, и имала је свог жреца и празник *Карменталија*). Чист гркоримски поганизам и окултизам. То потврђује и израз за брата *adelphos* на грчком језику, што дословно значи „рођен из исте материце“. Држава којој Ватикан није био бабица, тешко опстаје у животу. Папа се сматра наследником апостола Петра, који је био најслабији у вери и чак три пута се одрекао Господа.

²¹⁴ Преко 250.000 Срба се последњих деценија настанило у Ломбардовенету, где су се буквално сродили са локалним становништвом. У Вићенци учествују у градској власти. У Венету је започета аутономистичка револуција, Лега Норд је једина проруска и просрбска политичка странка, а Ломбардија има најмоћније Друштво Ломбардија-Русија, удружење привредника и политичара обе државе.

ИТАЛОГРЦИ ЈУГА

За разлику од „огњених“ Влахословена средњих Апенина и северних Алпа, Италогрци југа су „ватрени“. У односу на мирније и постојаније житеље Влахославије Алпа и Апенина, Италогрци су баштиници вулканских гротла Етне и Везува.²¹⁵ Њихова телесна и фацијална гестикулација је екстремна, као и начин говора, брз и емотиван до непрепознатљивости смисла. Друштвена комуникација је скоро тактилна, често до крајњих граница приватности и пристојности. Међуљудска комуникација скоро да прелази у агресију, уз превише гестикулације очима, обрвама, лицем и рукама, као и нервозним померањем тела у свим правцима. Тело се загрева и претерано зноји на ватреном југу, што често утиче на редукцију покрета.²¹⁶ Разликујући се од Влахословена, Италогрци нису у стању да рашчлане дискурс, те је изражавање флувијално и распевано, са дуплирањем сугласника, уз скоро неподношљиву громкост. Суштински дијалог Италогрка са другим говорником је врло тежак, јер се у бити ради о монологу којег је скоро немогуће надгласати без емотивног уплитања у ток конверзације, која

²¹⁵ Везув – то је њихова њива; путници су њихова летина... Њихов богомдани приход... Ништа не радити, то се код њих зове живети... Ваздан пландују... Клима их је размазила, они не осећају никаквих потреба. Целе године у самој кошуљи могу ићи, па кад се нагутају макарона, легну потрбушке крај мора и ваздан гледе лепоту ових предела. *Dolce far niente* – слатко је ништа не радити; тако је описивао нарав житеља Напуља Љ. Ненадовић: *Писма из Италије*, Етхос, Београд, 2018, стр. 26.

²¹⁶ Тарантизам је била још средњовековна манија дивљег плеса која је у XV веку харала Италијом. То је био нагон за дивљом игром, френетично баханантско пировање до пада у транс и избијања пене на уста. Сматрало се да су ове *таранте* ујели пауци *тарантуле*, па су их лечили свирком, како би се отров разлио по телу жртве и излучио обилним знојењем. Ова пракса се у ублаженој форми задржала и данас у Италогрчкој; в. Драгослав Антонијевић, *Ритуални транс*, САНУ-Балканолошки институт, Београд, 1990, стр. 20-22. Падање наших русаља у транс је блиско подсећало на тарантизам, сматрао је Драгослав Антонијевић, *исто*, стр. 187.

скоро од самог почетка прелази са почетне теме на самохвалу и надметање у што китњастијој спољашњој форми говора, одступајући са плана суштине дијалога на простор нарцисоидне реторике. Често се дијалог своди на узајамно ритуално понављање устаљених изрека и пословица, уз бучно одобравање или спорење. Уочљива је непобитна урођена музикалност и поетичност јужњачког вербалног израза, који врло спонтано прелази у драмске и оперетске уметничке облике. Урођена театаралност и испољавање живота као непрестане позорнице и стваралачког вулкана сведочи о прастаром грчком паганском наслеђу и утицају, који се често усмери у клиничке облике ђавоиманости и пророчке логореје.²¹⁷ Саговорник непосредно уочава да су Италогрци веома сујеверни, а посебно житељи Напуља обавезно носе стаклени рошчић, који има магијску моћ против урока, против презривих гестова и против нечистивих.²¹⁸

Ватреност израза и геста врло брзо спласне, као код вулканске ерупције: експлозије, дим и магма, а затим нагло хлађење и летаргија. Општу нарцисоидност прати и младалачка разузданост сексуалних порива, који су аутореферентни, дакле, неизбежно производе осећај

²¹⁷ Код Грка су магијска бића *daímones* (δαίμονες) сродна душама мртвих, и представљају судбинско предодређење и „усуд“ живих. Судбина ових *daímones* била је да постану зли дуси и да се придруже женским духовима смрти *Keres* (Κῆρες), сестрама Моире и Танатоса. Цицерон их је називао *Tenebrae* (Мрачне), и оне су пуштене из Пандорине кутије. Долази и до симбиозе са јеврејским анђелима (*mal'ak*) и арханђелима, па их магија средњег века прима у наслеђе и преноси модерном свету; в. Марсел Мос, *Социологија и антропологија I*, Просвета, Београд, 1982, стр. 161-162.

²¹⁸ Сима Тројановић, *Хамајлије и талисмани у: Психофизичко изражавање српског народа поглавито без речи*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 210-211. Рогоња је човек кога жена вара са другим, а познат је и магијски знак рогова, када се кажипрст и мали прст упере према особи, као урок („држи рогове!“).

љубоморе (*gelosia*), уз вечно неповерење у верност другог.²¹⁹ Исти порив налазимо и код жена југа, исту страсну љубомору која лако прелази у мржњу и осветничко убиство (*omicidio per vendetta*).²²⁰ Италогркиње су бездушне заповеднице клана, када су мушкарци у тамници или у бекству. Налазимо се у срцу постојбине манијакално-депресивне психе, описа душевног склопа којег су Дворниковић и Сима Тројановић проналазили код наших динараца.²²¹ Као што видимо, ради се о ватри која брзо плане, направи велики дим и пламен, али се брзо угаси и охлади. Ватрени и вулкански Италогрци једу вулканску храну: *pizza* и *calzone* (калцоне) који излазе из форна (фуруне) загрејаног на преко 450 степени, после свега једног до три минута печења. Љуто зачињена и науљена, врела пица се једе док је врућа а излази из гротла са температуром од преко 100 степени. Контраст психе прати и контраст јела и пића, јер се врели и љути залогаји заливају леденим напицима, а оброк се на крају завршава сорбетом (течним и залеђеним сладоледом

²¹⁹ „Познат је случај неког талијанског сењора који је због љубоморе на неком балу исте вечери извео из дворане своју жену у град, из града у предграђе, из предграђа у поље, и оданде у једну далеку провинцију, где се затим с њом заједно затворио у кућу за цео живот, да ни једно ни друго више никад не виде људско друштво.”; види Јован Дучић, *Благо цара Радована*, Научна КМД, Београд, 2005, стр. 63. Иначе, Грк није љубоморан, јер сматра да је од свега на свету најлакше накнадити губитак жене; а није љубоморан ни зато што он мирно изневери другог, и пре него би ико имао времена да њему подвали (Ј. Дучић).

²²⁰ „Има и код најзаљубљеније жене једно место у души, које хоће да се свети оном којег воли: једна мрачна клица неверства и злоће коју ни самој себи не би умела ни смела да призна”, сматрао је Херцеговац Дучић.

²²¹ Карсни начин живота, са живом уобразиљом под утицајем чудних карсних појава као што су реке понорнице, пећине са сталактитима, вртаче, јаме безданице – свакако утиче на психу. У карсним зонама се одржао најчистији патријархални живот на Балкану, ка Црној Гори је био отежан продор напријатељу и лако је било бранити; в. Ј. Цвијић, *Антропогеографски и етнографски списи II*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996, стр. 226. Ливањско поље је највеће крашко поље на свету, са 60 километара дужине и до 15 километара максималне ширине.

са лимуновим соком). Италогрци, као и остали Грци, практично не употребљавају кашику приликом исхране, па су им чорбаста јела и супе права реткост на менију.²²² Сам породични ритуал оброка је веома бучан и комуникативан, јер деглутацију прати речитост на тему укуса хране, поред живе гестикулације рукама.²²³ Чељусти су масивне, посебно је моћна мускулатура доње вилице, а хват прстију је запањујуће снажан у односу на општу корпуленцију, што свакако указује на предаторски атавизам. Гласно подригивање (*rutto*) након оброка је само опонашање звука ерупције Етне или Везува. Овде је управо на делу стари епикурејски хедонистички принцип уживања у пролазности дневног – *Carpe diem* (уживај, убри дан). Исхрана и географска конфигурација терена формирају душевност, али и тело.²²⁴

Дух и душа потом бирају врсту намирница за тело, па је неумереност у исхрани увек симптом одређене душевности која се

²²² Кашика (ожица, лажица, ложица или жлица) је, поред ножа, позната од најстаријих времена. У почетку средњег века само је домаћин имао виљушку и њоме раздавао месо својим гостима. Већ у XII веку свештеници су жигосали употребу виљушке као грешни разврат (Сима Тројановић, *Јединство народног духа*, стр. 433). И црна Африка није познавала виљушку, осим неких племена у унутрашњости Конга, која су користила гвоздену виљушку искључиво за конзумирање људског меса – канибалистички обред; в. Leo Frobenius, *Storia delle civiltà' africane*, Bollati Boringhieri, Torino, 1991, р. 380. Омофагија је код старих Грка била тумачена као мистично понављање поступка Титана над Дионисом-Загрејем који се приноси на жртву.

²²³ Види књиге К. Л. Штроса – *Порекло понашања за трпезом и Пресно и печено*. Такође в. Зузана Тополињска: *Термална обработка на храна: полски-македонски лингвистичко претставување*.

²²⁴ К. Ј. Н. Neumann; Ј. F. M. Partsch, *Physikalische Geographie von Griechenland : mit besonderer Rücksicht auf das Alterthum*, Breslau : W. Koebner, 1885; ово је познато дело о утицају карсних појава на стварање грчких легенди. Докторска дисертација S. K. Williams, *The influence of the physical geography of Athens and of Rome upon their history*, Univ. of Illinois, из 1915. године, утрла је касније пут другим истраживачима тог правца.

огледа у телесном изгледу.²²⁵ Италогрк је обично дежмекаст, кратких удова и ниског раста, изузетно маљав и тамне пути, кожа је обично влажна и масна. Необично лепог и пријатног изгледа у момачком добу, врло ведро и симпатичног израза и физиономије, Италогрк рано губи косу и деформише фигуру, формирајући стомак са карактеристичним наслагама сала са стране. Вулканско окружење доводи и до генетских ексцеса, па често срећемо особе патуљастог раста (*nanismo*) и царује *intersessualità* - феминизирани мушкарци (*femminielli*) и мушкобањасте жене (*donne mascoline*).²²⁶ За Италогрка, словенство је узор физичке лепоте, и он просто чезне за плавом косом стасите Словенке, која је за њега Венера – словенска лепота (*bellezza slava*). Као да подсвесно тежи ка смирењу страсног карактера, Италогрк жуди за правилном и мирном физиономијом словенске жене – богиње огњишта и дома. Нервозност карактера и стална нервна исцрпљеност услед енергетског пренапрезања, доводе до свеопште истрошености организма али и до испољавања девијантности у понашању, које је често осветничко-нарцисоидног типа. Чести су раптуси (*raptus di follia*), злочини моменталног помрачења ума, које прати кајање и самоубиство.²²⁷ Осамљеност и тајновитост живота су немогућа мисија на врелом југу, живот протиче на отвореном, наочиглед свих суседа. И поред тога, Италогрчка је изродила све тајне каморе, све ндрангете, све козе ностре и све *Sacre Corone Unite*. Мотив свађе и заваде посвећеника у мафијашки култ (и мафија је божанство!) је увек *sgarro* (згаро), увреда нанешена нечијем егу (на грчком се *ја* каже *ego*), човеку-индивидууму чији друштвени хоризонт не сеже даље од коске (*cosca*) или ндрине (*ndrina*),

²²⁵ У античкој Грчкој је *psyche* било само ментални корелат *sōma*, а оба термина су могла да значе *живот*.

²²⁶ У Напуљу постоји уврежено веровање да додиривање овакве особе доноси срећу.

²²⁷ Знамо да је гнев „привремено лудило“ (*oligochronios mania*), *ira furor brevis est*. Види: *The concept of mania in Greek medical and philosophical literature*, LM Corleto, Università di Napoli, 1992.

од Сицилије до Калабрије. Грчким свађама и клановским зађевицама никад не беше краја, а градови-полиси Велике Грчке непрекидно ратоваху међусобно. *Itala nam tellus Graecia maior erat*, оно што Италија зову, беше Велика Грчка. И данас се користи изрека „иста фаца (лице)-иста раса“ (*una faccia, una razza*) приликом сусрета Грка из Грчке и Италогрка. Рим и Грчка су заједно створили нови, гркоримски тип необуздане личности, слободне од хришћанске савести, од Нерона, Калигуле па све до Борџије. Освојена паганска Грчка је изнутра потпуно подјармила Рим.²²⁸ Осим ренесансних владалаца, развратника и злочинаца попут кондотјера и “великана ренесансе” – династије Сфорца из Милана, и сами уметници тог периода не презају од сваколиког разврата, греха и убиства.²²⁹ И данас се одржала изрека *robe greche* у Венету, што би значило – баханалије, скандалозне ствари.²³⁰

²²⁸ Данас се камористи крију по катакомбама Напуља, прогоњени од власти као некадашњи хришћани. Све је јасно када се сагледа кроз призму девијантних потенцијала паганских старогрчких и ренесанских (новохеленских) узора.

²²⁹ Гачев, Георгиј, *Менталитети народа света*, Логос; ЈП „Службени гласник“, Београд, 2011, стр. 130-131. Јохан Хојзинга је изврсно приметио да су протестантизам и ренесанса дали грамжљивости етички садржај, легализовали су је као корисно подстицање благодатања; види Ј. Хојзинга, *Јесен средњег века*, Матица српска, Нови Сад, 1974, стр. 35. Похлепи је повезаност са охолошћу, кореном сваког зла, дала страст и непосредност израза у Ренесанси. Данте вели: „Ја сам сам своја странка“, и он сам извршава Страшни Суд над грешницима, као да је Бог.

²³⁰ У Солуну је старе источне обичаје жењених епископа са све породом увео Илиодор, из тих крајева. Он је у младости написао неколико еротских књига, под именом „Етиопске књиге“; види Сократ Схоластик, *Историја цркве*, Истина, Шибеник, 2002, стр. 175-176. Обичај се примио код Грка Македоније, а крштавање у Солуну се вршило само у дане Пасхе, па су многи умирали некрштени. Прастаре Дионисијске светковине су се одвијале у мраку и на врху Парнаса посвећеног Дионису, када су се уз помамну игру и вриску веселиле пијане жене. Божанско лудило баханаткиња уништило је баријере између човека, бога и животиње (М. Елијаде). Ове светковине звале су се у Тракији *оргије*, а у Риму *баханалије*, све до 186. године пре Христа, када су коначно забрањене. Касније се јављају приватни лутајући жреци, наследници традиције

Мајстори сплетке и интриге, кондотјери су били оличење принципа *divide et impera*, подели (завади) па владај. Наравно, уз чувено Макијавелијево *exitus acta probat* – циљ оправдава средства. Ипак, Италогрци нису били у стању да створе државност даље од владавине клана или полиса. Превага индивидуалистичког мушког принципа условљава одређени презир према животу, посебно према туђем животу.²³¹ Препознатљив је старогрчки хедонизам модела „у се, на се, и

оргија; види Walter Burkert, *I Greci*, tomo II, Jaca Book, Milano, 1984, стр. 420-426. Парнас је био познат по женским оргијама од најстаријих времена паганизма и још у средњем веку је изазивао мистични страх због натприродног присуства; Вјачеслав Иванов, *Дионис и прадионизијство*, Логос, Београд, 2017, стр. 74. Култ Адониса и Афродите је био семитског порекла, а Грци су га примили преко Кипра и Египта. Само име Адонис долази од семитског *адон*, „господин“. Инцестуозни култ Адониса (Тамуза) су упражњавале грчке жене, уз омамљујући дим тамјана и феминистичко лелекање за мртвим „богом“; Walter Burkert, *I Greci*, tomo II, Jaca Book, Milano, 1984, стр. 261-262. Распомамљене жене које нису одсецале косу из жалости за „богом“, морале су одређеног дана да се ритуално проституишу са странцима и да добијени новац намењене љубавници идола; James George Frazer, *Il ramo d'oro*, Newton, Roma, 1992, стр. 383. Слично су грчке Менаде постизале шамански транс дивљом игром уз звуке тимпана и употребу алкохола; в. Драгана Петровић, *Шаманизам код Грка*, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, дипломски рад, стр. 5. Иначе, уопште је обичај био у старој Јелади да се жене нарикаче (пенетреје) снажно лупају по глави, раменима, очима и слепоочницама, уз дивље вриске обредног нарицања. Из озледа је цурила крв, а ишчупану косу би бацале на гроб, цепале би хаљине и бацале се у раку. Ова се тортура одржала у Епиру, Црној Гори, на Корзици и Сицилији све до наших дана; види Сима Тројановић, *Психофизичко изражавање српског народа поглавито без речи*, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 100. Наводно је на србско грађанство највише утицала имућна „грчка“ и цинцарска (гркоманска) чаршија (Сима Тројановић), односно утицај Леванта и Грка; чуварност до цицијашлука, радљивост, предузетност – све то имамо код наших Старосрба (Македонаца); в. *Цинцарство у Србији*, од Драгише Лапчевића, Београд, 1925, стр. 7-8.

²³¹ Тако у Напуљу камористи непријатеље своје фамилије (клана, фиса), везане, наге и жилетом посечене, бацају у обор огладнелим крмачама. Од јадних људи у року од неколико минута не остане ништа, осим локве крви у свињцу. Стари Римљани су некада хришћане бацали лавовима у Колосеуму.

пода се”, епикурејски принцип - *Voluntas enim est principium et finis viventem feliciter* (уживање је почетак и сврха срећног живота).²³² И код њих је заступљен принцип охолости и парадирања спољашњим обележјима успеха: поред луксузних аутомобила и јахти, у разореним и опљачканим мафијашким руралним општинама Италогрчке, локалне папе недељом парадирају у најскупљим моделима огромних трактора, уз бучно турирање и бесно трубљење. У италогрчким срединама југа општи закони немају важност, јер је у свакој од њих законодавац, судија и извршитељ - локални грчки папа(с), патерас – Отац, Бос.²³³

²³² „Порекло и корен сваке мудрости јесте задовољство трбуха, јер и све оно што је пуно мудрости и веома танано односи се напоследку на њега”; *fontem omnium bonorum in corpore esse, hanc normam, hanc regulam, hanc praescriptionem esse naturae* (извор свих добара лежи у телу, то је основни закон, то је правило, то је поредак ствари). Епикур се подсмевао „празним и бесмисленим” врлинама, које у себи носе „веома сумњиве наде у добитак”; види Милош Н. Ђурић, *Историја хеленске етике*, БИГЗ, Београд, 1976, стр. 439-456. Епикуровци Алкеј и Филиско су били протерани из Рима, јер су својим учењима о чулном уживању кварили омладину. Види: Alcisto Solaidio, *Epicuro difeso : osservazioni critiche sopra la di lui filosofia*, Venezia : Appresso Giuseppe Bettinelli, 1756, стр. 50-53. Јевреји су називали *Апикоросим* (Епикурејци) оне који се не придржавају Божјих прописа и који имају своје лично мишљење у питањима вере. Огромни је утицај Епикура на културу модерног материјализма, а „ми смо у тој мери деца декаденције да је у поређењу с нама и античко епикурејство било веома здраво”; Вјачеслав Иванов, *Дионис и прадионизијство*, Логос, Београд, 2017, стр. 396. Крижанић је говорио за Немце да су „Епикуровци, којима је бог црево”, и то још средином седамнаестог века.

²³³ У ком правцу иде Светосавље у Србији, откада је клир пред Грцима и Фанаром легао на леђа, јасно је и безумнима. На „теолошком” факултету се изучавају Грци уместо дела светог Саве, светог Николаја Жичког и преп. Јустина Новог, по храмовима су иконе Грка (свети Нектарије Егински, свети Фанурије) и са грчким словима, служба се зове „литургија”, сваки од епископа је мали, гневни, непогрешиви и свемоћни папа којему се мора клицати, Зизјулас је врховни жрец а Вартоломеј је Грчки Папа који продаје патријаршије оном ко има да плати...

Једно од најраспрострањенијих и типичних презимена Италогрка је управо *Greco* - Грк. Све је мање оних који још говоре старојеладски дијалект Калабрије („грико“, *greco-calabrese*), а врлети планинских масива Аспромонта крију потпуно напуштена грчка села, са сасвим избледелим грчким и ромејским заставама...²³⁴

²³⁴ Као што су Турке својевремено пустили на Балкан, Грци су кумовали масовном доласку Гега и Тоски у Грчку и на југ Италије. То им се исплатило у моменту, али сада су загосподариле и афричке канибалистичке вуду мафије, које су много безобзирније... Иначе, гркокалабријски говор садржи и словенске речи: *прити* значи доћи, *прићи*, а *спити* је спавати. Подсетимо да су дардански Калабри из Рашке (данашњег Санџака), прешавши у јужну Италију, дали име Калабрији; в. М. Будимир, *Са балканских источника*, СКЗ, Београд, 1969, стр. 117.

ПАГАНСКИ КУЛТ ОЦА

Патријархални папизам гркоиталског типа има за култ фигуру Оца – Папе, иако Италогрци поштују и мајку. И површним оком посматрано, кристално је јасно да се овде никакво хришћанство није примило, као и да није било помака у односу на одвратну поганштину грчких култова и богова-демона, помешаних са римском окрутношћу једног Октавијана Августа, који беше захтевао да га прогласе за бога.²³⁵ Староегипатски утицај робовласничке деспотије засноване на неограниченој власти обоженог фараона, којему се за живота клањало као богу, а после смрти је сахрањиван као бог, у грандиозну камену гробницу, свакако се пренео

²³⁵ Књиге Margaret A. Murray, *The God of the Witches* и *The Witch-Cult in Western Europe* су и данас вредне за истраживаче, као и Jules Michelet, *Satanism and Witchcraft: The Classic Study of Medieval Superstition*, које су описале преживелу сатанску народну религију рогатог Бахуса, Пана, Пријапа и змијолике Медеје. Стари култ Јануса са два лица, који је умирао и поново се рађао, Европа је сачувала у потпуности. М. С. Милојевић писао је да „је Рим са Грчком и доцније – до последњих својих часова, - а ова и дан данашњи – прослављао и прославља се овом својом народном славом. Отрови, убиства подмукла, издаје, предаје и све што је црно и гадно, све је се то настанило у ова два народа не само до пропасти њихове, него их никада није оставило ни после ње.” (*Одломци историје Срба*, стр. 199). И академик Љ. Ненадовић мислио је исто: „Рим је прекројио одежду у којој је служио идолима, узео је крст у руке, окренуо се на све четири стране света и повикао: „Народи, ја сам на земљи намесник Исуса Христа, јединога бога и јединога сина божијег, који је за вас живео и умро. Имам власт отпуштати грехове. Ја сам посредник измеђ вас на земљи и бога на небу. Брига о душама вашим мени је предата, кључеви од раја у мојој су руци. Само онај који у сваку моју реч верује и мене слуша биће спасен и живеће вечито у царству небескоме. Народи, ко се мени противи, тај се противи богу и његовом сину!” (Љ. Ненадовић, *Писма из Италије*, Етхос, Београд, 2018, стр. 105). Међутим, сељаштво је остало у дубини безисторијско, и италски сељак је у Августово време обожавао исто оно што је обожавао давно пре Хомера; он то чини и данас; види Освалд Шпенглер, *Пропаст Запада*, Утопија, Београд, 2003, стр. 582.

у стару Јеладу и Рим.²³⁶ За разлику од Влахословена и њиховог матријархата, код Италогрка се формирао култ Човека-Бога-Оца, који и јесте суштина саме „грчке“ јереси папизма: непогрешивост и неприкосновеност Папе као извајаног Човекобога, чији ауторитет нема никаквих граница чак ни у односу према Христу.²³⁷ Свети Дух је у папизму најпотчињенија ипостас Свете Тројице, а у симболу вере римске цркве се тврди да Свети Дух „од Оца и Сина исходи“. Пошто је Син-Бог и, у односу на Бога-Оца, свакако Богочовек, тим се јеретичким принципом незаконито узвисије човечји престиж, односно уздиже се земља на рачун неба.²³⁸ За народну религију, земаљски Папа је обожавани Шеф свих хришћана (*Capo di tutti i cristiani*), он је Свети Отац (*Santo Padre*), али и римски монарх-император (*Pontifex*) са апсолутном влашћу - извршном, законодавном и судском (*potere legislativo, giudiziario e amministrativo*). И Нови Рим, одавно лишен формално хришћанског

²³⁶ Једино је цар имао право да врши најважније религијске церимоније у храмовима, и једини је он приносио богу дарове и жртве. Сматрало се да се цареви египатски чудесно рађају из брака жене свештеника бога Ра и самога бога Ра. У састав имена фараона IV-V династије улази и титула „сина Ра“, сина бога сунца. Азијски Грци су били првобитни изумитељи деификације царева, овог „удворичког и безбожничког вида улагивања“ (*servile and impious mode of adulation*), види E. Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Wodrsworth, Hertfordshire, 1998, стр. 59. Сви предуслови су присутни да Гркоримљани, под несумњивим египатским упливом, направе скок од „василевса“ до „*Vicarius Filii Dei*“. О утицају старог Египта и египатских мистерија на масонске ритуале и њихову пирамидалну симболику и устројство, знају и мала деца.

²³⁷ Зевс је више од осталих богова „Отац“, он је *Zeus Patér* (Dyaus pitar, Jupiter), архетип главе породичног клана - *Zeus Ktesios* змијолики. Зевс са лакоћом постаје божанство полиса, *Zeus Polienos*, и краљеви од њга задобијају свој ауторитет. Папа је тај Зевс. Види: Mircea Eliade, *Trattato di storia delle religioni*, Bollati Boringhieri, Torino, 1992, стр. 88.

²³⁸ Гачев, Георгиј, *Менталитети народа света*, Логос; ЈП „Службени гласник“, Београд, 2011, стр. 138-139. Човек је прах, земља. Човек се на латинском каже *homo*, од *humus* – земља, прашина. Јевреји туђинске народе називају *Аме Хаарец* – народ земље.

василевса, пронашао му је врло ефектну замену са „источним папом“, оним чије је “грчко” и царско првенство части и власти над свим осталим варварима словенске крви и вере. Толико пута склопљена, унија два Рима (Староримског и Новогрчког) је коначно заживела кроз папски календар, пагански екуменистички култ, светску власт и моћ, као и атлантско братство по оружју.²³⁹ Тако да сада имамо два Оца, патернализам на квадрат. Нимало случајно, јер су управо пагански Римљани бога Јупитера (*Giove*) потпуно поистовећивали са Зевсом (*Zeus*)! Сасвим логично, син Зевса-Јупитера је био бог рата – Ареј-Марс, ратно божанство које је првобитно било најглавније и најважније у римском пантеону богова-демона. Отац Ромула и Рема, оснивача града Рима, био је страшни Марс, а вучица их је као малишане дојила.

Хоће ли се икада словенски свет ослободити гркоримских стега?²⁴⁰

²³⁹ Римски папизам и грчка унија су једно, а гркоунијати (гркокатолици) су само привремено приморани да задрже обичаје своје земље. Унијати само имитирају православне, а унија је тајни метод и тројански коњ којим папизам вара лаковерне Словене. Унијатским поповима се дозвољава да се жене да би се тако потпомогло унијаћење. Они пуштају браду и носе православне одежде, а литургију служе на народном језику како би лакше преварили народ. Безгранично су притворни и лицемерни, и користе сва средства за „мисију“. Унија може бити тајна или јавна, а сва досадашња искуства уније била су по природи неправедна, омрачена насиљем и крвљу, те представљају болне странице хришћанске историје, упозоравао је Антон Карташов. Важно је само помињати Папу као Бога (Зевса, Јупитера) и као Пантократора, уместо Христа. „Константинопољска патријаршија је данас фактички већ ступила у молитвено општење са од Православља одвојеним папизмом. На тај начин, нова „Унија“ са Римом већ је закључена, о чему нам саопштава и светска штампа... и сви они који јој се потчињавају и одржавају општење са њом, без обзира на одлучне кораке које је она учинила у одступању од Православља, никако не чине Васељенску Христову Цркву“, давно и узалудно је упозоравао архиепископ Аверкије Таушев (*Духовне основе папизма*).

²⁴⁰ Герасим Зелић беше забележио да су „све славне народе“ – Бугаре, Србе и Русе гордељиви Грци називали „хондрофеалос“ (дебеле главе). Патријарх

Али, вратимо се на изопачења паганског култа Оца код Италогрка.

Главни шеф мафијашке куполе је *Capo dei capi*, и он је такође *Padre Padrone* (Отац Очева, *Dominus, Patronus*), а знамо да је *Dominus* титула резервисана за самог Исуса Христа. Само што, за разлику од бледог култа Спаситеља као детета (*Gesù bambino*), култ Боса (*il boss della mafia*) јесте моћан и тиче се духовног мушког принципа, јер је он и *Padrino* (Кум, Крститељ који заснива духовно сродство са крштеним) који „рукополаже“ и „хиротонише“ ниже донове (*Don* је почасна свештеничка титула, а чак је некада у Шпанији био једна од титула краљева и племића).²⁴¹

Василије Бркић, који је Грке добро познавао, писао је „да имају обичај да себе високо цене и да су поносити, у свим су пословима умешни и окретни, али према другим народима завидљиви“ и „на језику слаткоречиви али истину увек не говоре, веома су лакоми на власт и господство“, немирни су и упорни, турски су највернији поданици; види Д. Ј. Поповић, *О Цинцарима*, Прометеј, Београд, 2008, стр. 181-182. Корен и почетак зависти је гордост (св. Тихон Задонски), јер је завист кћер гордости (блаж. Августин). Најочљивији пример духовне гордости налазимо не у Риму (где се духовно јавља више као изговор него као принцип) већ у Грцима (*Србима посланица из Москве*). Завист је напунила васиону безбројним невољама, она је узрок и мати многих зала, завист је корен убиства (св. Ј. Златоусти). Бркић је сведочио о дволичности Грка, која се такође јавља као плод зависти. Скривајући мржњу у дубини, они показују спољашњост украшену љубављу (св. Василије Велики). Златоусти сведочи како су епископи древне васељенске цркве из *зависти* удаљавали лица достојна поштовања од ступања у клир, а попуњавали га недостојнима.

²⁴¹ Мафијашу се у грчкој Италији љуби рука, као свештенику. Онај ко само помисли да изађе из мафијских мистерија, постаје покајник (*pentito*) и нечасни јеретик и отпадник (*infame, rinnegato* – онај који је издао веру), и који због тога заслужује најсуровију смрт. Хомјаков је давно запазио да је Запад, изгубивши духовно молитвено општење, био приморан да замени узвишено учење о органском јединству Цркве у Исусу Христу празним системом патронатства и клијентуре; на место љубави да стави користољубље, а на место братства – асоцијацију. Човек се нашао одвојен од Бога; види А. Хомјаков, *Црква је једна*,

Када се изабере нови папа, знамо да из димњака капеле Конклава покуља дим (запали се ватра), и, зависно од боје дима, велика *famiglia* римокатолика света имаће новог Бога, новог Оца, којему ће клицати. Иначе је купола карактеристични архитектонски симбол Гркоиталије и Рима, она је симбол силазне вертикале, небо које се спушта на земљу, као што Папа с висине „понтифика“, непогрешиво говори – јер је он Бог, онај који с висине неба придикује земљанима (*теронима*, присетимо се *homo-humus*).²⁴² Сама титула римског

Zepter book world, Београд, 1999, стр. 94. Правна дефиниција мафије је „*associazione di tipo mafioso*” - асоцијација.

²⁴² Купола црквене зграде симболизује небески свод, в. Ернесто Граси, *Теорија о лепом у антици*, СКЗ, Београд, 1974, стр. 104. Богословска су виђења цркве као микрокосмоса, односно куполе храма као „вишњег неба” или „неба над небесима”, где се у врху куполе појављује Христос Сведржитељ који својим оваплоћењем сједињује земаљски и небески свет; в. М. Марковић, *Свети Никита код Скопља. Задужбина краља Милутина*, Службени гласник-Институт за историју уметности, Београд, 2015, стр. 114-115. И код муслимана је купола (*qubbah*) прототип храма, јер је она отелотворење уније неба и земље; Т. Burckhardt, *Considerazioni sulla conoscenza sacra*, Arche', Milano, 1988, р. 39. О симболици куполе види и R. Guenon, *Simboli della Scienza sacra*, Adelphi edizioni, Milano, 1992, стр. 221-229. Купола, од латинског *cupula*, мала супа, *cupah* је на санскриту *пећина*, дакле она је *cava*, *grotta*, примордијална пећина у античком симболизму; в. D. Napolitano, *Il simbolismo della cupola*, у *Антички свет, европска и српска наука*, Друштво за античке студије Србије-Службени гласник, Београд, 2009, стр. 247-255. Улазак у пећину је код старогрчких шамана симболизовао прелаз у други свет, силазак у Доњи свет, где су они ступали у везу са духовима и доживљавали визије и снове; в. Драгана Петровић, *Шаманизам код Грка*, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, дипломски рад, стр. 23-24. Стари Грци и Римљани одраз су одсликане земље на небу, хедонизма сасвим далеког од србског „тако се ваља”, епикурејства баханалија и гозби. Речи св. апостола Луке сведоче да се сви Атињани „ни за шта друго нису занимали, него да штогод ново говоре или слушају” (*Дела ап.* 17:21). То грчко „мудрованије” помиње и *Карловачки родослов*; анализирање, раслојавање и преиспитивање, стално продубљивање и атомизирање, говоре нам о дијаметралној различитости у поимању света код Грка и Срба. Види А. Б. Арсеновић, *Обредне пјесме древних Срба из Индије*, Мирослав, Београд, 2008, стр. 356-357. Генон је добро запазио типично грчко дијалектичко цепидлачење,

првосвештеника Понтифекса (Pontifex, Pontefice) највероватније вуче свој корен из речи *potentia* (моћ), схваћеној као магијској градивној власти стварања живог света из блата (*palus*).²⁴³ Мафијашка организација, врло често испреплетена са масонством и римокатоличким редовима,²⁴⁴ је такође купола. Купола мафиоза одлучује о свему, она је конклава која тајним ритуалима бира *Capo dei cari*, који бива хиротонисан као сам врх, круна куполе.²⁴⁵

Сељаци Сицилије су такође носили малу куполу-беретку (*coppola*) на глави, и када би она била накривљена на једну страну (*coppola storta*), то би означавало њихову припадност мафији (*Cosa Nostra*). И римски

потребу да се објект испита у свим аспектима и у свим детаљима, што би редовно породило потпуно безначајни крајњи закључак. То је карактеристични манир Италогрка. „Јевреји знаке ишту, а Грци премудрости траже, а ми проповедамо Христа разапетог, Јеврејима саблазан, а Грцима безумље” (1 Кор. 1, 22). Лудост Божија је је свагда мудрија од људског мудровања.

²⁴³ По старогрчким веровањима је Прометеј од блата створио људе, као што је праиндоевропска реч за благо *ron*, што све указује да је понтифекс посредник између богова и људи, који титулу дугује успомени на стварање света од блата оплемењеног сунчевом енергијом; в. Ранко Јаковљевић, *Атлантида у Србији*, Пешић и синови, Београд, 2008, стр. 135-138.

²⁴⁴ *Vaticano massone. Logge, denaro e poteri occulti: il lato segreto della Chiesa di papa Francesco*, PIEMME, Milano, 2013, Giacomo Galeazzi, Ferruccio Pinotti. di Gianluigi Nuzzi, *Vaticano Spa*, Chiarelettere, 2009, Milano, *Metastasi*, Gianluigi Nuzzi e Claudio Antonelli, Chiarelettere, Milano, 2010. Мафијаш, попут монаха, проводи 15, 20, 30 година сакривен од света, у мрачном скровишту са бројаницом (*rosario*) у руци, како би избегао потеру и хапшење. Он се „подвизава”, као да је монах.

²⁴⁵ Они који га бирају колоквијално су називани – кардинали. Види *Историја мафије*, Виктор Александров, Долче Вита, Београд, 1998, стр. 111. И вајар Мештровић је намеравао да подигне монументални „Видовдански” пагански храм са огромним и многобројним куполама. Маузолеј је био предвиђене дужине од 250 и ширине око 200 метара. Замишљени фараонски храм је био ужасавајућа мешавина египатске, грчке и римске поганштине. Налазио би се на Газиместану, и представљао би квинтесенцију „вредности” куполе пашићеваца, мачековаца и експонената славне династије.

Папа има на глави капу у облику куполе (кече), која се зове папалина (на латинском *pileolus*).²⁴⁶ Ова папска хемисферична калота од осам кришки (рабини је носе са седам) се на латинском зове и *Solideo* (*solī Deo tollitur*), што означаје да је папа може скинути са главе само у присуству Бога.²⁴⁷

Пагански ритуали су потпуно изопачили смисао хришћанских најсветијих ритуала, чије су форме само преузели и изврнули, иако је хришћанство доживело тријумф и постало свима приступачна вера спасења баш због одвајања од климе грчко-источњачких мистерија.²⁴⁸ Тако је Света или *Santa* једна од најмоћнијих калабријских купола, у којој сваки *santista* (свети, посвећеник) формира моћну куполу од 33 посвећеника,²⁴⁹ којом опет управља тајни законик обреда.²⁵⁰ Јеванђеље

²⁴⁶ Купола има и форму људске лобање, а Голгота значи *Calvarium* – *calotta cranica*, лобања. Голгота је реч словенског порекла, пошто *голота* означава узвишицу голу и без растиња (А.Соркочевих). Монаси синаити имају тонзур (гуменце), обријано „око куполе“, које симболизује духовно стремљење ка Новом Небу, светом и савршеном животу. Свети Сава Србски и св. Григорије Палама су јединствени пример такве, најузвишеније тежње, коју симболизује гуменце на врху лобање.

²⁴⁷ Купола је свети предмет, унутар чије шупљине се налази божанство, које исијава светлост. То је *epiphaneia*, епифанија, објава божанства и просветљење профаног света.

²⁴⁸ М. Елијаде, *Мистична рођења*, Заједница књижевника Панчево, Панчево, 1994, стр. 7.

²⁴⁹ Христове године, *anni di Cristo*.

²⁵⁰ Иницијација новопосвећеног мора бити обављена последње суботе у месецу, између 17 и 18 часова. Неофит полаже своју леву руку на врх оштрице бодежа, који придржава у својој руци Мајстор тог дана (*Maestro del giorno*). На крају церимоније новопосвећени мора да изгори папирну иконицу светог Архангела Михаила, заштитника нџрангета, као и да се подвргне обреду убода (*rito della pungitina*), којим меша властиту крв са крвљу других часних људи (*uomini d'onore*). Грчка религија, Елеусинске мистерије, мистагогија и еопти. Види Сергеј С. Аверинцев, *Симболика раног средњег века*, Отачник, Београд, 2009, стр. 74-75. Додуше, и србски новопримљени хајдук је љубио харамбашу у руку,

(*Vangelo*) је још тајнија и моћнија гркоиталска ндрандгета, чији посвећеници се зову Јеванђелисти (*Vangelisti*) и имају свету обавезу да брижљиво чувају обреде и правила ндрангете (Јеванђеље, *Vangelo*). Посвећеник се заклиње са руком на јеванђељу, а Света (*Santa*) га кооптира према криминалним заслугама (*dote di Vangelo*).

Зевс је био и остао најмоћнији и најузвишенији Бог Грка, свемогући господар света, отац богова и људи, владар свију богова и краљева, чувар поретка у васељени и наговестилац будућности. Уздиже се изнад свих богова и, када климне главом, тресе се сав Олимп, где се Зевсу налази и престо. Најсјајније светковине у Зевсову част биле су олимпијске игре, које су одржаване сваке четири године.²⁵¹ Наше је европско доба – доба Зевса.²⁵²

Европа је и одувек припадала богу Зевсу, јер је Зевс Бик отео ову лепу кћи феничанског краља, те ју је силовао у диктејској пећини на острву Крети.²⁵³ Тада још не беху обелодањене „европске вредности“.²⁵⁴

За мање од једног столећа Константинова хришћанска вера успела је да оствари коначну победу над паганским Римским царством;

овај њега у чело, затим би расекли кажипрсте десне руке, помешали крв и лазнули, па се пољубили у уста (Сима Тројановић).

²⁵¹ Ваља напоменути да Грци нису уопште имали систем рачунања времена.

²⁵² Зевсова Атина и Јупитеров Рим су усуд (*Moirai*) грчко-римског света до краја човечанства, на век векова.

²⁵³ У међувремену је Европа родила Миноса и Радаманта, из њеног брака са Зевсом, који су касније постали Судије Умрлих; и дала је своје име континенту Европи. Види Роберт Гревс, *Грчки богови и хероји*, Алнари, Београд, 2003, стр. 59 и Н. А. Кун, *Митови и легенде старе Грчке*, Невен, Београд, 2016, стр. 37. Мётопа са приказом Европе на биму налази се у Националном музеју града Палерма.

²⁵⁴ О болећивом односу Европе према Грцима, сведочио је мудри турски посланик Гадбан-ефендија: „Грчка се не боји Европе. Ова је њих тако размазила да имају права да њој узјаше на врат... Европа нема ни данас преча посла него да се диви Саламини, Маратону, Платејама“.

али саме победнике неосетно је победила вештина њихових поражених противника.²⁵⁵ Данас је то више него очигледно. Давно освојена паганска Грчка је изнутра потпуно подјармила Рим и читаву Европу. Сваки нови свет рађа се из неког старијег, вели једна грчка изрека.

²⁵⁵ Edward Gibbon, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire*, Wordsworth editions, Hertfordshire, 1998, стр. 572-573. „The religion of Constantine achieved, in less than a century, the final conquest of the Roman empire, but the victors themselves were insensibly subdued by the arts of their vanquished rivals.” Бич сваког порока и лицемерја, св. Илија Мињати, пре више од три столећа беседио је овако: „Јесам ли вам говорио да смо ми дошли до најлошијег стања, до самих стопала идола, делом гвоздених, делом глиених? Зар вам нисам говорио да међу толиким хришћанима тражим и не налазим ни једног правога? Сви су зашли, сви се покварили, нема никога добро да твори, нема ни једнога (Пс. 14, 3). Сви клирици и мирјани, кнезови и сиромашни, мушкарци и жене, младићи и старци – удаљили су се од вере, почели су да живе непотребним животом, нема ниједнога, који би живео по вери (Вера православна, ПНХЗ, 2014, стр. 37). Илија Мињати је Грцима проповедао на „варварском” језику, опомињући их да му нико није потребан од оних који имају обличје побожности, а силе су се њезине одрекли (Тим. 3, 5).

ГДЕ ЈЕ ШТО

Италогрчка етрурска	3
Стари Рим и Подунавље.	7
Влашка матријархална јерес Рима.	23
Старовлашке празноверице и грчке магије	49
Расистичко „просветитељство“ као нови паганизам	61
Прастари паганизам као ратоборна јерес	67
Вулкански култ ватре, народни карактер, гестикулација и храна	77
Италогрци Југа	83
Пагански култ Оца	93

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

398.3/.4(398)"-03"
2-853(398)"-03"

НОВАКОВИЋ, Срђан, 1962-

Грчко паганство : антихришћанство као светска религија
/ Срђан Новаковић. - Београд : С. Новаковић, 2020 (Београд :
Донат Граф). - 103 стр. : илустр. ; 20 cm

Тираж 300. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-900672-2-0

а) Паганизам -- Грчка -- Стари век
б) Народна веровања -- Срби

COBISS.SR-ID 19979785

